

Merhabalar,

Hiç kuşkusuz geçtiğimiz ayın gündemini; ulusal ve uluslararası medyayı aylarca meşgul eden, sonucun nasıl olacağına dair bir çok senaryonun tartışıldığı, yazılıp çizildiği, 40 küsur yıllık Avrupa Birliği'ne (AB) “giriş”! sürecinin başlangıcını oluşturacak **“AB Türkiye Çerçeve Belgesi”** 3 Ekim 2005 tarihinde (İngiltere saat ayarına göre) imzalanarak, AB “giriş” müzakereleri için start verilmesi oluşturdu.

Küreselleşme sürecinin dünyada ve ülkemizde yarattığı olumsuzluklar üzerine tartışmaların yoğunlaştığı, Uluslararası sermayenin kent toprakları üzerindeki kural tanımaz saldırılarının arttığı bir dönemde, AB ile üyelik müzakerelerinin başlaması, bu sürece bağlı olarak AB Müktesebatı kapsamında bugüne kadar yapılan ve yapılacak olan yasal düzenlemeler, hiçbir kısıt getirilmeden imzalanan GATS antlaşmasına bağlı olarak “hizmet ticaretinin serbestleşmesi”, diğer alanlarda olduğu gibi, Mimarlık alanında da ülkemizin kapılarının “yabancı” mimarlara sonuna kadar açılması sonucunu doğuracaktır/doğurmuştur.

Son günlerde özellikle Ankara ve İstanbul'da **kamusal alanlarda** “yabancı” ve “yerli” (aralarında pek fark da kalmadı) yatırımcılar tarafından yapılması planlanan ve yapımı ile ilgili engellerin “yöneticilerimiz” tarafından (yasa ve kural tanımadan) bertaraf edilmeye çalışıldığı, “büyük” ve “akıllı” projelere, baktığımızda kentlerimizde ve mimarlık alanında yaşanacak gelişmelerin ne olacağını kestirmek zor olmasa gerek.

Uluslararası sermayenin yayılma biçimi olarak ortaya çıkan küreselleşme ve yayılım araçları olan Dünya Bankası, IMF, AB gibi kuruluşlar/oluşumlar ve bu oluşumların işleyişini sağlayan GATS; GATT gibi antlaşmalar/koşullar dolayısı ile ülkemizin geleceği karartılmaya, koşulsuz/şartsız emperyalizme teslim olmaya zorlanmaktadır.

GATS'a hiçbir kısıtlama getirmeden imza atılması, ulusal ölçekte ülkemizin gelişmesi ve demokratikleşmesi için gerekli düzenlemelerin yerine getirilmemesi, ancak son iki yılda kapitalist toplumsal örgütlenmenin gereği topluma diretilen yasal düzenlemeler ile AB'e giriş koşullarını yerine getirme çabaları mimarlık mesleğini, mesleğin antik dönemden günümüze kadar gelen ulusal kimliğini oluşturan kentsel, kültürel ve sosyal değerlerinin de emperyalizme teslimiyetini hızlandırmaktadır.

3 Ekim 2005, AB ile müzakerelerin başlaması anlaşması, bir başka anlamda koşulsuz, şartsız ulusal teslimiyetin tarihi mi? Ulusal ve uluslararası medyayı Eylül ve Ekim aylarında doğal felaketler dışında meşgul eden konu, gelecekte Avrupa Birliği öncesi (ABÖ) - Avrupa Birliği sonrası (ABS) karşılaştırmasının başlangıcı mı? Aslında sonuç herhalde yine hazırlıksız bir ulusun kendi eli ile teslimiyetin tarihi olarak da tanımlanabilir. Bu konuya; müzakere sürecine ve Türkiye'ye dış basının bakış ve yorumundan baktığımızda¹; İngiltere'nin Independent gazetesi "Amerikan müdahalesi, müzakerelerin başlamadan bitmesini engelledi" yorumunu yaparken, yine aynı ülkenin önde gelen diğer bir gazetesi Guardian, müzakerelerin başarıyla sonuçlanmasının ardından AB nüfusunun 500 milyona ulaşacağına ve bunun beşte birinin Müslüman olacağına dikkat çeker ve muhaliflere rağmen Türkiye'nin kabul edilmesini "AB'nin bir Hristiyan Kulübü olmadığını" gösteren bir simge olarak değerlendirir. The Daily Telegraph gazetesi ise anlaşma ile AB'nin sonsuza dek değiştiği yorumunu yaparken, The Times da "AB, 50 yıllık tarihinin en büyük adımını attı" başlığında, Müzakerelerin başlamasıyla Hristiyan Avrupa ile büyük Müslüman komşusu arasındaki bir sorunun önlendiği, Türkiye'nin müzakereler sonucunda AB'nin en büyük üyesi olacağı yorumunu yapar. Financial Times, başka krizler de kapıda başlığı ile “Türkiye ile AB arasında en geç birkaç ay içinde yeni bir krizin yaşanabileceğini” savunur

İspanyol El Pais gazetesi AB'nin ilk defa bir Müslüman ülke ile müzakerelere oturarak Türkiye ile tarihi bir güne damga vurduklarını belirtirken, ABC gazetesi ise, Türkiye'nin yarım asır beklediğini kaydederek, müzakereleri engelli koşuya dönüştüren koşulları kabul ettiğini öne sürdü.

Avusturyalı Der Standart gazetesi de, ısrarla "imtiyazlı ortaklık" isteyen Avusturya'nın Avrupa Birliği içerisinde yalnız kaldığına dikkat çeker. Diğer bir Avusturya gazetesi olan Die Presse ise, Avusturya'nın oynadığı "riskli" oyunu kazandığını ve AB vatandaşlarının duygularını cesurca dile getiren tek devlet olduğu görüşünü savunur.

Amerikan New York Times müzakerelerin Avrupa'nın kimliğiyle ilgili tartışmaların olduğu zor bir dönemde gerçekleşecek olacağının altını çizer. Washington Post gazetesi, “müzakerelerin başlamasıyla Türkiye'nin 40 yıllık hedefine ulaşma yolunda önemli bir adım attığını” ifade ederken, Los Angeles Times, Türkiye'nin AB ile müzakereleri açan ilk Müslüman ülkesi olduğuna dikkat çekerek, Türkiye'yi çok zor bir sürecin beklediğini ve AB ile müzakerelerin garantili olmadığını altını çizer. International Herald Tribune ise "gerilimli bir diplomatik dans" sonucunda anlaşmaya varıldığını ve ABD'nin anlaşma zemininin sağlanmasına katkıda bulunduğunu belirtir.

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Adına
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
H. Ali Ulusoy

YAYIN KOORDİNASYON KURULU
Kadri Atabaş, Metin Aygün, Bülent Batuman,
Nuray Bayraktar, Nurchan D. Kadioğlu,
Ayşe Ergül, Tezcan Karakuş Candan,
Günur Özdağlar Güvenc, Aslı Özbay,
Emel Özcanlı Akın, Ebabekir Özmert,
Mehmet Saner, Yeşim Uysal,
Zeynep Ömür Yılmaz, M. Onur Yılmaz

BÜLTEN

Aylık Bülgesel Süreli Yayın

Yayına Hazırlayan
Esin Soydemir

Grafik Tasarım
Harman Şaner Çakmak

Adres: Konur Sokak No: 4/3 Kızılay Ankara
Telefon: 0 312 417 86 65
Faks: 0 312 417 18 04
e-posta: info@mimarlarodasiankara.org
http://www.mimarlarodasiankara.org

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülteni
ayda bir yayımlanmaktadır.
Burada yer alan yazıların içeriğinin sorumluluğu yazarına aittir.
Kaynak gösterilmek koşuluyla alıntı yapılabilir.

Baskı
Matsa Basımevi

Fransız Liberation ise, sonuç için "mantık evliliği" nitelemesini kullanır ve Türkiye ile müzakerelerin genellikle bir savaşı önlemek için başvuru diplomasinin sonucunda başlatıldığına dikkat çeker. Türkiye'nin "yeşil ışık" sağladığını belirten diğer Fransız gazetesi Le Monde, müzakerelerin 12 yıl kadar süreceğini öne sürer.

Sonuç olarak ABD'nin büyük yardımları ile katılım müzakerelerinin başlatılmış olmasına rağmen, Türkiye'nin AB'ye katılımının kesin olmadığı, tam üyelik hakkını elde etmek için yıllar sürecektir. Değişiklikleri gerçekleştirmesi gerekeceği, AB'nin 83 bin sayfalık yasasını uygulamaya koyması gerektiği vurgulanmaktadır.

Nihai sonuç

- Genel olarak; Kapitalizmin babası Amerika AB Loncasına katılmasına katkı koyduğu Türkiye'yi küreselleşme=yayıma politikasının önemli sıçrama noktaları olarak denetimine almıştır.

- Mesleğe özel olarak; iki yıl içinde çıkan yasal düzenlemeler ile Türkiye topraklarında her tür satış -hizmet alımından, arazi satışlarına kadar- başlamıştır ve bu süreç müzakereler sonucu çıkacak yeni düzenlemeler ile değişik yönlerde artarak çoğalacaktır. Son dönemde yasal düzenlemeler ile gündeme gelen gelişmelerin toplumsal, kültürel ve ekonomik sonuçları Ankara'da yakından izlenmektedir. Bu gelişimler arsa ve araziler üzerindeki spekülasyon baskıları ile mimarlık ve kentler üzerinde kurulacak olan artık yasal sermayedar egemenlikleri mimarlığın ve mesleğin toplumsal yapısını ve denetim mekanizmalarını çözülmeye ve yoksunlaştırmaya çalışacaktır.

Bir başka mimarlığı ve kentleri var etmek için; tüm mimarları parçalanmış mimarlık topluluğunu ve kentsel güçleri birleştirmek ve küreselleşen evren üzerinde ulusal çıkarlara, kültüre, meslek etiğine dayalı evrensel koşulları, gerçek anlamda bir demokrasiyi mümkün kılmak için aynı çatı altında toplanmaya, güç birliğine ve birlikte mücadele etmeye davet ediyoruz.

Ankara Şubenin 50. yıl kutlamaları ve değerlendirmelerin yapılacağı bu yılın sonundaki etkinliklerde, aynı ortamlarda, ortak ilkelere birlikte olmak ve birlikte üretmek dileğiyle.

Dostlukla,

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi
38.Dönem Yönetim Kurulu

4 ► HABERLER VE DUYURULAR

6 ► DOSYA: KÜRESELLEŞME, KENT VE MEKAN

EDİTÖR: EMEL AKIN

KÜRESELLEŞME, KENT VE MEKAN

EMEL AKIN

KÜRESELLEŞME HAKKINDA

CEM SOMEL İLE SÖYLEŞİ

EMEL AKIN

KÜRESELLEŞMENİN EMEK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ ÜZERİNE

GÜLTEN KAZGAN

SÖYLEŞİ: MICHEAL SORKIN

KÜRESELLEŞMENİN KENT MEKANINA ETKİSİ ÜZERİNE

ÇAĞLAR KEYDER

KENTSEL POSTMODERNİZM ÜZERİNE

İLHAN TEKELİ

KENTSEL DÖNÜŞÜM: PAZARLAMANIN DAYANILMAZ HAFİFLİĞİ

ETHEM TORUNOĞLU

KENTSEL DÖNÜŞÜM ÜZERİNE

ÖZLEM DÜNDAR

POSTMODERNİZM, MEKAN VE KENT TASARIMI ÜZERİNE

DAVID HARVEY

50. YIL ETKİNLİKLERİ ► 32

SON GÜNLERDE ANKARA ► 34

GENÇLİK PARKI

GÜVENPARK

BİLİNMEYEN ANKARA ► 36

AOÇ TCDD LOJMAN BİNASI

"ANKARA KENTİ VE MİMARLAR ODASI" ► 40

H. ALİ ULUSOY

MİMARLIK MESLEK YASASI, ► 48

AVRUPA BİRLİĞİ MESLEKİ YETERLİLİKLERİN

TANINMASI DİREKTİFİ,

KÜRESELLEŞME KAPSAMINDA UİA

MUTABAKAT BELGELERİ

YA DA BU ACELE NEDEN?

AYKUT ÜLKÜTEKİN

EDEBİ MEKANLAR ► 56

MEZARTAŞI YAZILARI İNCELEMELERİ

YAZILARIN ŞİİRSELLİK, SÖYLEMSEL VE

TOPLUMRUHBİLİMSEL BOYUTLARI ÜZERİNE

AYSU ERDEN

BASINDA GEÇEN AY ► 62

GELİR GİDER TABLOSU ► 64

6 dosya ► küreselleşme, kent ve mekan

34 son günlerde ankara ►

56 mezartaşı yazıları ►

haberler

Benimle Oynar mısın? Okur musun?

Dünya Çocuk Kitapları Haftası (14-20 Kasım) ve Dünya Çocuk Hakları Günü (20 Kasım) Kültür ve Sanat Etkinlikleri Dizisi

14-20 Kasım tarihleri arasında gerçekleşecek olan etkinliklere TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Çocuk ve Mimarlık Çalışma Grubu bir atölye çalışması ile katılacaktır. Bir hafta boyunca sürececek etkinliklerde seramik, ritim, drama, resim ve Çocuk ve Mimarlık atölyesinin yanı sıra sokak oyunları, konserler, dinletiler, imza günleri, sergiler, kütüphane çalışmaları ve kitap toplama kampanyası düzenlenecektir. Çocuk ve Mimarlık Çalışma Grubu atölye çalışmasını 19 Kasım Cumartesi günü saat 10:30 ile 16:30 saatleri arasında gerçekleştirilecektir. Kurgusu önümüzdeki haftalarda belirlenecek atölye çalışmasının iki bölümden oluşması düşünülüyor. Birinci bölümde bir Ankara gezisinin olacağı çalışmanın ikinci kısmında bir atölye çalışması yürütülmesi kurgulanıyor. Bu çalışma Ankara'nın çeşitli bölgelerinde getirilecek olan mülteci çocuklarla ve sokak çocuklarıyla gerçekleştirilecektir. Atölye çalışması katkı koymak isteyen bütün üyelerimize açıktır.

Destek veren kurumlar

Büyük Kolej, Çankaya Belediyesi, Çoluk Çocuk, Gündem Çocuk Derneği, Kivanis Derneği, Kök Yayıncılık, Kültür Bakanlığı, Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Özgürlüğünden Yoksun Gençlerle Dayanışma Derneği, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi, **Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı (koordinasyon)**, Uluslararası Af Örgütü Çocuk Hakları Grubu (*Alfabetik Sıraya göre*)

Çocuk ve Mimarlık Çalışmasına Katkı Koyan Kamuda Çalışan Üyelerimiz için Valilik'e İzin Yazısı Gönderildi.

Bu yıl da Çocuk ve Mimarlık çalışmalarımıza başladık. Bir yandan bir çok atölye çalışması sürerken diğer taraftan “1000 Mimar 1000 Okulda” kampanyamız devam etmektedir. Çalışmamıza çalışma saatlerinden ötürü katılamayan kamuda çalışan üyelerimiz için bir süredir kurumlarına yazı yazarak izin problemini çözmeye çalışıyorduk. Ancak bu her zaman yeterli olamayabiliyordu. Bu nedenle bu yıl Okullarda çalışma yürüten/yürütmek isteyen kamuda çalışan üyelerimiz için çalıştıkları kurumlar ki izin problemini çözebilmek amacıyla Valiliğe kurumlara genelge yollaması için yazı yazılmıştır. Yazımıza gelecek olan yanıtla tüm üyelerimiz bilgilendirilecektir.

Adım Adım Ankara - 2

Adım Adım Ankara'yı tanımak gezi programımızın 2. adımı ODTÜ Öğretim Görevlisi Emre Madran rehberliğinde 22 Ekim 2005 tarihinde gerçekleştirildi. Yoğun bir katılımın olduğu gezimizin buluşma noktası Anadolu Medeniyetleri Müzesi idi. Emre Madran Hocamızın Anadolu Medeniyetleri Müzesinin müzeye dönüşmeden önceki durumu ve binalar hakkındaki bilgilendirmesinden sonra, müze görevlileri rehberliğinde ziyaretimiz gerçekleşti. At Pazarı Meydanından Kale içinde bir tur atılarak Koyun Pazarı ve Hanlar Bölgesine doğru ilerlenerek işlevselliğini tamamen kaybetmiş ya da başka bir işlevsellik kazandırılmış binaların durumunu inceleme fırsatını yakaladık. Gezimiz Piriñ Han'da gözleme-çay molasıyla sona erdi.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Mahmut Küçük'ü Ziyaret Ettik

24 Kasım 2005 tarihinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile birilikte gerçekleştirilecek olan Kamu Hizmetinde Mimarlığa Tanıklık 7 etkinliğimizle ilgili detayları görüşmek üzere Bakanlık Müsteşar yardımcısı Sayın Mahmut Küçük'ü makamında ziyaret ettik. Şube Başkanı Ali Ulusoy ve Sekreteri Y. Yeşim Uysal'ın katılımları ile gerçekleştirilen ziyarette Avrupa Birliği süreci ile birlikte mimarlık mesleğinde yaşanan ve yaşanacak gelişmelere yönelik karşılıklı bilgilendirmeler yapıldı. Bu kapsamda Bayındırlık Bakanlığı bünyesinde yürütülen Avrupa Birliği'ne yönelik çalışmalara mesleğimizi yönlendiren konularla ilgili Şubemiz görüşlerini aktarmak suretiyle müdahil olunması konusunda görüşüldü.

Ayrıca Sn. Mahmut Küçük tarafından Bakanlık tarafından hazırlanmakta olan Yangın Yönetmeliği ve Isı Yönetmeliği konusunda Şube görüşüne başvurulabileceği açıklandı. Bu kapsamda iki kurum arasında başlatılacak çalışmalarla Yangın Yönetmeliğini üzerine tanıtım toplantıları düzenlenebileceği yönünde görüş birliğine varıldı.

Diğer taraftan özellikle yapı ruhsatlarının geç alınmasından kaynaklanan Fenni Mesuliyet sürelerinin uzunluğu ve mimarlarımızın 30.000m² sınırı ile karşılaştıkları sorunlar üzerine görüşme yapıldı. Fenni Mesuliyet üzerine Bayındırlık Bakanlığı ile birlikte çalışma yapmak istediğini belirten Şubemiz konu üzerine olumlu cevap almıştır. Bu bağlamda Şubemiz Fenni Mesuliyet üzerine çalışmalarına başlamıştır.

Kamu Hizmetinde Mimarlığa Tanıklık-7

İşyeri Temsilcilikleri Koordinasyon Komisyonu çalışmaları bünyesinde gerçekleştirilen Kamu Hizmetinde Mimarlığa Tanıklık etkinliğinin amacı kamuda gerçekleştirilen mimarlık faaliyetlerinin kamuoyu ile paylaşılmasıdır. Bu kapsamda kurumda görev yapmış ya da yapmakta olan mimar ve yetkilerle gerçekleştirdiğimiz söyleşilere kurumda gerçekleşen mimarlık faaliyetleri sergisi ve kokteyl eşlik etmektedir.

Bugüne kadar 6 kurumla gerçekleştirilen Kamu Hizmetinde Mimarlığa Tanıklık etkinliğimizin yedincisi **Bayındırlık ve İskan Bakanlığı** ile gerçekleştirilecektir. Bayındırlık ve İskan Bakanlığının Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak gerçekleştirdiği etkinlikler sergi ve söyleşi formatıyla katılımcılarla paylaşılacaktır. Öte taraftan Bayındırlık Bakanlığı bünyesinde bulunan Teknik Araştırma Uygulama Daire Başkanlığı, Yapı İşleri Müdürlüğü ve Mimari Proje Daire Başkanlığı ortak girişimiyle günümüzde gerçekleştirilen mimarlık faaliyetleri, Avrupa Birliği'ne yönelik gerçekleştirilen mevzuat çalışmaları ve teknik araştırmalar da katılımcılara aktarılacaktır. **24 Kasım 2005** Perşembe günü **saat: 18.30'da Mimarlar Odası Ankara Şubesi 5. katında** gerçekleştirilecek etkinliğe katılım tüm üyelerimize açıktır.

TMMOB MİMARLAR ODASI 39. DÖNEM 2. MERKEZ DANIŞMA KURULU TOPLANTISI

39. Dönem 2. Merkez Danışma Kurulu Toplantısı 19-20 Kasım 2005 Cumartesi-Pazar tarihinde Antalya'da aşağıdaki gündemle gerçekleşecektir.

GÜNDEM

- Açılış
- Üye Bilgi Sistemi sunuş ve Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi bilgilendirmeler ve değerlendirmeler
- Mimarlık ve Eğitim Kurultayı bilgilendirmeler ve değerlendirmeler
- Avrupa Birliği süreci bilgilendirmeler ve değerlendirmeler
- Mimarlık Yasası
- Türkiye Mimarlık Politikası

Toplantı Yeri: Antedon De Luxe Hotel, Beldibi, Antalya

İşyeri Temsilcileri Toplantısı

Uzunca zamandır devam etmekte olan İşyeri temsilcilik seçimleri, son bir yılda oldukça hız kazanmıştır. TMMOB Mimarlar Odası İşyeri Temsilciliği Yönetmeliği gereğince iki yılda bir yenilenen işyeri temsilcileri Şubemiz ve kurumlar arasındaki iletişimi arttıran önemli diyalog imkanları sağlamaktadır. Yenilenen ve ilk defa seçilen işyeri temsilciliklerimizin sayısı 44 kurumu bulmuştur.

İşyeri Temsilcilerimizle diyalogumuzu güçlendirmek amacıyla işyeri temsilcilerimizle **26 Kasım 2005** Cumartesi günü **saat:14.00'da Mimarlar Odası 5. katında** toplantı yapılacaktır. İşyeri Temsilcileri Toplantısı gündeminde Kamuda çalışan mimarların ücret düşüklüğü ve karşılaştıkları sorunlar da ayrıca yer almaktadır. Tüm İşyeri Temsilcilerimiz toplantıya davetlidir.

Serbest Mimarla Danışma Kurulu

Son günlerde serbest mimarların vergi ödemeleri ile ilgili bazı sorunlarla karşılaştıklarının gözlenmesi ve Gelir İdaresi Başkanlığı, Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı'ndan Şubemize ulaşan bir yazı ile serbest mimarlara yönelik bilgi isteminde bulunulması üzerine Şube Yönetim Kurulu içerisinde serbest mimarların bulunduğu bir komisyon oluşturmuştur. Söz konusu Komisyon çalışmalarına başlayarak **22 Kasım 2005** tarihinde **saat:18.30'da Mimarlar Odası 5. katında Serbest Mimarlarla Danışma Kurulu Toplantısı** yapılması kararını almıştır. Gelir İdaresi Başkanlığı, Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı'ndan tarafımıza ulaşan yazı ve serbest mimarların vergi ödemeleri konusunda karşılaştıkları sorunlar ve mesleki denetim konulu gündem maddeleri ile gerçekleştirilecek toplantıya serbest mimar olarak çalışan tüm üyelerimiz davetlidir.

yarışmalar

Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi'nin yeni yıl ajandasında yer alacak fotoğraflar için geleneksel olarak düzenlediği fotoğraf yarışmasının yedincisi sonuçlandı.

“Mimarlık ve Su” konulu fotoğraf yarışmasına; yurtdışından ve yurtiçinden 153 katılımcı tarafından toplam 731 adet fotoğraf gönderildi. Hilmi Etikan, İltiş Tezer, Aras Neftçi'den oluşan seçici kurul tarafından yapılan değerlendirme sonucunda 54 adet fotoğraf eşdeğer ödüle değer bulunmuştur.

2006 yılı ajandasının kapağı için, 281062 rumuzuyla yarışmaya katılan **İbrahim Peynirci**'ye ait “**Gölyazı ve Kapı**” isimli fotoğraf seçilmiştir. Seçilen fotoğrafların yer alacağı serginin açılışı ve ödül töreni **19 Aralık 2005** Pazartesi günü saat 18.00'de, Yıldız Sarayı Dış Karakol Binası'nda gerçekleştirilecektir. Sergi **27 Ocak 2006** Cuma günü saat 17.00'ye kadar izlenebilir.

Burdur Belediye Başkanlığı

BURDUR ŞEHİRLERARASI OTOBÜS TERMİNAL KOMPLEKSİ

KENTSEL TASARIM VE MİMARİ PROJE YARIŞMASI

Burdur Kenti, Yeni Mahalle, Sanayi Kavşağındaki Şehirlerarası Otobüs Terminal Kompleksi Alanı, kentin 50 yıllık geleceğine cevap verecek, sadece Burdur halkına değil, terminali uğrak yeri olarak kullanacak Ülkemiz insanına yeterli hizmetin sunulduğu, kent imajını olumlu etkileyecek, 21. yüzyılın çağdaş çizgilerini yansıtacak, kompleks içinde yer alan kullanımları bütünsel biçimde ele alacak, çevre düzenleme ve ulaşım sistemleri çözülmüş bir "Kent Odağı" yaratılması için Burdur Belediyesince Kamu İhale Kanunu, Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri, Şehir ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliği uyarınca serbest "Ulusal ve Tek Kademeli Olarak" Burdur Şehirlerarası Otobüs Terminal Kompleksi Kentsel Tasarım ve Mimari Proje Yarışması açılmıştır.

ÖDÜLLER

Birinci Ödül: 20.000,00,-YTL.
İkinci Ödül: 15.000,00,-YTL.
Üçüncü Ödül: 10.000,00,-YTL.
Mansiyonlar (x5): 5.000,00,-YTL.

8 Kasım 2005 günü başlayan 8 Şubat 2006 günü tamamlanacak olan yarışma ile ilgili yarışma dosyası Burdur Belediyesi İmar İşleri Müdürlüğünden 100,00,-YTL. karşılığı alınabilir. Ayrıca yarışma şartnamesi Burdur Belediyesi **www.burdur-bld.gov.tr** adresinden ulaşılabilir.

Burdur Belediyesi Burç Mah.. Atatürk Caddesi, No: 1
BURDUR
Telefon: 0 248 233 5390
Faks 0 248 233 5394

dosya ►► küreselleşme, kent ve mekan

Editör: Emel Akın

Yine mi küreselleşme? O kadar çok yazıldı, konuşuldu ki, belki pek çoğumuzun bu sözcüğü duymaya tahammülü bile kalmadı. Ama son zamanlarda yaşadığımız hızlı gelişmeler, küreselleşmeyi çağırıştırıyor mu? Küreselleşme bir kez daha hatırlanmayı hak etmiyor mu? Baş döndürücü bir hızla çıkan/çıkartılmaya çalışılan yasalar, alınan kararlar, sessiz sedasız imzalanan anlaşmalar, sorgusuz sualsiz tüketilen, yeniden yapılanan kent mekanları, mantar gibi biten alışveriş ve eğlence merkezleri, son sürat üretilen konutlar, kredi kartları faciası, yabancı sermayeye davet çıkarılan kamu kurumları, sayıları çığ gibi artan tv dizileri, reklamlarla pompalanan ideoloji... Pek çok değerimiz ellerimizden kayıp gitmiyor mu?

Küreselleşmenin hedefine kolaylıkla ulaşabilmesi için Sistem'in toplumun tüm üstyapı öğelerini değiştirmesi gerekmektedir. Bir başka deyişle, yapısal değişimi gerçekleştirebilmek için yeni araçlara, yeni mekanlara, yeni yasa ve

Dosyada kullanılan fotoğraflar Mimarlık Haftası'nda Işık Aksoy'un yürütücülüğünde gerçekleştirilen Kentsel Görüntüleme Atölyesi'nin çalışmalarından ve David H. Wells'in arşivinden derlenmiştir.

yönetmeliklere gereksinimi vardır Sistem'in. Toplumun kafasını karıştırmak, sağlıklı düşünmesini engellemek için ha bire yeni kavramlar üretilmektedir. Altyapısı bağımlı ve az gelişmişlik temeline oturan ülkemizde bu yapısal değişim, kaçınılmaz olarak toplumsal ve mekansal deformasyonlara yol açmaktadır. İşte tam da bu noktada, kentlerimizde görülen yasal, toplumsal ve mekansal değişimlerin küreselleşmenin araçları ve sonuçları olarak ortaya çıktığının, dolayısıyla bu değişimlerin birbirlerinden bağımsız olmadığına, dahası birbirini bütünlediğinin, bir kez daha ve sürekli olarak vurgulanması, küreselleşmenin altının kalın çizgilerle çizilmesi zorunlu olmaktadır. Yaşananları başka türlü anlamak ve açıklamak olanağı yoktur çünkü.

Literatürde küreselleşme sürecinin alt başlıklarına ilişkin pek çok çalışma yapılmıştır/yapılmaktadır. Bu dosyanın amacı, küreselleşme sürecinin etkilediği alanları bir çatı altında toplayarak kısa bir hatırlatma yapmaktır. Bu bağlamda, seçilen alanlarda (bültenin kapsamı nedeniyle tüm alanlara girilmemiştir) küreselleşmenin kavramsal çerçevesi gözden geçirilmeden panoramik bir gezinti yapılmaya çalışılmaktadır.

küreselleşme

İnsanlığa mutluluk getirecek bir reçete olarak sunulan küreselleşme tezi, dünyanın yanı sıra zenginlik ve refahın da küreselleşeceği, kapitalizmin küresel çıkarlarının tüm ülkelerin ve insanlığın çıkarlarıyla özdeşleşeceği iddiasındadır. Bu teze göre, bütünleşmiş bir dünya pazarının işlemesinin önündeki engeller kaldırdığında kapitalist pazar, bütün insanlar için olumlu sonuçlar getirecek ve içinde yer alan herkes için maksimum yarar sağlayacaktır. Yeni bir kavram olarak sunulan küreselleşmenin bu söylemi, kavramın içeriğine temkinle yaklaşmayan pek çok insanın kulağına hoş gelebilir. Nitekim, gelmektedir de. İşte tam da bu nedenle, ağızlarda sakız edilerek içeriği boşaltılmaya çalışılan küreselleşme kavramını sabırla ve titizlikle tekrar tekrar irdelemek zorunludur.

70'lerde patlak veren dünya ekonomik krizi sonucunda sermaye, yeni bir program olarak küreselleşmeyi gündeme getirmiştir. Program, 1980'lerde neo-liberal politikaların uygulanmasıyla yürürlüğe girmiştir. Küreselleşme, sermayenin dünya çapında egemenliğini ve mali sermayenin özgürce uluslararası dolaşımını hedefler. Serbest dolaşımın sağlanması için de ulusal sınırlamaların ortadan kalkması gerekmektedir. Ulus-devletin işlevinin bittiği iddiasının ve yerleşme kavramının devreye sokulmasının ardındaki neden tam da budur.

Kapitalizm, başlangıcından beri yöresel değil, küresel bir üretim biçimidir ve kapitalist üretim ilişkileri başlangıcından beri dünyaya yayılma anlamında bir küreselleşme eğilimi¹ taşımaktadır. Kapitalist sürecin gelişimi irdelendiğinde küreselleşmenin yeni bir kavram olmadığı açıkça görülecektir.

İnsanlar arasındaki eşitsizliği gidermek iddiasında olan kapitalist pazar ekonomisi, bu iddiasını gerçekleştirmek şöyle dursun, eşitsizliği olağanüstü derecede büyümüştür. Küreselleşmenin kalkınmacılık söylemine karşın, azgelişmiş ülkelerin eşitsiz gelişimine ve dünyadaki yoksulluğun giderek artışına tanık olmaktadır. Sermaye ve üretimin dünya üzerindeki hareketi, çok uluslu şirketlerin önem kazanması, iletişim tekniklerindeki gelişmeler, bilim ve teknoloji alanındaki yeniliklerin üretimde kullanılması, küreselleşme ideolojisinin beslendiği nesnel gerçeklerdir. Bütün bunların sonucu olarak dünya kapitalist sistemi, tüm dünyayı kendi hedefleri yönünde ekonomik ve kültürel boyutlarıyla bütünleştirmekte, asimile etmektedir.

Küreselleşme ideolojisinin yürürlüğe konmasıyla birlikte hükümet dışı örgütler (NGO) yeni bir kavram olarak gündeme getirilmiştir. Dilimize sivil toplum olarak yerleşen bu kavram, devlete karşı toplumsal örgütlenmelerin öncelik kazanmasını vurgulamaktadır. Devletin toplumsal işlevleri, özellikle ekonomik alandaki faaliyetleri, yeni sağ politikalarla sınırlandırılırken diğer bazı etkinlik alanlarının ve ayrıcalıkların sivil güçlere verilmesi hedeflenmektedir. Sivil toplumun güçlenmesi, kamu sektörünün küçültülmesi politikalarına koşut olarak gerçekleşmektedir. Sivil toplum örgütlerinin kamusal ve özel sektörler dışında kalan ve üçüncü sektör adı verilen yeni bir sektörü oluşturdukları iddia edilmektedir. Özel sektör kapsamında değerlendirilmemekle birlikte, sivil toplum örgütlerinin kapitalizmin koruyucu bir tabakası olarak hareket ettiği ve sermayenin yoğunlaşmasında ve dağılımında önemli bir rol oynadığı görülmektedir; hükümetin sınırlanmasında, bağımsız, piyasa temelli özel firmaların yaratılmasında ve kamusal kararlarda söz sahibi olmuşlardır. Bu sektörün başlıca işlevi, ulus-devletin ekonomideki ve yönetimdeki etkisini azaltmaktır.²

Küreselleşme, üst yapı düzleminde, postmodernizm kavramıyla bütünleşmektedir. Yapısal ve üst yapısal değişim, tüm alanlarda etkin bir şekilde kendini göstermektedir. Sermayenin hareketine bağlı olarak yaratılan esnek işgücü piyasası, örgütlü işgücüne gereksinim kalmadığı için sendikal yapılanmada gerçekleştirilen değişiklikler, sermayenin yarattığı eşitsiz mekan gelişimi sonucu ortaya çıkan zengin bölgeler ve çöküntü alanlarının birlikteliği, dengesiz gelir dağılımı ve yoksulluk, kent mekanının tüketilmesini kolaylaştırmak için çıkartılan yasa ve yönetmelikler bir çırpıda verilebilecek örneklerdir.

KÜRESELLEŞME HAKKINDA CEM SOMEL* İLE SÖYLEŞİ

Emel Akın- Hocam merhaba. Bu ayki Bülten dosya konumuz küreselleşme. Bu konu ile ilgili bazı sorularımız olacak. 1980'lerden sonra Türkiye gündemine giren küreselleşme yeni bir kavram olarak sunulmuştur. Siz bu görüşe katılıyor musunuz? Bu bağlamda küreselleşme sürecinin ortaya çıkışından da söz edebilir miyiz?

Cem Somel- Teknolojik gelişmelerin sağladığı imkânlarla ve iktisat politikalarının değişmesiyle ülkeler arasında ticaret ve sermaye hareketleri artmakta, ekonomilerin iktisadî ilişkileri yoğunlaşmaktadır. 1980'lerde bu eğilimlere küreselleşme adını verenler, bunun teknolojinin zorlamasıyla ortaya çıkan yeni bir gelişme olduğunu; bundan kaçınılamayacağını öne sürdü. Küreselleşmenin kültürel farkları azalttığı gibi, ekonomileri de birbirine benzeştireceğini, dolayısı ile az gelişmişlik sorununun ortadan kalkacağını iddia etmektedirler. Az gelişmiş ülkelerin yoksulluğunun küreselleşmenin sunduğu olanaklardan yararlanamamaktan ileri geldiğini söylemektedirler.

Farklı bir görüş de, mevcut küreselleşmenin 19. yüzyıldaki teknolojik gelişme, ticaret ve uluslararası sermaye hareket artışına benzediğini, dolayısıyla yeni olmadığını öne sürmektedir. 19. yüzyıl İkinci Sanayi Devrimi, sanayide ve tarımda makineleşme, iletişimde ve taşımacılıkta büyük gelişmeler, emperyalizm ve sömürge imparatorlukları çağı idi. Avrupa ülkelerinin Osmanlı ülkesini de iktisaden sömürgeleştirdiği asırdı. Ancak işçi sınıfının mücadelesi, sosyalist devrimler, 1930'larda Büyük Bunalım, millî kurtuluş savaşları ve soğuk harp, küreselleşmeyi 1914-1980 arasında duraklattı. Şimdi bu engellerin etkisi kalmadığından kapitalizm küreselleşmeye devam etmektedir. 19. yüzyıldaki küreselleşme ile bugünkü arasında bir fark, birincisinde ülkeler arası büyük işgücü göçleri gerçekleşmesi, ikincisinde gelişmiş ülkelerin büyük göçleri engellemesidir.

E.A- Küreselleşmeyi sadece zaman-mekan sıkışması ve teknolojik yenilikler olarak algılayıp sonuçlarının olumlu olduğunu/olabileceğini iddia edenler var. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

C.S- Küreselleşme sadece zaman-mekân sıkışması değildir; toplumsal ilişkilerde de büyük değişim içermektedir. 19. ve 20. yüzyılda işçi sınıfının yükselen mücadelesi ve devrimler, sermayedar sınıfların işçileri sömürmesine tepki idi. Bu tepki gelişmiş kapitalist ülkelerde sermayedar sınıfları özellikle İkinci Dünya Harbinden sonra sosyal refah devletini, sosyal demokrasiyi, tam istihdam politikasını kabul etmeye mecbur etti. Millî kurtuluş hareketleri de merkez kapitalist devletlerin az gelişmiş ülkeleri sömürgeleştirmesine tepki idi. Bu mücadelelere halk yığınları katıldığından, bağımsızlık sonrasında az gelişmiş ülkelerde egemen sınıflar, halkın taleplerini göz önüne alarak ithalatın ve sermaye hareketlerinin kontrol altında tutulduğu plânlı sanayileşmeyi benimsemek zorunda kaldı. Ancak 1980'lerde sermayenin kuvvetli ideolojik saldırısı sosyalist ülkelerde sosyalizmi, merkez kapitalist ülkelerde sosyal refah devletini ve sosyal demokrasiyi yıktı. Az gelişmiş ülkelerde burjuvalar bağımsızlık ve kalkınma ülküsüne sırt çevirdi. Dolayısıyla sermayenin işçileri amansızca sömürdüğü, ve merkez kapitalist ülkelerin az gelişmiş ekonomileri ihtiyaçlarına göre şekillendirdiği 19. yüzyıldaki sürece döndük. Elbette ki teknolojik yeniliklerin birçoğu insanlığın genel refaha erme imkânını, potansiyelini artırmaktadır. Ancak kapitalizm, teknolojinin insanlığa sunduğu evrensel refah imkânının gerçekleşmesini engellemektedir. Sermaye, mülkiyet hukukuyla bilgi üzerinde tekel kurmaktadır. Örneğin ilaç ve tarımsal keşifler üzerinde patent hakları, bu alanlardaki teknolojik gelişmelerden insanlığın yararlanmasına engeldir. Teknolojinin verdiği imkânlarla dünyada herkesi doyurmak, barındırmak, okutmak, sağaltmak bu engellerin kalkmasına bağlıdır. Türkiye'de bazı okumuşlar bilgi toplumu söylemine kapılıp heyecanlanmaktadır. Bu, çevre kirlenen sağlıklı üretim faaliyetlerini az gelişmiş ülkelerde, ve bilgi üretme faaliyetlerini gelişmiş ülkelerde toplama projesidir.

C.S- Gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkelerin içinde bulundukları küreselleşme sürecini karşılaştırmak olanaklı mıdır? Ülkemiz, az gelişmişlik koşulları içerisinde bu sürece nasıl entegre olmaktadır? Ülkemizde bu sürecin etkileri en çok hangi alanlarda görülmektedir?

Her ülke küreselleşmeden aynı şekilde etkilenmemektedir. Kapitalizmin mekânda 'eşit olmayan gelişme yasası' denilen kuvvetli bir eğilimi var. Merkez ülkeleri, birkaç yüz yıldır çevre ülkelerinden ticaret ve sermaye hareketleriyle kendilerine kaynak transfer etmektedir. Merkez ülkelerindeki servet birikiminin önemli bir kaynağı budur. Şimdiki küreselleşme döneminde gelişmiş ülke şirketleri üretimin bazı safhalarını üretim maliyetlerinin az olduğu az gelişmiş ülkelerde yaptırarak yeni bir kaynak transfer yöntemi geliştirdi. İhracata dayalı büyüme siyaseti sonucu Türkiye işçileri Çin'deki, Bangladeş'teki ücretlerin baskısı altındadır. Küreselleşme, tüm ülkelerde işgücü istihdam maliyetini dünyadaki en yoksul işçilerin seviyesine doğru çekmektedir.

Öte yandan gelişmiş ülkelerde işçi sınıfının ideolojik ve siyasî zaafı sebebiyle, bölüşümde ve çalışma şartlarında eski kazanımlarını yitirmektedir ve onlar da fakir ülkelerdeki işçilere karşı rekabet baskısı altındadır. AB'de sosyal politika belgelerinde işçilere, başka ülkelerin düşük ücretli işçilerine karşı rekabetin kaçınılmazlığı telkin edilmektedir. Dolayısıyla küreselleşen kapitalizmde, gelişmiş ülkelerin az gelişmişleri giderek daha yoğun sömürdüğü, ve uluslararası bütünü bir sermayedar sınıfın bütün ülkelerdeki işçilerin geçimini ve çalışma şartlarını dünyanın en yoksul işçilerin seviyesine doğru ittiği iki eğilim işlemektedir.

Gelişmiş ülke sermayesinin Türkiye'den istekleri, devletler arası ikili ilişkiler, Dünya Ticaret Örgütü, AB, OECD, Dünya Bankası, Para Fonu, gelişmiş ülkelerin sivil toplum örgütleri ve daha nice kanal üzerinden iletilmekte ve Türkiye'nin egemenleri bu isteklerin gereğini yapmaktadır.

Bu gelişmeler kaçınılmaz değildir. Sosyal güçler dengesi sonucu uygulanan siyasetlerin sonucudur. Küreselleşen dünyanın baskılarına rağmen, bağımsızlığa yönelen, halk kitlelerinin iradesini temsil eden yönetimler ortaya çıkabilmektedir. İleride bunların çoğalması mümkündür.

E.A- Aslında sorulacak çok daha fazla soru var. Ne var ki, "Bülten" in kapsamı buna izin vermiyor. Zaman ayırıp bilgilerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ediyorum.

*Doç. Dr., ODTÜ, İktisat Bölümü

küreselleşme ve emek-esnek üretim

Küreselleşme sürecinde sermayenin sınır tanımayan hareketliliğine karşın emek hareketsizleştirilmekte, ulusal sınırlar içinde tutulmaya çalışılmaktadır. Çünkü emeğin ulusal sınırlar dışına taşması, merkez ülkelerin hazmedemeyeceği sosyal ve ekonomik gerginliklere yol açacaktır. Kendi emek fazlalarını kendi bünyelerinde yaratabilen bu ülkeler, ancak % 10 civarında bir işsizliği denetleyebilmektedir. Ulusal ekonominin geleceği emek için önemlidir ama bu, finans kapitalin ve rantiyelerin ilgi alanına girmez. 19. yüzyılın sonlarında sosyalist öncülerin “İşçilerin vatani yoktur.” sloganı tersine dönmüş; işçiler ulusal olmak zorunda bırakılırken sermaye vatansızlaşmıştır.³

Modernist dönemin fordist üretim örgütlenmesi, günümüzde postfordist (esnek üretim) sisteme dönüşmüştür. Bilgisayarlar, sayısal tabanlı tezgahlarla robotların kullanıldığı esnek üretim, yeni yönetim sistemlerinin eklenmesiyle ortaya çıkan melez üretim biçimleri, bir önceki dönemin ölçek ekonomisinin ve kitle üretimi üzerine kurulu yönetim biçimlerinin aşınmasına yol açmıştır.⁴

İşçilerin çıkarlarını savunmada ve bağımsızlık ve demokrasi savaşımında yüzyılı aşkın bir süredir önemli bir rol üstlenmiş olan sendikal hareket, dünyanın büyük bir bölümünde, önemli bir sosyal kurum olma özelliğini neredeyse tamamen yitirme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bir yandan sanayide yeniden örgütlenme ve yeni yönetim stratejileri, öte yandan emek pazarlarının istikrarsızlaşması sendikalarda aşınmayı getirmiştir. Uluslararası pazarları ele geçirebilmek amacıyla çocuk işçi çalıştırmayı ve kadınlara ayrımcı davranmayı da kapsayan ucuz emek politikası güdülmeye başlanmıştır. Doğallıkla, bu yeni sanayileşme stratejisinin gereği olarak işçi örgütleri baskı ve denetim altına alınmıştır.⁵ 12 Eylül’ün özel sektördeki sendikal örgütlülüğü çökertmesinin ardından Türkiye’deki işçi sendikaları kamu kesiminde yoğunlaşmıştır. Kamu kesimi sendikacılığı ise 90’lardan itibaren güçlü bir özelleştirme ve taşeronlaşma tehdidi ile karşı karşıyadır.⁶

İşsizliğin yüksek olduğu, sosyal sigorta sistemlerinin iyi çalışmadığı ortamlar enformel sektörün faaliyetlerini artırmaktadır. Yaşam şartları ağırlaştıkça birey ya harcamalarını kısmak ya da gelirini artırmak zorundadır. Gelişen teknoloji ve tüketim ekonomisi harcamaları kısıtlamaya izin vermeyeceği için birey gelirini enformel sektörde

çalışarak artırma çabası içindedir.⁷ Enformel faaliyetlerde çalışanların ücretleri düşüktür, sendikal hakları yoktur ve çalışma koşulları yasal ve kurumsal çerçevenin dışındadır. Formel sektörde üretim pahalıdır. Amacı en ucuza üretmek olan ve bu yüzden de vergi vermeyen, sosyal sigorta yaptırmayan, yasal düzenlemelere uymayan enformel sektör, formel sektöre göre daha avantajlıdır. Enformel sektörde oluşan gelirler ciddi bir sermaye birikimi yaratmaktadır.

Küreselleşmenin Emek Üzerindeki Etkileri Üzerine

(Küreselleşmenin) Ekonomi düzleminde yarattığı değişiklikler toplumsal düzleme yansıdı ve orada da değişimi zorluyor. (...) Toplumun kendi yapısı, ekonomik gelişmişlik düzeyi ya da siyasal yapılanmanın nitelikleri hiç önemli değildir. Önemli olan yeni dış taleplerin yerine getirilmesidir. Kısacası, demokrasinin insanlık tarihinin hiçbir döneminde olmadığı kadar yüceltiildiği bir çağda, uluslararası sistemin belirleyicilerinden yansıyan diktatörce taleplerdir bizlere yansıyan.

Artık toplumsal sınıflar yoktur. Varlığı hiç önemli değildir, sadece yok sayılırlar. Sanal gerçeklik dünyasının sanallıklarından biridir bu. Buna karşılık toplum, kadın ve erkek ya da etnik-dinsel ayrılabilir. Önemli olan “birey”dir. Bu birey çağın getirdiği yeni teknolojik ve rekabete ilişkin taleplerin vasıflarını taşımalıdır. Artık kol gücü olan vasıfsız işçiye ihtiyaç yoktur. (...) Birey çok iyi eğitilmiş, yüksek vasıfta, çağın gerektirdiği yaratıcılık ve yöneticilik niteliklerini taşır düzeyde olmalı, üstün teknolojik becerilerle donatılmalıdır. Artık alfabe okur-yazarlığı değil, bilgisayar okur-yazarlığı önemlidir. Bireylerin toplumda sayıları değil, kazandığı ve kullanabildiği nitelikleri öne çıkmalıdır.

Bu nitelikte nasıl olsa sendikalaşma gibi örgütler de yer almayacaktır. Sendikalar Fordist, kitlesele üretim çağının getirdiği oluşumlardır. Fordizm sonrası çağda bunlara gerek kalmamıştır. (Bir diğer sanallık budur: Çünkü üretimde payları azalmış olan bir dizi sanayi, demir-çelikten petro-kimyaya vb. hala büyük işçi kitlelerini barındırmayı sürdürmektedir.) Rekabet çağında sosyal devlete de gerek yoktur; sağlıktan emekliliğe her alan daha etkin çalışan özel şirketlere devredilebilir. Sanal gerçeklikler çağında, asgari ücretle çalışan çoğunluğun bu şirket primlerini nasıl ödeyeceği hiç göz önüne alınmaz.

Küreselleşme bir yandan alt-gelir katmanlarını doğal piyasa sürecinde yoksullaştırıp aileleri çocuklarını çalıştırma baskısına sokarken, bir yandan da bunu destekleyen eğilimler yaratmaktadır: kızışan rekabet küçük işletmeleri, bu çocukları kayıt-dışı istihdam etme baskısına sokmakta, küçük işletmeler bu yoldan ayakta kalabilmektedir. En pis, en ağır işleri yapıp haftada 10-20 dolar gibi ücretlerle çalışan bu okul çağı çocuklarıysa aileye katkı yaparken kayıt-dışı istihdamı beslemektedir.

Kayıt dışı istihdamın diğer ögesi kadınlardır. Asıl istihdam alanları “ücretsiz işçi” statüsüyle tarımdır; tarımdaki faal nüfusun yarısını oluştururlar. Kentlerdeyse kayıt-dışı istihdamın, çocuklarla birlikte baş ögesidirler; vergisiz-sigortasız çalışıp hem işverenin rekabet gücünü artırılır, hem aile gelirine katkı yaparlar.

Gülten Kazgan, *Tanzimattan XXI. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi*, Altın Kitaplar, İst., 1999, s. 370-371, 381

söyleşi micheal sorkin

Bugün globalleşme ile bize sunulan çeşitlilik aslında bir illüzyon. Beş bin çeşit Coca Cola veya sabun çeşitlilik değil çeşitsizliktir. Biz dünyayı etkisi altına almış bu “tekdüzelik” dalgasına karşı duran savaşılar olmalıyız. Tekdüzeliğin panzehiri olabilecek kadar çok sayıda farklılık, çeşitlilik üretmeliyiz.

Şevin Yıldız: İlk olarak İstanbul'a hoş geldiniz demek istiyorum. Bir çok insan gibi ben de kongrede yaptığınız konuşmayı çok etkileyici buldum. Peki sizin UIA 2005 Kongresi'ne dair izlenimleriniz nelerdir? Sizce kongre doğru noktalara temas edip, birbirinden farklı konuları ele alabiliyor mu?

Micheal Sorkin: Aslında buna cevap vermek benim için oldukça zor çünkü çok az oturuma katılma şansım oldu. İki gündür burada oturup basın görüşmeleri yapıyorum. Aslında kongrede yapılan sunumların bildirilerinin bulunduğu kitabı okudum ve bence bir çok önemli konu ele alınmış. Feminist ve cinsiyet ayrımcılığı meseleleri, çevre meseleleri ve bir çok politik mesele tartışılıyor. Geçmişteki kongrelere göre konuların daha az form odaklı olması beni ümitlendirdi diyebilirim. Bu nedenle bu kongrenin organizatörlerini kutluyorum. Ana konuşmacıların ünlü mimarlar olması kongreyi biraz tek yöne sürüklese de, çok da şaşırtıcı değil. Uluslararası mimarların toplandığı bir kongrede, insanların mesleklerinin starlarına dokunmak, ulaşmak istemesi normal.

ŞY: Aslında bir sonraki sorum da tam bu konuyla ilgiliydi. Temayla beraber herkesin öne çıkarmaya çalıştığı meseleler sosyal meseleler, afet, barınma hakkı gibi konular olsa da iş seçim yapmaya geldiğinde mimarların çoğu bu star mimarların konuşmalarını seyretti. Aynı zamana denk gelen bir yuvarlak masa toplantısı veya forum bu konuşmalar kadar ilgi görmedi. Bu da konuşulanlar hakkında kafamda bazı çelişkiler oluşturdu.

MS: Eğer batılı star mimarlarla bir araya gelme şansınızın çok az olduğu İran gibi bir ülkeden

geliyorsanız, bu bence çok doğal bir tercih. Bu konferansı lanse ederken de bence bu konuya duyarlı davranmışlar. Benim en eski arkadaşlarımdan biri bu kongrenin organizatörü ve ben onun mimarlığın sosyal yönüne hem profesyonel anlamda, tüm kalbiyle bağlı olduğunu biliyorum. Ben ise ana konuşmacı olarak bu konulardan bahsetmek istedim çünkü benim için önemli olan bu.

ŞY: Konuşmanıza geri dönersek, Dünyanın artık kendi kendine yeten daha küçük şehirlerden oluşması (nüfusu 1 milyon ve altı) gerektiğini söylemeniz bence çok ilginçti. Yine bunun ilgili olarak, geçmişteki bahçe şehirlerin iyi bir model olduğunu ama endüstriye uzak durduğu için bugün geçerli olmadığını söylediniz.

MS: Endüstri ve yoğunluğa uzak durduğu için. Bahçeşehirlerin tasarımcıları nasıl kamusal alan yapılabileceklerini anlamadılar. Aslında beni bahçeşehirlerin fiziksel formülü değil bu şehirlerin arkasındaki motivasyonlar ve prensipler daha çok ilgilendiriyor. Bence bunlar hala çok yararlı ve geçerli olabilecek prensipler. Eğer bunca yapılan tartışma sürdürülebilirlik üzerine ise ve biz şu an 19. yüzyılın problemlerinden çok farklı problemlerin ve çözümlerin olduğu bir çağda yaşıyorsak, yeşil ve sürdürülebilir kent kavramı bu gezegenin yaşayabilmesi için gerekli.

ŞY: Peki bu modelin içine tüketim kalıpları nasıl entegre edilecek? Ekonomiye ve tüketime ait kalıplarda da köklü bir paradigma değişimi gerekli.

MS: Benim de söylediğim buydu. Bu sorunların tek çözümü tüketim kalıplarındaki dengeleri yeniden

gözden geçirmek. Amerika'da yaşayan ve yeryüzü kaynaklarının dörtte birini tüketenlerin tüketim kalıplarını. Bu kesinlikle böyle devam edemez. Ayrıca kültürel alışkanlıkların ve teknolojinin batıdan doğuya gitmesi gerektiğine dair kanı da çok yanlış bir kanı. Afrika'daki insanlar azla yaşamayı öğrendiler ve devamlı olarak onlara bunun yanlış olduğunu dikte edeceğimize, bizim onlardan öğrenmemiz gerekir.

ŞY: Tabii bu anlamda gelişimin ve medeniyetin lineer olduğunu düşünen kabuller de yanlış.

MS: Bu yanlış, artık kapitalizmin kazandığını yapacak bir şey olmadığı kabul eden, sistemin bu olduğunu iddia eden düşünceler de yanlış. G8'lere, Dünya Bankasına ve IMF'ye hükmeden bu düşünceye en gayretli biçimde karşı çıkmamız gerek. Sonuçta kesinlikle sürdürülemez olacak bir sonu, homojen yaşam koşullarını benimsetmeye çalışan tüm iktidar aktörlerine karşı da savaşmamız gerekli.

ŞY: Gene konuşmanıza dönecek olursak, konuşmanızda mimarlığın çoğulculuk ihtiyacına, sosyal gerçeklere karşı bir nevi kamuflej tutumu içinde olduğunu belirttiniz. Siz bunu söyleyince ben de bunun temelde mimarlık eğitiminden gelen bir tutum olduğunu düşündüm. Belki dünyada da böyledir ama Türkiye'de özellikle mimarlık öğrencilerinin apolitik olduklarını düşünüyorum. Çoğunun çevrelerindeki sosyo-politik gelişmelere karşı bir duruşu yok. Sizce mimarlık eğitiminde eksik olan ne? Böyle bir duruşu kazandırmak veya entegre etmek için neler yapılmalı?

MS: Ben tabii 30 yıldır Amerika'da hocalık yaptığım için sadece Amerika'daki bakış açısından bahsedebilirim. Amerikan eğitimin en şaşırtıcı yönü, programların içinde çevre eğitiminin çok az olmasıdır. Politik bir bilinç uyandırabilmek için, kaynakları gezegen ölçeğinde düşünmek gerekir. Bizim gibi çevreyle ilgili disiplinlerde çalışanların, kaynak akışları arasındaki eşitsizlikleri, batıdaki insanlarla dünyanın geri kalanında yaşayan insanların yaşam biçimleri arasındaki açığı göstermek için kullandıkları araçtır bu. Bu birincisi. İkincisi ise bütün mimarlık okullarında var olan, fazlasıyla formalistik ve biraz da teorik uygulamaya karşı getirilecek güçlü ve eleştirel bir yaklaşımdır. Mimarlık teorisinin bu şekilde değer kaybetmesini ve giderek anlam kaybetmesini önlemeliyiz. Sosyal değerler, bir kolon ve giriş arasındaki ilişkide keşfedilebileceği düşüncesi çok hoş bir teorik noktadır ama mimarlık eğitimdeki pratik değeri çok azdır. Üçüncü olarak mimarlık eğitimi kente de odaklanmalıdır. Bütün sosyal, politik ve çevresel ilişkilerin ortaya çıktığı yer kenttir ve bunun için kentsel eğitimin, mimarlık eğitiminin çok güçlü bir elemanı olması çok önemlidir. Son olarak da şunu söylemek istiyorum, ben

1960'larda mimarlık okulundayken, mimarlığın topluma hizmet etmesi çok önemli bir kriterdi. Bu nedenle mimarlık formasyonun bir parçası olarak kamusal gelişimi desteklemek gerekir. Yasal olmayan yerleşmelerin bu kadar yaygın olduğu Türkiye gibi bir ülkede bu çok önemli. Bizim mimar olarak ihtiyacı olan insanlara hizmet edebileceğimiz, yardımcı olabileceğimiz özelliklerimiz var. Eskiden insanların tarif edilemez ama güvenilir bir bilgeliği olduğunu düşünürdük ve bu fantaziye o kadar çok inanırdık ki, onların mimar olmasına izin verip, kendimizi de bu inşa etmeye dair bilgelik ve inşaat sahası arasındaki aracı olarak görürdük. Artık buna değil profesyonelliğin ve uzmanlaşmanın önemine inanıyorum ama gene de inananların bir şekilde mimarlığa dahil olmaları gerektiğini düşünüyorum. Onları dahil etmek onları mimar gibi görerek değil, onların müşterilerimiz olduğu gerçeğini göz önünde bulundurarak olabilir. Onların adına tasarım yapıyorsak, onların istekleri ve ihtiyaçlarına kulak vermemiz gerekir. Sonrasında onların hayal gücünün ötesinde bir şey tasarlamak ise bizim görevimiz. Sonuçta 8 yılı mimar olmayı öğrenmekle geçiren onlar değil. İşte bu da mimarlık okullarında olması gereken üçüncü ayak. Bugünkü mimarlık teorisinin eleştirisini de bunlarla beraber sayarsak 4 ayak ediyor, ama bu eleştirinin yeri yanlış. Coğrafya, şehircilik bölümlerinde bu işi çok daha iyi yapıyorlar. Mike Davis, Jane Jacobs, Edward Soja, David Harvey gibi isimler, esas meselelerle uğraşan isimler.

ŞY: Peki mimarlardan oluşan architecture for humanity (insanlık için mimarlık), architects for peace (barış için mimarlık) gibi aktivist gruplarla ilgili ne düşünüyorsunuz? Bu oluşumlar gelecek için size ümit veriyor mu?

MS: Evet, bence bu çok umut verici bir durum. Bu gruplar hem etkili olabildikleri hem de genç insanları kendilerine çekebildikleri ölçüde önemli oluşumlar. Kesinlikle harika.

ŞY: En son sorum da gene kongrenin teması ile ilgili olacak. Sizce bugünün kentlerinin hangi özellikleri pazarlarda sergilenebilir?

MS: Mimarlıkların pazar yerinin ne demek olduğunu tam olarak bilmiyorum. Bana göre pazarın en önemli özelliği çeşitliliktir. İnsanın binlerce çeşidi bir arada bulabilmesidir. Bugün globalleşme ile bize sunulan çeşitlilik aslında bir illüzyon. Beş bin çeşit Coca Cola veya sabun çeşitlilik değil çeşitsizliktir. Biz dünyayı etkisi altına almış bu “tekdüzelik” dalgasına karşı duran savaşılar olmalıyız. Tekdüzeliğin panzehiri olabilecek kadar çok sayıda farklılık, çeşitlilik üretmeliyiz.

ŞY: Bize zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederiz.

Kaynak: www.arkitera.com

küreselleşme ve yoksulluk

1980 sonrasının ekonomi politikalarının getirdiği rizikolar ve yükler, sermayenin rekabet şartlarında kârını koruyabilmesi için orta ve alt gelir gruplarının üzerine yıkılmıştır. Yıllar içinde ücretler düşerken rant, faiz ve kârdan elde edilen gelirler artmıştır. Gelir bölüşümü alt gelir grupları aleyhine değişmiştir. Orta sınıf giderek fakirleşmiş, zenginler daha zengin, yoksullar daha yoksul olmuştur. Temel gereksinimlerini karşılayamayan ailelerin oranı kentsel alanlarda 1987'de %22 iken 1994'te %28'e yükselmiştir. Son yıllarda sadece yoksulluk sınırında değil, açlık sınırında olan kesimlerin de oranı hızla artmaktadır. GSMH'da belirgin bir değişim olmamasına karşın gelir dağılımının bozulması, alt-orta sınıfların gelirlerinin düştüğünü, buna karşın üst sınıfların gelirlerinin arttığını göstermektedir.⁸

Devletin küçültülmesinin bir başka sonucu eğitim, sağlık, sosyal güvence gibi temel kamu hizmetlerinin topluma, piyasaya ya da aileye bırakılması olacaktır. Toplumsal tüketim hizmetlerinin (eğitim, sağlık vb.) piyasadan ticari mal olarak sağlanması, hizmetin kalitesini görece yükseltmekte, ancak gelir düzeyine göre farklılaşmayı ve kutuplaşmayı artırmaktadır. Parası olanın kullandığı bu hizmetlerin ticarileşmesine üst ve üst-orta gelir grupları kolaylıkla uyum gösterebilmişlerdir. Topluma bırakılan, ama ticarileşmeye elverişli olmayan bazı talepler vakıflar ve dernekler gibi sivil toplum örgütleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Özelleştirilmiş hizmetlere ulaşmaları zor olan gruplar gitgide daha fazla içe kapanmış, enformel dayanışma ilişkilerine girmişlerdir.⁹

küreselleşme ve kent mekanı

Küreselleşme ve Kent Mekanı: Kentin sermaye ile yakın bir ilişkisi söz konusudur. Öncelikle, kentler yeniden üretimin yapıldığı alanlardır. Öte yandan, alt yapısıyla, üretim ve hizmet işlevleriyle kentlerin kendisi bir sermaye birikimidir. Aynı zamanda kentler, bir üretim alanı olarak artı değer yaratıldığı alanlardır. Son olarak da kentsel alanlar, yarattıkları rantlarla artı ürünün toplumda bölüşülmesini belirlemektedir.¹⁰ Kentsel rantlar ülkemizde gelişmiş ülkelerden farklı biçimlerde ortaya çıkmakta, etkileri ve sonuçları da farklı olmaktadır. Bunun nedeninin az gelişmişlik sürecinde aranması ve kentsel rantlar ile

Küreselleşmenin Kent Mekanına Etkisi Üzerine

1980'li yıllarda İstanbul'da ortaya çıkan yeni mekansal gelişmeler küreselleşmenin etkisini yansıtıyordu: kentin dönüşümünü biçimlendiren, sermaye, mal, insan, bilgi ve göstergelerin ulusaşırı bakışının yoğunlaşması olmuştur. Ekonominin serbestleştirilmesi ve devlet seçkinlerinin popülist müdahalesinden gönülsüzce ve yarım yamalak da olsa vazgeçilmesi, kendi kendini düzenleyen bir piyasa sisteminin yerleştirilmesinin zorunlu ön koşullarıydı. Küreselleşmeyi oluşturan akışların, piyasa olmaksızın tam anlamıyla gerçekleşmesi mümkün değildir. Mekan üretimi alanında, bu koşul toprağın yasal yapılaşmaya açılması olarak somutlaşıyordu; bu da konut alanında kapitalist işletmelerin etkisinin artmasına ve buna bağlı olarak büyük inşaat şirketlerinin yükselmesini olanaklı kılıyordu.

Toprağın yapılaşmaya daha kolaylıkla açılışının temelinde kamu görevlilerinin artan ölçüde nüfuz ticaretine baş vurma ve arazi kullanımına ilişkin bazı yasalardaki hükümlerin yumuşatılması yatıyordu. Bu çerçevede, hükümet kentin yakın çevresindeki geniş alanların imar durumunu açıklığa kavuşturmaya ikna ediliyor, ardından bu topraklar büyük müteahhitlere ya da bankalara satılıyor ya da aktarılıyordu. (...)

Daha önceki dönemin küçük ölçekli çalışan müteahhitlerinin rekabetçi piyasa ile karşılaştırıldığında, 1980 sonrası dönemin müteahhitleri bütünüyle farklı bir türdü. Bir düzine şirket (örneğin ENKA, Maya, Doğuş, vb.), petrol fiyatlarının yükseldiği dönemde Ortadoğu ülkelerinde ve Libya'da üstlendikleri işler sayesinde deneyim kazanmışlar ve bu hızlı birikim temelinde, ithal ikamesi döneminin ürünü olan dev holdinglerle iş hacmi bakımından rekabet edebilir duruma gelmişlerdi. Piyasada doğan fırsatlar karşısında bu holdingler de (örneğin Koç ve Alarko) harekete geçiyor, yüksek kârlar vaat eden müteahhitlik işine giriyorlardı. (...) 1980'li yılların enflasyonist ortamında konut piyasası, siyasi yozlaşma, kapitalist gelişme ve uluslararası finansın kesişme noktasında yer alan İstanbul'un en kârlı sektörü haline geliyordu.

Yapılaşmaya açılan yeni arazinin, sektöre akan yeni fonların ve yeni girişimcilik enerjisinin bir bölümü, uluslararasılaşmakta olan bir ekonomiden beklenebileceği gibi, ofis blokları, alışveriş merkezleri, beş yıldızlı oteller ve sergi alanları türünden iş mekanlarına yöneliyordu. Ama bunun yanı sıra bu inşaat şirketleri, ekonominin dünyaya açılmakta olmasının bir sonucu olarak yükselen orta sınıfın küreselleşmeci özlemlerine yanıt vererek büyük konut projelerine de giriyordu. Küreselleşmekte olan bir ekonominin etkisi altında, İstanbul hızla "yuppie" tipinde bir işadama ve serbest meslek sahibi topluluğu yaratıyordu. Daha önceki dönemin göreceli olarak ağırbaşlı ve milliyetçi

sermaye birikimi arasındaki bağıntının sorgulanması gerekmektedir.

Kapitalist kent, doğası gereği sosyo-mekansal eşitsizlik yaratmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte bu eşitsizlik daha da belirginleşecektir/belirginleşmektedir. Artı-değer üretim sürecinde sermaye, yeni mekanlar yaratıp geliştirirken bir başka mekanın az gelişmesine yol açmaktadır. Mekansal farklılıkların ve eşitsizliklerin yaratılması ve bunun sürekli olarak yeniden tanımlanması, sermayenin sürekli hareketliliği sonucu gerçekleşir. Mekanı aşmaya çalışan sermaye için sonuç yeni mekanlar yaratılmasıdır.¹¹ Tam da bu noktada kent mekanlarımızdaki ikili yapılanmadan söz etmek yerinde olacaktır. Bir yanda teknolojik gelişmeyi ve kozmopolit kültürü temsil eden iş ve alışveriş merkezleri ile kendi kendilerine yeten çağdaş(!) konut alanları, öte yanda ekonomik ve kültürel geri kalmışlığı temsil eden çöküntü alanları. Ankara kenti özelinde, bir yanda Real, Armada, Arcadium, Migros gibi alışveriş ve eğlence mekanlarının yer aldığı yapılar, öte yanda gecekondulu alanlarının yoksul görüntüleri, sosyal eşitsizliklerin mekana yansıdığı örneklerdir.

Kentsel rantların oluşumunu meşrulaştıran bir araç olarak planlama, aynı zamanda baskı gruplarının uzlaşma zemini olarak rantları paylaşırma mekanizmasıdır. Son zamanlarda kentsel yenileme ve kentsel tasarım projeleri gibi postmodern terimler literatüre girmiştir. Her ne kadar yeni kavramlarmış gibi görünse de aslında bu terimlerle açıklanan işlevler her zaman var olmuştur. Yeni olan, içeriklerinin postmodernitenin parçacı yaklaşımına uygun olarak tanımlanması ve - 1980'li yıllardan sonra kentsel rantta endekslı sermaye birikim süreçlerinin gündeme gelmesiyle - kentsel rantları yasallaştırma aracı olmalarıdır.

Son dönem politikalarına bağlı olarak kentlerimizde görülen yeni eğilim mekanların yeniden yaratılma çabasıdır. Kentsel yenileme ya da kentsel dönüşüm projeleri ile yeni fiziksel yapılanmalar söz konusudur. Projelerin kamu-özel sektör işbirliği ile gerçekleştirilmesi alan seçimlerinde yüksek rant beklentisini de beraberinde getirmektedir. Ankara özelinde GEÇAK, Koza Sokak, Yıldızevler Özel Proje Alanı, Altındağ Aktaş-Atilla Kentsel Dönüşüm Projesi, Mamak Belediyesi Ege Kentsel Dönüşüm projesi vb. sayılabilir. Dönüşüm alanlarının sosyal ve ekonomik yapılanmasının dikkate alınmadığı bu projelerde sadece fiziksel değişim hedeflenmektedir. Dönüştürülecek alanların seçim kriterlerinin olmayışı (planlama ilkelerinin kriterlerini dikkate almayışı) ve tasarımların parçalı yapılması, dönüşen/dönüşecek alanları birer yamadan ibaret kılacaktır. İstanbul özelinde Galataport, Haydarpaşa ve Dubai Towers vb. sermayenin mekandaki belirleyiciliğinin açık ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapitalist sistemin doğası gereği kentin kullanım değeri yerine değişim değerinin tercih edileceği, kent mekanlarının kamu yerine özel kullanıma açılacağı aşikardır.

yönelişli orta sınıfından farklı olarak bu yeni gruplar çok daha varlıklı ve "göçebe" bir yaşam tarzına sahipti, dünyanın öteki küresel kentlerine seyahat ediyor, uluslararası bir beğeni sahibi haline geliyorlardı. Artık açık olan ekonomi, bu insanların daha on yıl önce hayal bile edilemeyecek tüketim alışkanlıklarının müptelası haline gelmesini mümkün kılıyordu. Malların küreselleşmesinin ve kendi alışkanlıklarının yanı sıra, göstergelerin serbest akışı ve ekranlardan her eve yayılan görüntü ve bilgilerin küresel dolaşımı, bunları nitel olarak farklı standartlarda bir konut mekanına özlem duymaya teşvik ediyordu.

Yüceltilmiş imajların yayılmasına reklamlar önemli katkı yapıyordu. Yüzme havuzları, oyun alanları hemen yakında golf sahaları olan, peyzaj çalışması yapılmış doğal ortamlarda yaratılan temiz mekanlara ilişkin uluslar arası özlem satışları artırıyordu. Dünyaca zengin ve ünlü insanların evleriyle aynı stilde, ithal malı malzemeye uluslar arası standartlarda inşa edilmiş büyük villaların, lüks apartman dairelerinin reklamı, çağdaş hayat tarzı kavramıyla yapılıyordu. En cazip reklam da bu maddi olanakların vaat ettiği hayat tarzlarının toplumun geri kalanından yalıtılmış mekanlarda yaşanabileceği idi. Bu sitelerin her biri kendi kendine yeterliydi: alışveriş merkezleri, kulüpleri, hatta okulları vardı. (...)

Ne var ki, popülizm sonrası gelişmeler yelpazenin sadece bir ucuyla sınırlı değildir. Kamuoyunda ve bilimsel araştırmalarda ne kadar dikkat çekerse çeksin, üst gelir düzeyinde lüks sitelerin ortaya çıkışı, daha alt gelir düzeylerinde çok katlı sitelerin artan payı yanında önemsiz kalır. Arsa piyasası üzerindeki sıkı denetimin gevşetilmesiyle paralel biçimde, toplu konut konusunda gelişen talep, hükümet üzerinde, kamuya ait toprakların bir bölümünü büyük apartman bloklarının inşa edilmesi amacıyla özel ya da yarı kamusal inşaat gruplarına tahsis etme konusunda bir baskı yaratıyordu. (...)

Yeni yapılaşma devasa ölçeklere ulaşmaktadır: Bu tür siteler kenti çevreleyen bir halka gibidir; her biri kent merkezinden yaklaşık birer saat uzaklıkta olan bu siteler zamanla kendi başlarına birer merkez haline gelme potansiyelini taşıyor. (...)

(...) devlet bazı durumlarda kamu arazisinin belediyelerce devralınmasına izin vererek bazı durumlarda yeni imar planlarının hazırlanması yoluyla, bazen de yalnızca toprağın yasal durumunu açıklığa kavuşturma yoluyla, yeni alanların konut inşaatına açılmasını sağlamıştır. Şehrin çevresindeki gecekondulu mahallelerinin yerini düşük maliyetli çok katlı apartmanların alması, İstanbul'un günümüzdeki yapılaşmasının ana dinamiğidir.

Çağlar Keyder, İstanbul Küresel ile Yerel Arasında, Metis Yay., İst., 2000, ss. 184-189.

küreselleşme ve yasal yapılanma

Sermayenin özgür dolaşımını sağlamak üzere küçültülmesi istenen devletin boşalttığı alanları yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve özel sektör dolduracaktır. Bunun yanı sıra, bir meta olarak görülen kent mekanının kolaylıkla tüketilmesi, ranta endeksli gelişmenin sağlanabilmesi için yeni yapılanmalara gereksinin vardır. Bu nedenle gerek duyulan yeni yasa ve yönetmelikler hızla çıkarılmaktadır. Son günlerde çıkartılan/çıkartılmaya çalışılan kamu yönetimine, yerel yönetimlere, memurlara, imar uygulamalarına ve yapılaşmaya, ülke arazilerinin satışına vb. ilişkin yasalar/yasa taslakları bu çerçevede değerlendirilmelidir. Yerel yönetimler yasası örneğinde, iddia edilenin tersine, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi şöyle dursun toplumsal hizmetlerin daha büyük bir kısmının özel sektöre devredileceği açıktır. Dahası, sermayeye devletin korumacı duvarlarından uzak, küçük birimlerle kolay iş yapma olanağını sağlayacak olan yerelleşme için bir adım daha atılacaktır.

İmar Yasa taslağına gelince, Gayrimenkul Ortaklıkları Kurma ve Katılma Maddesi ile belediyelerin özelleştirilmesine destek verildiği; hazine arazilerinin belediyelere bedelsiz devrine ve belediyelerin de mülkiyetindeki arazileri özel mülkiyete (ne olduğu yasada tanımlanmayan Özel Proje Geliştirme Bölgeleri'ne) aktarmasına izin verildiği; kamulaştırma bedeli yerine belediyeye ya da valiliğe ait sahalardan arsa verilebileceği; imar programı uygulamaları ve menkul değerlerin belirlenmesi ile ilgili maddelerin rant oluşumunun hızlanmasına olanak sağlayacağı açıkça görülmektedir.

Böyle bir yasaya sıcak bakılamaz. Çünkü kentlerin değişim değeri kullanım değerinin önüne geçmemeli, kentsel ranta endekslenmeyen bir kent politikası benimsenmeli, özelleştirmeye - özellikle de toplumsal hizmet vermesi beklenen belediyelerin özelleştirilmesine - temkinli yaklaşılmalı, kent gelişimi ve yapı üretimi süreci sadece teknik özellikleri ile değil, aynı zamanda sosyal bir olgu olarak değerlendirilmelidir.

Kapitalist ülkelerin kentlerinin tümünde yaşanmakta olan değişimler ülkemiz kentleri için de geçerlidir. Bu, sistemin doğası gereği kaçınılmaz bir sonuçtur. Ne var ki, az gelişmişlik süreci ve bağımlılık ilişkisi temelinde ülkemiz kentlerinde bölünmenin varlığı daha keskin hissedilmekte ve sosyal ve mekansal farklılıkların arasında derin uçurumlar bulunmaktadır. Bazı şanslı (!) kesimler küreselleşmenin nimetlerine hızla entegre olurken, diğer büyük bir kesim içinde

yaşadığı toplumla bağlarını koparmaktadır. Kentlerimiz dünya işbölümündeki görevini başarıyla yerine getirmektedir: bireysellik, belirsizlik, tüketim çılgınlığı, eklemelenmiş üretim tarzları, gerek popüler kişilere gerek gelişmiş ülkelere öykünme, tv programlarında önerilen yaşam tarzını taklit etme, düşük kentsel yaşam kalitesi, parçalanmış kent mekanları, ihmal edilen tarihsel doku, devasa alışveriş merkezleri ve lüks konutların yanında yoksul ve yoksun gecekondü alanları ...

¹ Kapitalizmin küresel boyutu için bkz. Karl Marks, Friedrich Engels, "Komünist Manifesto", **Komünist Manifestonun Doğuşu**, Sol Yay., Ank., s. 113-115. Maurice Dobb, **Kapitalizmin Gelişimi**, Belge Yay., İst., 1992.

² Yasemin Özdek, "Globalizmin İdeolojik Hegemonyası: Yanılsamalar", **Amme İdaresi Dergisi**, S. 32/3, Eylül 1999, s. 47.

³ Korkut Boratav, "Ekonomi ve Küreselleşme," **Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme**, KİGEM, Ank., 1996, s. 26.

⁴ Haluk Geray, "İletişim, Bilgi Toplumu ve Küreselleşme," **Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme**, s. 35.

⁵ Henk Thomas, "The Erosion of Trade Unions," **Globalisation and Thirld World Trade Unions: The Challenge of Rapid Economic Change**, Zed Books, London, 1995, s. 5.

⁶ Hakan Arslan, "Küreselleşmenin Emek Üzerindeki İdeolojik Etkileri ve Seçenek Sorunu", **Küreselleşme Emperyalizm Yerelcilik İşçi Sınıfı**, İmge Kitabevi, Ank., 2000, s. 263

⁷ Ahmet Fazıl Özsoylu, **Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonomi**, Bağlam Yay., İst., 1996, s. 96.

⁸ Gülten Kazgan, **Tanzimattan XXI. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi**, Altın Kitaplar, İst., 1999, s. 360.

⁹ Sema Erder, "Kentteki Enformel Örgütlenmeler, "Yeni" Eğilimler ve Kent Yoksulları", **75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, Tarih Vakfı Yay., İst., 1998, s. 111.

¹⁰ İlhan Tekeli, "Kentleşmeye Kapital Birikim Süreçleri Açısından Bakmanın Sağladığı Açıklama Olanakları", **Kent Planlaması Konuşmaları**, TMMOB Mimarlar Odası Yay., Ankara, s.167.

¹¹ Tanık Şengül, "Bir Mekansal Sabit Olarak Yerel Ölçek", **Ada Kentliyim**, Yıl 3, S. 9, Mart Mayıs 1996, s. 59.

Postmodernizm Üzerine

Postmodernizm her türlü belirlemenin karşısında vaziyet alıyor. İster zaman içindeki gelişmelere ilişkin üst anlatılardan olsun, ister bir bütünün parçası olarak görülmekten kaynaklanan olsun, tüm belirleyici söylemler kuşkuyla karşılanıyor. Böyle olunca determinizmin yani belirlenmenin yerini bir arada bulunma, bir yerel bağlam içinde yer alma ya da "contextual" analiz alıyor. Bir yapı oluşturma ya da sistem kurmanın yerine kolaj, montaj geçiyor. Bir toplulukta bütünlük, homojenlik, süreklilik ve belirlenimler görmenin yerini parçalanma, farklılık, belirlenemezlik, kaos, geçicilik ve süreksizlik görme alıyor.

Postmodernizm, dış gerçekliğin nesnel ve karalı olarak temsil edilebileceği inancının bir aldaniş olduğunu kabul ediyor. Bu durumda epistemolojiyi (bilgi felsefesi-editörün notu) reddederek onun yerine (hermeneutic) yorumbilimi koyuyor. Bu dış gerçekliğin varlığının reddi anlamına gelmiyor. Postmodernizm bu tartışmadan kurtulmanın yolunu metin üzerinde çalışmakta görüyor. Görgülü algılamanın yerini okuma alıyor. Böylece epistemolojinin çözülüşü ya da bitişi kabul edilerek, onun yerine metnin ya da söylemin yorumlanması alınca bunların her biri ya Foucault'da olduğu gibi "güç söylemi" ya da Lyotard'da olduğu gibi bir "dil oyunu" niteliğini kazanıyor. O zaman da bu metinlerden birinin diğerine üstünlüğü kalmıyor.

Nesnel gerçekliğin bilgisinin olamayacağı kabul edilince bu bilgiye sahip olmanın, aydına ya da elite yüklediği öncülük, yol göstericilik dayanağını yitiriyor. Onun belki de tek sorumluluğu soru sormaya, eleştirici olmaya indirgeniyor. Başkasının adına karar vermek olanağı kalmıyor, karar sahibine, yani bundan doğrudan etkilenecek olana bırakılıyor.

Kararın başkasına bırakılması yalnız epistemolojinin ve temsilin tükenişiyle ilgili değil, aynı zamanda metafizik insan kavramının tükenişiyle de yakından ilgili. İnsan bilimini geliştirmek için harcanana yapısalcı çabaların, insanın evrensel değişmez özünün bulunabileceği düşüncesi metafizik olarak görülüyor. Bu noktaya gelince evrensel bir ahlakın kurulması ümitlerinin de tükendiğini kabul etmek gerekiyor.

İnsanın yaşadığı toplumda bir bütünlüğün bulunduğu ve onun tarafından belirlendiği yadsınıncı kişinin benliğinin de kişinin parçalanmış deneyi içinde çözüleceğini de kabul etmek gerekiyor. Bunun da bütünlüğü kalmıyor. Bu durumda kişinin uyum sorunlarının niteliği de değişiyor. Bütünlüğü ön plana çıkaran postmodern toplumun kişisi şizofrenik etkiler altında bulunacaktır.

Sanatta elitist dışı seçmeler meşrulaşmaktadır. Serbest piyasa popülizminin beğenileri ön plana çıkmaktadır. Baudelaire'in modernizmi tanımlarken dayandığı geçici ile kalıcı arasındaki gerilimin kalıcı yanı ortadan kalkmıştır. Gericilik, süreksizlik, parçalanma ve kaos yanı kalmıştır. Buna paralel olarak bir derinlik anlayışı kaybı olmuştur. Yüzeysele razı olunmuştur.

Modernizmde bilim, ahlak ve sanat alanları arasında bulunan aşılamaz ayrım, postmodernizmde anlamını yitiriyor. Epistemolojinin yerini yorumbilim alınca ahlak alanı ile bilimin ayrımının da anlamı kalmıyor.

Postmodernizmin kabullerinin de toplumsal sonuçları vardır. Her türlü belirlenmenin karşısında bulunan postmodernizm tarih içinde belirlenmenin de karşısındadır. Toplumsal ilerlemenin olabilirliğini kabul etmemektedir. Bu olayların ve olguların zaman içinde belli bir sırayı izlemesi zorunluluğundan da vazgeçmek demektir. İşte bu noktada postmodernizmin özel bir anlam kazana terimi "historicity" ortay çıkıyor. Belki de bu terimi anlatmanın en iyi yolu mekanda kolaj ne ise zamanda "historicity" o demektir diye bulunabilir. Zaman ve mekanın simetrik konumu kolaj ile historicity'i de simetrik hale getiriyor. Modernizm düşüncesi olayların ve olguların kronolojik sıralanışında kesinliği gerektirirken, postmodernizm "historicity" kavramında, zamandaki sıralamada böyle bir kesinlik aranmaz,anakronik ve zamanında olmayan olmayanların oluşturabileceklerinin bulunmasını sürdürmek ister. Historicity'de bir anlamda geçmişin günü kurmakta kullanılabilmesi içerilmektedir. Ama bu kullanışta tarihi olana bir üstünlük atfedilmez, ona özel bir saygı duyulmaz. Bu kullanım tarihi bir tür talan etmedir, ondan kopmanın ya da kurtulmanın bir yoludur.

Postmodernizm mekanın otonom ve bağımsız olduğu, estetik amaç ve ilkelerle biçimlendiği, bu biçimlenmenin toplumsal amaçlarla ilişkili olmadığı varsayımına dayanmaktadır. Çıkarlarla yoğrulmamış güzellik, tek başına, amaç haline gelebilmek için yeterli bulunmaktadır. Kentin bir bütün olarak görülmesinden ve bu bütüne ilişkin hedeflerin konulmasından vazgeçilince kent; parçalı, geçmişin değişik formlarının üst üste geldiği,değişik kullanışların bir kolajından oluşan, birçok ögesinin de geçici olduğu bir oluşum olarak algılanmaktadır. Kentin böyle algılanması halinde rasyonel kapsamlı planlama anlayışının yerini değişik projelerden oluşan bir plan anlayışı almakta ve kentsel tasarım projeleri ön plana çıkmaktadır. Postmodernist çizgide daha radikal bir tutum takılırsa, tam katılımcı, plancının oyunun belirleyici olduğu değil, oyunun bir parçası haline geldiği bir planlama anlayışı ortaya çıkacaktır.

Postmodern plancı ya da tasarımcılar, kullanıcılar yada kentte yaşayanlarla karşılıklı iletişim içinde bulunmayı, daha kolayca kabul edeceklerdir. Oluşan çevreyi kendileri denetlemekten vazgeçeceklerdir. Çevrenin içinde yaşayanlarca, kendi kendini çeşitlendirmesini, anlamını sürekli olarak değiştirmesini, kabul edeceklerdir. Bu tasarımda bir kent ya da metropol anarşik ve arkaik, sürekli kendini yenileyen, anlamını değiştiren bir işaretler ve semboller sistemi olarak görülmektedir. Postmodernizm bu sistem içinde modernizm gibi bir anlam bulmaya çalışmaz. Bu popülist bir bakış açısidir. Hatta serbest piyasa popülizmi olarak da görülebilir. Beraberinde bir derinlik kaybı getirmekte, kente bakışı yüzeyselleştirmektedir. Ama postmodernizmde zaten yüzeyselliğe olumsuz bir değer yüklenmesi söz konusu değildir.

*İlhan Tekeli, **Modernite Aşılırken Siyaset**, İmge Kitabevi, Ank., 1999, 29-31, 47.*

kentsel dönüşüm: pazarlamanın dayanılmaz hafifliği...

Dr. Ethem Torunoğlu*

“Quand la misère grandit et l'espoir quitte le cœur des hommes, seule reste la révolution.”

Sefalet her yanı kapladığında ve umut insanların yüreğini terk ettiğinde, geriye kalan yalnızca devrimdir.

Oscar Niemeyer (Mimar-Brezilya)

Bir yandan, bilim ve kamu yönetimi ortamlarında “Kentsel Dönüşüm” tartışmalarının sürdüğü, bir yandan da İstanbul'da durak konu vakalarının yaşandığı, Ankara'da Altındağ ve Mamak'ta gecekondularda yaşayan yoksul insanların yeni imar ve rant planları nedeni ile yerlerinden/yaşam ortamlarından sökülüp atıldığı bir dönemde, “3.köprü, Dubai Towers, Haydarpaşa, Galataport “gibi projelerin kentlerimize yeni imkanlar sunacağı tezleri ortaya atıldı.

Ve hemen sonrasında, tüm bilimsel bulgular bir kenara bırakılarak, büyük kentlerimizdeki bu alanlar uluslar arası sermayeye pazarlanmaya başlandı. Bu noktada, kentsel politika yazınında önemli bir tartışma alanı olan “kentsel dönüşüm” kavramı

içeriği boşaltılarak, bu yağma arayışının kılıfı olarak gündeme getirildi.

Bu yazı, yanlış bir zeminde giden tartışmalara, biraz olsun açıklık getirmek amacı ile kaleme alınmıştır. Ayrıca, bu yazı, bir anlamda, gerçeklerin üstüne örtülen kılıfı/örtüyü kaldırarak, “kentsel dönüşüm” kavramını ve yansımalarını tartışmaya çalışacaktır.

I. Bugüne Dair ya da Tarihe Düşülen Notlar

25 Ekim 2005 Cumhuriyet Gazetesi'nin 11. sayfasında bir ilan: “Dubai Towers - İstanbul Karşınızda! “ve aynı gazetenin 13. Sayfasında bir haber: “... Dubai'den **gökdelen** çıktı, Başbakan Erdoğan'ın bu ayın başındaki Dubai ziyaretiyle temelleri atılan, fakat yatırım yeri konusundaki sıkıntılar nedeni ile imza töreni ertelenen projenin ilk adımını, Levent'te değer tespiti yapılmayan araziye inşa edilecek iki kule oluşturacak...”

Bu reklamın ve haberin, iki noktadan ele alınması gerektiğini düşünüyorum. Birincisi, gazetecilik/yayın ilkeleri ve basın ahlak yasası ve bunlarla bağlantılı

olarak reklam hukuku açısından ve ikinci olarak da kentsel dönüşüm, kentlerde yapı süreçleri ve planlama açısından... Birinci alana dair tartışmaları, işin ehli insanlara bırakmanın doğru olduğuna inanıyorum. Ancak, bir cümle ile de, bu ilanın ben de yarattığı şaşkınlığı paylaşmak isterim. Dubai Towers adı ile gündeme gelen, her açıdan şaibeli bir projenin, Cumhuriyet gibi ulusal değerlere sahip çıktığını ifade eden bir yayın organında tam sayfa ilanın yer alması anlaşılır görünmüyor. Bilim, hukuk, kent planlama ilkeleri, çevre, kentsel demokrasi ve tüm bunların bileşimi olarak, örneğin yayın alanında halkı doğru bilgilendirme anlayışı nerede kalıyor? Bu reklam ve haberin, yarattıkları çelişkiler ile tarihe düşülmüş önemli notlar olduğunu sanırım unutmamak gerekiyor.

Bu bağlamda, kentsel dönüşüm kavramını ve bu kavramın yansımalarını ele almakta, öncelikli bir önem olduğu açıktır.

İnsan Yerleşimlerinde, Sürekli Değişim ve Dönüşüm...

Uygarlık ve insanlık tarihi, bir anlamda kentlerin tarihi olarak da görülebilir. İnsanoğlu göçebe yaşam biçiminden, yerleşik yaşam kültürüne binlerce yıllık bir tarih kesitinde ulaşmıştır. İlk yerleşim mekanları, insanlık ve uygarlık tarihinin de ilk ve kalıcı “izleri”ni ortaya koymuştur. Mezopotamya, Antik Yunan ve Anadolu kentleri, uygarlık tarihinin de başlangıcı olarak görülmektedir. Kentsel yerleşimin, o günün egemen düşünce anlayışı ile şekillendiği, ticaretin başat olduğu erken dönem yunan antik kentleri, bir noktada demokrasi anlayışının da biçimlendiği mekanlar olmuştur. Yüzyıllar içinde, tarım ve hayvancılık faaliyetleri ve bunların yansıması olan ticari ilişkiler, paylaşım savaşları, keşifler, işgaller yeni kent ve yerleşim alanlarını ortaya çıkarmış, doğal olarak da bu mekanlar değişim ve dönüşüme açık olmuştur.

Düşüncenin merkezde olduğu kentlerden, ticaretin belirleyici olduğu kentlere doğru bir dönüşüm yaşanmış, sonrasında ise dinin şekillendirdiği kentsel ortam ortaya çıkmıştır. Kentsel değişime ilişkin tüm bu süreçlerde, hakim ideoloji kentin fiziksel yapısını da belirlemiştir. Bu noktada, burjuvazinin tarih sahnesine çıkması ve kent ortamında ticari faaliyetin belirleyici olması, örneğin ortaçağ kentlerinin karakterini gösterir. Öte yandan, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, aydınlanma sürecinin yansımaları ve sanayii devrimi ile birlikte tarih sahnesine yeni bir sınıf çıkmıştır... İşçi sınıfının ihtiyaç ve taleplerinin kent mekanına yansıması ise bir başka dönüşümü ifade etmiştir/etmektedir...

II. İnsan Yerleşimleri ve Yeni Politika Arayışları

Günümüzde kentler; Sanayi Devrimi ile bugünkü niteliğine bürünme yolunda önemli bir dönemeç kat etmiş ve son tahlilde kapitalizmin en önemli “uygarlık” göstergelerinden biri olmuştur. Ancak, bugün

Kentsel Dönüşüm Üzerine

Kentsel dönüşümün Türk Planlama literatüründe tartışılmaya başlaması, 1980'lerin dışa dönük, büyük ölçüde küreselleşen dünyada bir yer edinme çabaları ile şekillenen hükümet politikalarının bir uzantısıdır. Bu anlamda dönüşüm, küresel kentler sistemi içerisinde yeniden tanımlanan kentsel alanların fiziksel mekanda yeniden yapılandırılmasının bir gerekliliğidir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin etkinliğinin ve özel sektör-kamu işbirliği olanaklarının artırılması gibi sermayenin akışkanlığını hızlandıracak örgütlenmeler desteklenirken, kentsel yeniden yapılanmanın baş aktörleri olan yerel halkın katılımı da sorgulanmaktadır. Ancak, 1970'lerden beri dünyada tartışılmakta olan bu örgütsel düzenlemeler Türk planlama deneyimi için yenidir. Bu nedenle küresel sermayenin çekici bulacağı ve böylece kentinin küresel düzlemde rekabetini artıracığı merkezi alanlarda dönüşümün sağlanmasında bir araç olarak ele alınması gereken kentsel dönüşüm uygulamaları, Türk planlama sistemi içerisinde kullanılamaz hale gelmiş tarihi doku, çöküntü alanları ve özellikle ıslah planları ile dönüşümü sağlanamamış gecekondu alanlarında tek çözüm olarak öne sürülmektedir. Böylesi bir ele alış, kavramsal içeriği boşaltılmış, eleştirel sorgulamalardan yalıtılmış, tamamıyla uygulamaya yönelik örgütlenme modelleri ile işleyen, bu nedenle olası sonuçları göz ardı edilmiş bir mekansal dönüşüm biçimi ile sonlanmaktadır. Oysa dünya örnekleri kentsel dönüşüm uygulamalarında sorgulanması gerekli iki nokta üzerinde durmaktadır. Birinci nokta dönüşümün gerçekleşme süreci üzerinedir. Ankara'da uygulanmış ve uygulanmakta olan dönüşüm projeleri göstermektedir ki, özel sektör-kamu işbirliği sadece kentsel yeniden yapılanmanın çekici bulacağı, yüksek rant değeri taşıyan merkezi alanlarda dönüşümü olanaklı kılmaktadır. İkinci nokta dönüşümün kent sosyal coğrafyasına etkileri üzerinedir. Kentsel dönüşüm uygulamalarında, örgütlenme modeli içerisinde katılım boyutu ne olursa olsun, nüfus değişimi kaçınılmazdır. Özel sektör, kâr elde edebileceği alanları tercih ederken arazi rantı yüksek uygulama alanlarına yönelmekte, dönüşümün tamamlanması ile mevcut rant değerini yeni ve yüksek kalitede bina ve çevre düzenlemeleri ile daha da yükseltmektedir. Bu nedenle pek çok kentsel dönüşüm projesinin başlıca hedeflerinden olan mevcut nüfusun barındırılması, uzun dönemde gerçekleştirilememekte, bu alanlar orta ve yüksek gelir gruplarınca ele geçirilmektedir. Aslında hem özel sektör hem de yerel yönetimler proje raporlarında ele almamakla ve hiç dile getirmemekle birlikte bu sosyal dönüşümü beklemekte ve hatta istemektedir. Çünkü yıllardır süregelen çöküntü ve gecekondu problemlerinden sonra sosyal dönüşüm, fiziksel dönüşümden sonra gelecek kültürel ve ekonomik yeniden yapılanmanın bir göstergesidir.

Özlem Dündar, “Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Sonuçları Üzerine Kavramsal Bir Tartışma, Özet, **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu**, TMMOB Şehir Plancıları Odası, İst., 2003, s.65.

İstanbul'dan New York'a, Rio'dan Pekin'e kadar dünyanın pek çok yerinde ortaya çıkan kentsel sorunlar (mekânsal adalet, kent yoksulları, kentsel hizmetlerin eksikliği v.b.) bir dizi yeni politika arayışlarını da gündeme getirmiştir. Kapitalist üretim ilişkilerinin biçimlendirildiği ve yeni üretim süreçlerinin örgütlendiği kentler, kapitalist ekonomi-politiğin doğal bir sonucu olarak sosyal ve siyasal anlamda eşitsizliği yeniden üreten yapıları ortaya çıkarmıştır. 21. Yüzyılda, dünya nüfusun büyük bir bölümünün kentlerde yaşadığı düşünüldüğünde kentsel sorunların çözülmesi ve bu sorunların çözümüne dönük politika arayışları önem ve öncelik kazanmaktadır. Ancak, bu noktada kritik olan olgu, bu çözümleme sürecinin dayanacağı bilimsel ve ideolojik temeldir. Bugün, kentsel siyaset alanında egemen olan liberal söylemin ve ipoteğin ötesine geçerek, bir takım soruları gündeme getirmek ve bu yazının temel amacı olarak görülebilir. Bu noktada, açıktır ki; insanlık ve uygarlık tarihini eksik ve yanlış yorumlamak, kente dair yaklaşımları da çarpıklaştırmaktadır. Örneğin, liberal egemen söylem, genel yaklaşım olarak kenti; üretim ilişkilerinden ve bu ilişkilerin mekâna yansımından bağımsız olarak ele almakta ve ardından insanların kentlerde bir araya gelmesini toplumsal ve kültürel nedenlerle açıklamaktadır. Bu durumda, liberal söylemin yarattığı negatif etki ve kavram kargaşası açığa çıkarılmadan bilimsel anlamda önemli adımların atılması zor görünmektedir.

Kent tarihi ve kent yönetimi, bir uygarlık tarihi olmakla birlikte, kapitalizmin gelişmesi sadece kentsel gelişmeye koşut bir gelişme olarak tanımlanamaz. Çağdaş anlamda, kent yönetiminin ve kapitalist toplumun temelleri on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda atılmış, kentsel yaşamı tanımlayan kurallar, normlar, hukuk ve sosyal ilişkiler, özgürlük ve demokrasi gibi kavramlar, seçilmiş insanlardan oluşun kent yönetimleri tarihsel süreç içerisinde yerini almıştır.

III. Kentleşme Alanında Uluslararası Gelişmeler

Milletlerarası Modern Mimari Kongresi (CIAM) ve Atina Anlaşması-1933
Komün Özgürlükleri Avrupa Şartı-1953
Avrupa Komünleri Konseyi Yerel Özerklik Kararı-1960
Habitat-I Vancouver Konferansı-1976
Avrupa Kentsel Şartı-1992
Habitat II İstanbul Konferansı ve İstanbul Deklarasyonu-1996
BM Genel Kurulu, İstanbul +5 Özel Oturumu-2001

Yukarıda, geride bıraktığımız yüzyıl içinde, kentleşme ve insan yerleşimleri alanında milat olarak tanımlanabilecek bazı toplantılar, konferans ve

belgelerin isimleri kronolojik bir sıra ile belirtilmiştir. Bir dizi toplantı sonucunda ortaya çıkan ürünler, politikalar ve bunların uygulamaya yansımaları kentsel politika alanının önemini de ortaya koyan olgulardır. Bu noktada, özellikle de son dönemde, kentsel alana ve insan yerleşimleri sorununa dönük ilginin arttığı, bir dizi politika arayışının ve uluslararası temasın olduğu tespitini yapmak yanlış olmasa gerekir. Yukarıda da belirtildiği gibi, bir dizi arayış, uluslararası konferans, daha çok da Birleşmiş Milletler (BM) şemsiyesi altındaki girişimler, insan yerleşimleri alanına ilişkin sorunları tartışmaya değer bulmuşlardır. Ancak, bu çabaların çözüm bulucu olmaktan uzak olduğu da açık ve gerçektir.

BM Anlaşması'nın 55. Maddesi "daha yüksek yaşam standartlarına, tam istihdamın, ekonomik ve sosyal gelişme ve ilerlemeye ulaşmak"tan söz etmektedir. Bu amaçları yerine getirmek amacıyla BM ailesi, BM'nin kendisi ve ona bağlı çeşitli kuruluşlar, teknik işbirliğinden çeşitli araştırmalara, uluslararası konferanslara, ticaret, sanayi, tarım gibi alt sektörlerdeki projelere kadar bir dizi programla gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasına ilişkin uluslararası bir çaba içerisinde görünmektedir. Örgütün gelişmekte olan ülkelerdeki kalkınmayı hızlandırmak üzere belirlediği, amaç ve hedeflerin arasında uluslararası ticaret, sanayileşme, tarım ve beslenme, kadın sorunu, nüfus hareketleri, çevre, insan yerleşimleri, kalkınmada bilim ve teknoloji gibi konularda oluşturulacak politikalar önemli yer almaktadır. Tüm bu çalışmaların temelinde şöyle bir iddianın olduğunu söylemek olasıdır: "Gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya olduğu sorunların çözülmesi ve kalkınmalarının hızlandırılması, dünya ekonomisinin düzenli bir şekilde büyümesi ile dünya barış ve istikrarının sağlanması için yaşamsal öneme sahiptir."

Ancak, uluslararası ölçekte demokratik, adil ve eşitlikçi amaç ve söylemlere dayalı görünen bu çabaların birer iyi niyet bildirgesinden öteye geçmeleri şöyle dursun, II. Dünya Savaşı'nın içinden çıkıp gelen bu örgütlenme son yıllarda özellikle dünya barış ve güvenliği konusundaki tavrı ile ciddi prestij kaybına uğramış, örgütün doğrudan kendisi ve yapısı tartışmalı hale gelmiştir. SSCB ve yarattığı değerlerin ortadan kalkması ve dünyanın siyasi ve askeri liderliğinin ABD'ye kalması ile birlikte BM ve özellikle Güvenlik Konseyi ABD'nin örneğin; "askeri müdahalelerinin" dahi meşrulaştırıldığı bir yer haline gelmiştir.

Diğer yandan uluslararası ekonomik sistem açısından belirleyici faktörler de, BM'e özel anlaşmalarla bağlı uzmanlık kuruluşları olarak görünse de uluslararası sermayenin sözcüsü olan Dünya Bankası, IMF gibi kuruluşlardır. Bu kuruluşların az gelişmiş ülkeler için belirlediği yapısal uyum programları, para politikaları gelişmekte olan

Postmodernizm, Mekan ve Kent Tasarımı Üzerine

Mimarlık ve kent tasarımı alanında postmodernizmin, kabaca, planlama ve gelişmenin geniş ölçekli, metropol çapında, teknolojik bakımdan rasyonel ve etkin kent *planları* üzerinde yoğunlaşması gerektiği konusunda ısrar eden ve bunu kesinlikle yapmacıktan uzak bir mimari ile destekleyen ("uluslararası üslup" türü modernizmin sade "işlevselci" yüzeylerini düşünün) modernist düşünceden bir kopuş anlamına geldiğini düşünüyorum. Bu anlayışa karşıt olarak, postmodernizm kentsel dokuyu zorunlu olarak parça bölük görür; geçmiş biçimler bir "palimpsest"te olduğu gibi üst üste yığılmıştır, günümüzün kullanımları (ki çoğu gelip geçici olabilir) bunun üzerinde yer alan bir "kolaj"dır. Metropolün tamamını hakimiyet altına almak olanaksız olduğuna göre, kent *tasarımı* (Postmodernistlerin planlamayla değil sadece tasarımla uğraştığına dikkat çekirim) basit biçimde bölgesel geleneklere, yerel tarihçilere, tikel istek, ihtiyaç ve fantezilere duyarlı olmayı amaçlar; böylece, uzmanlaşmış, hatta büyük ölçüde müşterinin zevkine göre biçimlenmiş mimari biçimler yaratılı; bunlar mahrem, kişiselleşmiş mekanlardan, geleneksel anıtsallığa ve gösterinin şenliğine kadar uzanabilir. Bütün bunlar mimari üslupların eklektik bir biçimde kullanılmasına başvurularak süslenbilir.

Her şeyin ötesinde, postmodernistler mekana nasıl bakılacağı konusunda modernist anlayıştan köklü biçimde koparlar. Modernistler mekanı toplumsal amaçlar uğruna biçimlendirilecek bir şey olarak görürken, postmodernistler için mekan, belki zaman dışı ve "hiçbir çıkar gözetmeyen" bir güzelliğin kendi içinde bir amaç olarak elde edilmesi amacı hariç, her şeyin üzerinde yükselen bir toplumsal amaçla zorunlu hiçbir bağı olmayan estetik hedef ve ilkelere göre biçimlendirilecek bağımsız ve özerk bir şeydir.*

Jencks'e göre, hepimiz zihnimizde, başka yerlerde yaşadığımız (çoğunlukla turistik) deneyimlerden, sinemadan, televizyondan, sergilerden, turizm broşürlerinden, popüler dergilerden vb. edinilmiş bilgilerden oluşan bir *musée imaginaire* (hayali müze) ile dolaşırız. Bunların hepsinin aynı anda oynaması kaçınılmazdır. Üstelik bunun böyle olması da hem heyecan verici, hem sağlıklıdır. "Eğer farklı çağlarda ve kültürlerde yaşama olanağımız varsa, neden kendimizi şimdiki zamanla, yaşanan yerle sınırlamalı? Eklektizm, seçim şansı olan bir kültürün evrimidir." Lyotard'da bu duyguya aynen yankı verir. "Eklektizm çağdaş genel kültürün başlangıç noktasıdır: İnsan reggae dinler, bir Western seyrederek; öğlen yemeğinde McDonald's yer, akşam yerel mutfak çeşitlerinden; Tokyo'da Paris parfümü sürer, Hong Kong'da 'retro' giyinir."

Ülkelerin ulusal politika ve programlarının önünde gitmektedir. Dış borç yükü altındaki ve dış finansmana ihtiyaç duyan az gelişmiş ülkelerin Dünya Bankası ve IMF tarafından dayatılan politikalara karşı çıkabilecek gücü bulunmamaktadır.

Son yıllarda uluslararası finans kuruluşlarınca gelişmekte olan ülkelere, sermayenin dolaşımının önündeki ulusal engellerin kaldırılması, korumacılığın azaltılması, ulusal devletlerin ekonomik ve sosyal alanlardaki rolünün azaltılarak bu alanların piyasa mekânizmalarına açılması, “yerelleşme” gibi birbirleriyle iç içe geçmiş neo-liberal politikalar dayatılmaktadır. Bunların sonucunda, uluslararası ve ulusal boyutlarda yaşanan eşitsizliğin ve bölüşüm/paylaşım dengesizliğin daha da artacağı atır.

Bu konuda bir örnek olarak Habitat II Konferansı'nın da ilgi alanı içerisinde yer alan altyapı konusuna eğilmekte yarar görülebilir. Habitat II İstanbul Konferansı ncesinde, Dünya Bankası'nın hazırladığı 1994 Dünya Kalkınma Raporu'nda gelişmekte olan ülkelerin altyapı yatırımlarına yılda 200 milyar dolar harcadıkları, bu rakamın ulusal hasılların % 4'ne, toplam yatırımlarının beşte birine karşılık geldiği belirtilmektedir. Ancak, altyapıda görülen olumlu gelişmelere karşılık bugün gelişmekte olan ülkelerde yaşayan bir milyar insana temiz su gtrlemediği, yaklaşık iki milyar insanın da yeterli kanalizasyon şebekesine sahip olmadan yaşadığı dile getirilmektedir.

Dünya Bankası'na göre çözüm, 1980'lere kadar önemli ölçüde kamunun yatırım yaptığı alanlar olarak görülen altyapı alanının ticarileştirilmesi, rekabete açılması ve özel girişimciliğin çeşitli yöntemlerle altyapı alanında yerini almasıdır. Bu şekilde kamunun bugüne kadar istenen nitelik ve yeterlilikte sağlamadığı altyapı hizmetlerindeki performans özel sektör eliyle “yükseltilecektir”.

Ancak, tamamı altyapı hizmetlerinin piyasa mekânizmalarına olabildiğince açılması konusuna ayrılmış olan Dünya Bankası Raporu'nun son bölümünde “altyapı hizmetlerinin ticari şirketlerce yürütülmesinin bu hizmetlerinin fiyatlarında (zellikle elektrik ve su temininde) yükselmeye neden olacağı” adeta bir ayrıntı olarak belirtilmektedir. Bu durumda alt yapı hizmetlerinin ticarileşmesi sonucunda ortaya çıkacak bedelin geniş halk kesimleri tarafından ödeneceği de ortaya çıkmaktadır.

Birleşmiş Milletler'in Aralık 1982 Genel Kurulu'nda ise 1987 yılı Uluslararası Konut Yılı olarak ilân edilmiştir. Uluslararası Konut Yılı'nın amacı ise şu şekilde tariflenmiştir: “... Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulların, barınak ve mahallelerinin bir kısmını iyileştirmek ve 2000 yılına kadar bu konularda yollar ve araçlar ortaya koymak ve tüm sorunları gzmek ...”

Bu gelişmelerin ardından, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Komisyonu 9. Toplantısı ve Genel Kurulu 5-16 Mayıs 1986 tarihlerinde, yaklaşık 750 delege ile İstanbul'da yapılmıştır.1986 Genel Kurulu'nda alınan kararlar, İstanbul'da toplanan Habitat II Konferansı'nın, doğru değeriendirilebilmesi açısından da önemlidir.

“Sürdürülebilir bir yerleşme sistemini oluşturmak ve herkese yeterli konut sağlamak” temel ilkelerini benimseyen bu uluslar arası toplantıların, arka planında kentsel dönüşümde tüm iktidar sermayeye anlayışı egemendir. Böylece, yeni liberal politikaların kent ortamına yansıdığı bir dönem başlamıştır, 1990'larla birlikte...

Bu noktada, kamusal yönetim ve denetim süreçleri yerine, sivil toplum kuruluşları ile birlikte yönetmek adına “yönetişim” (governance) gibi bir kavram ortaya atılmıştır. Devletin küçültülmesi politikaları ile örtüşen bu yaklaşım, kentsel alana dair süreçlerin yeniden tanımlanmasını gündeme getirmiş, yasal durum ve teknik süreçler bu kapsamda düzenlemeye alınmıştır. Son dönemde, özellikle 17 Ağustos 1999 Doğu Marmara Depremi sonrasında gündeme gelen yeni yasal düzenlemeler, yeni liberal politikaların bu alana yönelik yansıması olarak değeriendirilebilir.

Ayrıca, bu aşamada, Habitat II Konferansı (1996) ncesinde hazırlanan resmî belgeleri incelediğimizde, yukarıda ifade edilen olgunun kanıtlandığı da görülebilecektir:

“...Bugüne kadar, kent sorunlarına devletlerin izleyecekleri politika ve programlarla çözüm getirebileceği görüşü egemendi. Yani çözümün ana ekseni devletlerdi. Bu yaklaşımın yetersiz kaldığını biliyoruz, daha ötesinde, yaşıyoruz. Habitat II Kent Zirvesi şimdi bize yeni bir yaklaşım öneriyor ve yeni bir dönem başlatıyor. Habitat II, devletin, üstlendikleri görev ve sorumlulukları sorunu yaşayanlarla paylaşmasını ve onların oluşturuğu sivil toplum kuruluşlarının çözüm önerme ve uygulamada daha aktif bir rol olmasını öngörmektedir. Habitat II, insan yerleşimlerine ilişkin sorunların çözümü için, bu yerleşimlerdeki tüm tarafların, yani yerel yönetimler, özel sektör, meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarının etkin katılımını gerekli bulmaktadır. Ve Habitat II bu amaçla, söz konusu tarafların güçlendirilmesini istemekte, yönetenlerle yönetilenler arasındaki ilişkilerin yeniden tanımlandığı yeni bir yönetim anlayışını yerleştirmeye çalışmaktadır. Bu hazır bir çözüm değildir. Sorumluluk alınarak geliştirilecektir ”.

IV. Sermaye Birikimi ve Kentleşme Süreci

Türkiye'nin kentleşme alanında yaşadığı gelişmeleri değeriendirebilmek, sorunlarını ortaya çıkarabilmek için öncelikle,dünyanın bir parçası olarak yaşamak olduğu değışmeyi analiz etmek gerekir.

Türkiye'de kentleşme süreci yarım yüzyıldır devam etmektedir. Türkiye ekonomik gelişme içine giren her ülkenin yaşaması kaçınılmaz olan bu evrensel süreci yaşamaktadır. Ama bu sürecin evrensel olması her ülkenin yaşadığı deneyin özgül yanlarının bulunmayışı

anlamına gelmez. Ülkelerin yaşadıkları kentleşme deneyi, bu dönüşüm sırasında ekonomik gelişme ile siyasal rejim ve yönetimlerinin niteliklerine göre farklılıklar göstermektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin ekonomik politikalarında farklı üç dönem gözlenmektedir. Birinci dönem, savaş sonrasında 1960'a kadar uzanan süreyi kapsar. Bu dönemde savaş döneminin iç pazara hapis olmuş ekonomisi özellikle tarımda modernizasyona ağırlık vererek dışa açılmaya başlamış, liberalleşme söylemi içinde özel kesime önem verilmeye başlanmış, demiryolları ağırlıklı alt yapı yatırımları stratejisinden, karayolu ağırlıklı bir yapı stratejisine geçilmiştir. Bu politikaları kısa sürede, dış demeler darboğazları ortayı çıkınca, korumacı ithal ikameci bir sanayileşme politikası izlemek durumunda kalmış, özel kesim ağırlıklı siyasal söyleme rağmen kamu kesimi ekonomi içinde önemini korumaya devam etmiştir. İkinci dönem 1960'dan 1980'e kadar uzanmaktadır. Bu dönemde pek çok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi Türkiye'de planlı bir karma ekonomi politikası uygulanmaya çalışılmıştır. İthal ikamesine dayalı, iç piyasaya dönük bir sanayileşme politikası izlenmiştir. Karayolu ağırlıklı altyapı politikaları bu dönemde de önemini korumuştur. Bu politikalar, 1970'li yıllarda yaşanan iki petrol şokunun da etkisiyle, ülkeyi önemli dış demeler dengesi sorunlarıyla karşı karşıya getirince, 1980'de Türkiye'nin ekonomik politikalarında köklü değışikliklere yol açmıştır. Türkiye ie dönük ekonomi politikasını neo-liberal bir çizgide dışa dönük hale getirmiştir. Ekonomisini dış dünya ile bütünleştirmeye öncelik vermiştir. Altyapı politikalarında bilgi toplumunun gerektirdiği yeni kurumları geliştirmeye çalışmıştır. Bu değışimler sırasında kamu maliyesi açıkları önlenemediği için daha önceki dönemlerde görülmeyen düzeyde yüksek bir enflasyon yaşanmıştır.

Elli yıllık dönemde ekonominin dinamiklerinin ve izlenen ekonomik politikaların etkileri, Türkiye'nin bugünkü ekonomik yapısını ortaya çıkarmıştır. Tarımsal kesim bu dönemde geçimlik ya da yerel pazarlar için sınırlı artık üreten bir yapıdan, ulusal ya da uluslararası pazarlar için uzmanlaşmış üretim yapan bir yapıya ulaşmıştır. Bu dönüşümle birlikte gelişen tarımsal üretim teknolojisi, tarımın verimliliğini artırırken kırsal alandan büyük kopuşlara da yol açmıştır.

Ancak, 1980'den sonra önemli ölçüde azalmış olsa da, tüm bu dönem içinde tarım kesiminde uygulanan koruyucu popülist fiyatlandırma politikaları kırsal kesimde küçük üreticiliğin sürmesini sağlamıştır. Bu olgu bir ölçüde de olsa yaşanmakta olan kırdan kopuşun daha da hızlanmasını engellemiştir. Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşadığı kentleşme sürecine özgül nitelikler kazandıran ikinci önemli olgu ise Türkiye'nin tek partili bir siyasal rejimden çok partili bir siyasal rejime geçmesi olmuştur.

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında çok partili bir siyasal rejime geçmesi, yönetimin merkezi bir

Farklılaşmış zevk ve kültürlerin coğrafası, birçok bakımdan, yüksek enternasyonalizmin herhangi bir alanında olduğundan daha şaşırtıcı bir enternasyonalizm potpurisi haline gelir. Bu belki de daha çok çorba olduğundandır. Buna bir de güçlü g akımları (yalnızca işğcnn değil, sermayenin de g) katılınca, ortaya bir sürü “küçük” İtalya'lar, Havana'lar, Tokyo'lar, Kore'ler, Kingston'lar, Karaşli'lerin yanı sıra Chinatown'lar, Latin Amerika kenlilerin *barrio*'ları (mahalleleri) Arap semtleri, Türk bölgeleri ve benzeri çıkar. Ne var ki, San Francisco gibi, azınlıkların topluca coğnluğu oluşturuğu bir kentte bile bunun etkisi,imgelerin üretimi, temsili görünümler,kostümlü seyirler, sahnelenmiş etnik festivaller aracılığıyla, gerçek coğrafanın üzerine bir pee çekilmesidir.

Maskeleme yalnızca postmodernizmin eklektik alıntılama eğiliminden değil, yüzeylere olan açık bir hayranlıktan kaynaklanır. Örneğın, Jameson Bonaventure Oteli'nin dışarıyı ayna gibi yansıttığı cam duvarlarının, aynen aynalı gözlükleri takanın gözlerinin görülmesini engellemesi gibi, “dışarıdaki kenti itmeye” yaradığı ve böylece otelin çevresinden “tuhaf ve yeri belli olmayan bir biçimde kopmasını” mümkün kıldığı kanısındadır. Yapmacık stnunlar, süslemeler, zaman ve mekan bakımından çok farklı üsluplardan yapılan alıntılar, postmodern mimariye Jameson'un yakındığı o “planlanmış derinsizlik” duygusunu kazandırır. Ama maskeleme yine de bir mahalde kökleşmiş olmanın tarihselciliğiyle hayali müzeden devralınmış enternasyonalizm arasındaki,işlev ile fantezi arasındaki, üreticinin gösterme amacıyla tüketicinin mesajı alma istekliliği arasındaki gerilimi sınırlar. **

1968'de Martin Luther King'in suikasta uğramasının ardından patlak veren sokak gösterilerinden sonra, politikacıardan, meslek sahibi insanlardan ve iş aleminin nde gelenlerinden oluşın küçük ama etkili bir grup insan, kentin yeniden barışması için ne yapılabileceğini düşünmek üzere bir araya geldiler. 1960'lı yılların kent yenileme abalaları, bürolardan, arşılardan, ve az sayıda da olsa rneğın Miss van der Rohe'nin yaptığı One Charles Center türünden çarpıcı mimari örneklerinden oluşın, ileri derecede işlevsel ve modernizmin çizgilerini taşıyan bir kent yaratmıştı. Sokak gösterileri bu kent merkezinin canlılığını ve o güne kadar yapılmış yatırımları tehdit ediyordu. Bu önde gelen insanlar, kentin bir camia olarak algılanmasına, sıradan vatandaşların kent merkezinde ve kamusal alanlarda hissettiği kuşatma

yapıdan desantralize bir yapıya geçmesi sonucunu doğurmamıştır. Türkiye merkezi yönetimin yapısını, ulaşım alt yapısındaki gelişmelerden de yararlanarak, gittikçe güçlendirerek sürdürmüştür. Demokrasinin geliştirilmesi ile yönetim desantralizasyonu arasındaki ilişki, Türkiye'nin gündemine 1970'li yılların ikinci yarısından sonra girmiştir. Bu yıllarda gelişmeye başlayan yeni belediyecilik hareketi yerel yönetimlerin güçlendirilmesini savunmuştur. Bu hareket yerel yönetimlerin güçlendirilmesi konusunda siyasal partiler arasında geniş bir görüş birliği yaratmış olmasına karşın bunun sonuçları yaşama yansımamıştır. 1984'te belediyelerin güçlendirilmesi konusunda bazı adımlar atılmış ama bu adımları başkaları izlememiştir. Yine 1970'li yılların ikinci yarısından sonra demokrasinin geliştirilmesi için katılımcılık savunulmaya ve siyasal söylem içinde sık sık yer almaya başlamasına karşın, bu konuda ciddi adımlar atılamamıştır. Gerek yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin, gerek katılımcı yönetim pratiklerinin, yaşama geçirilmeyişinin arkasında, Türkiye'de toplumcu çözüm pratiklerin azlığı ve örgütlenme geleneğinin bulunmayışı ve himayeci siyaset pratiklerinin, bu yöndeki taleplerin gelişmesini önleyici etkileri bulunabilir. Bu durumda kamusal alanların oluşturulması, uygulamayı etkileyen siyasal bir güç haline gelememektedir.

Yaşamakta olduğu ekonomik dönüşümler ve siyasal rejim krizi nedeni ile Türkiye'nin yerleşme sistemi sürekli bir dönüşüm geçirmektedir. Bir ülkenin yerleşme sistemini sadece nüfusun mekândaki dağılımına dayanarak tanımlamak yeterli olmaz. Yerleşme ve kentleşme süreçlerini kapitalin mekândaki dağılımı ve yerleşmeler arası ilişki kuran çeşitli altyapı sistemleriyle birlikte düşünmek gerekir. Türkiye'nin yerleşme yapısında yaşanan dönüşümleri üç ayrı düzeyde kavramlaştırmak uygun olabilir.

Bunlar, yerleşme sisteminin yaşadığı dönüşümlerinin makro özellikleri, yerleşmelerin büyüklük farklılaşmaları, her bir yerleşmedeki mekânsal farklılaşma ve büyüme süreçleri olarak sıralanabilir.

Sonuç olarak, ülke yerleşme sisteminin dönüşümünü belirleyen iki temel süreç nüfus ve kapitalin mekândaki yeniden dağılımı olarak görülebilir.

Bu süreçlerin etkisiyle, Türkiye'nin yerleşme yapısının yaşamakta olduğu dönüşümünün temel belirleyici özellikleri;

- 1) kentleşme oranlarının yükselmesi,
- 2) kıyı alanlarında yoğunlaşma,
- 3) mekânsal eşitsiz büyüme ve
- 4) yerleşmeler arası ilişki ağlarını yoğunlaşması

olarak tanımlanabilir.

II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye hızlı bir kentleşme yaşamıştır. Eğer 100000 den fazla nüfuslu yerleşmeler kent olarak alınırsa, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, yani 1945 de ülke nüfusunun yüzde 18.3'ü kentlerde yaşarken,bu oran 2000 yılında yüzde 60 seviyesine ulaşmıştır.

Nüfusun kentlerde hızla yığılmasına karşın, kentlerin bu gelenleri entegre ederek toplumsal ilişkiler ağı içinde kaynaştıramayışı, toplumda sürekli eleştiri konusu olmuştur. Bu eleştiriler, Türkçe'de, batı dillerinden farklı olarak yeni kelimeleri ortaya çıkarmıştır. Örneğin, bu durum kentsel politika yazınında, kentleşme ve kentlileşme biçiminde farklılaşmış iki kelimenin gelişmesine neden olmuştur. Kentleşme sadece nüfusun belli noktalarda yığılmasına ifade ederken, kentlileşme kentte toplanan bu nüfusun kentli değerlere sahip hale gelmesini, kentin sunduğu fırsatlardan yararlanabilmesini ve kent yaşamıyla bütünleşmesini anlatmak için kullanılmaktadır.

Nüfusun ve kapitalin mekânda dağılım süreçleri, ülke mekânında, toplumsal gelişmenin eşitsiz dağılımına neden olmaktadır. Böylece, mekânsal eşitsizlik bireysel düzeydeki eşitsizliğin yeniden üretimini kolaylaştıracı bir mekânizma olarak çalışmaktadır.

Sermaye ile yerleşme sistemi arasındaki ilişkiyi, sermayenin mekânda yeniden dağılması olarak kurmak yerine yerleşme sistemini tümüyle bir sermaye birikim sürecinin ürün olarak görmek de olanaklıdır.

Yetmişli yılların ortalarına kadar Türkiye'de kentler,

plansız ve çarpık bir şekilde gelişen, yağ lekesi halinde büyüyen yerleşmeler olmuştur. Bu dönemde yapı sunum biçimlerinin niteliği gereği, kentlerin büyümesi önemli ölçüde, yapıların birer birer eklenmesiyle gerçekleşmektedir. Ayrıca, kent içi ulaşım hizmetlerinin örgütlenme biçimi, kentin yapılaşmış kesiminden kopmaya olanak vermemektedir.

Sanayileşme sürecinin peşine takılan bir yerleşim politikası, beraberinde çarpık bir kentleşme sürecini yaratmıştır. Sonuç olarak, sistem kent merkezlerinde yık-yap süreçlerinin işleyişini, dolayısıyla tarihsel ve kültürel değerlerinin tahrip edilmesini, sürekli olarak yoğunluk artışını ve yeşil alanların yok oluşunu ve sosyal altyapıların yetersiz kalışını ortaya çıkarmıştır. Bu noktada, sağlıklı kentleşme süreci bir anlamda kentte yaşayan insanların yaşam kalitesini düşüren sonuçlar doğurmuştur.

Türkiye kentleşme tarihinde, bir ilginç süreç ve deneyim de, toplu konut projeleri ve gecekondu önleme projeleri olmuştur. Yine bu dönemde, küçük sanayi siteleri ve organize sanayi bölgelerinin sayıları hızla artmıştır. Toplu işyeri yaptırma kooperatifleri örgütlenmiştir. Yüksek öğretim kuruluşları, sağlık kuruluşları gibi kamu hizmet binaları, özel kesimin büyük kuruluşlarının yönetim merkezlerinin, kampuslar halinde inşa edilmesi eğilimi yükselmiştir. Tüm bu gelişmeler kentlerin birer birer yapıların eklenmesiyle büyüme biçiminden, kente büyük parçalar eklenmesiyle büyüme biçimlerine geçilmiştir. Öte yandan, 1970 sonrasında Türkiye'de otomobil üretilmeye başlamış, özel araba sahipliği yaygınlaşmıştır. Özel ve kamu kuruluşları, çalışanlarını özel servisleriyle taşımaya başlamışlardır. Bu pratik oldukça yaygınlaşmıştır. Bu gelişmeler, teoride kentlerin aralarında boş alanlar bırakarak büyümesine yani metropoliten bir yapının doğmasına olanak verebilecek gelişmelerdir. Oysa kentlerin büyümesinin yine aralarda hiç boşluk bırakmayan bir biçimde gerçekleşmekte olduğu gözlenmektedir.

Parçalar halinde büyüme olanakları ve rant ödmeden kaçınmanın kolaylığı, kentin çevresinde sıçramalı bir gelişme ortaya çıkarmaktadır. Bu başlangıçta boşluklu bir dokudur. Ama boşluklu alanlardaki arsaların sahipleri, zaman içinde arsa üzerinde doğan rantı gerçekleştirerek olabildiğince yüksek yoğunluklu yapılaşmalar oluşturmakta ve boşluklar da dolmaktadır. Popülist siyasal eğilimlerin güçlü olması nedeniyle disiplinli bir regülasyon ya da planlama-uygulama mekânizmasının kurulamayışı yüzünden böyleli sonuçların önüne geçilememektedir. Kentlerin büyümesi, bir yandan da merkezi iş alanlarından yeni alanlara yayılma eğilimini ortaya çıkarmıştır. Bu eğilim sonucunda, konut alanları işyerlerine dönüşmüştür. Yeni gelişen denetim işlevleri, büyük miktardaki ofis ihtiyacı, hatta dünyada yaşanmakta olan bilgi toplumuna geçişin, Türkiye bağlamındaki sonuçları kentin merkezi iş alanının, kent içi ulaşımının zaman-uzaklık ilişkilerine bağlı olarak belli yönlerde

zihniyetini ve bölünmeleri aşabilmek için kendine yeterince inanç duyan bir kentin yaratılmasına uygun bir sembol arayışına girdiler. Konut ve Bayındırlık Bakanlığı'nın daha sonra kaleme alınan bir raporunda söylendiği gibi, "1960'lı yılların sonundaki toplumsal olayların yarattığı korkuya ve insanların bundan dolayı kent merkezine yaklaşamamasına bir son verme zorunluluğundan doğan Baltimor Şehir Fuarı (...) kentsel yeniden gelişmeyi teşvik etmek için başlatıldı." Fuar kentteki mahallelerin ve etnik gurupların çeşitliliğini yüceltmeye yönelecek, hatta (ırksal değil ama) etnik kimliği teşvik etmek için elinden geleni yapacaktı. İlk açıldığı yıl (1970) fuarı 340 bin kişi ziyaret ediyordu; ama 1973'e gelindiğinde bu sayı neredeyse 2 milyona fırlıyordu. Yoldan yıla büyüyen, ama kaçınılmaz olarak adım adım daha az "mahalleli", daha ticari hale gelen fuar /etnik guruplar bile etnisitenin satışından kar elde etmeye başlamışlardı), kent merkezine gittikçe daha büyük kalabalıkları, her türden sahnelenmiş seyirlik gösteriyi izlemek üzere düzenli olarak çekme çabasında lokomotif rolü görüyordu. Bu noktadan sonra Harbopr Place'in (sahilde yer alan ve Disneyland'dan daha fazla insanı cezp etmekte ünlenmiş bir alan) bir Bilim Merkezi'nin,bir Akvaryum'un, bir Kongre Merkezi'nin, bir marinanın, sayısız otelin, her tür eğlence merkezinin inşası yoluyla az çok sürekli bir seyirlik gösterinin ticarileşmiş kurumsallaşmasına geçiş için kısa bir adım yeterli olacaktı. Kentteki yoksulluğa, evsiz barksızlığa, sağlık hizmetlerine, eğitime ihmal edilebilir ölçekte, hatta belki de olumsuz etkide bulunduğu halde bir çoklarınca eşi az görülen bir başarı olarak kabul edilen bu gelişme tarzı, 1960'lı yıllarda öne çıkmış olan kent merkezi yenilemesinin sade modernizminden çok farklı bir mimari gerektiriyordu. Yüzeysel pırıltısıyla, gelip geçici bir katılım hazzıyla, gösterişi ve uçuculuğuyla, *jouissance* duygusuyla seyirlik bir mimari bu tür bir projenin başarısı için hayati önem taşıyordu.

Bu tür yeni kentsel mekanların inşasında Baltimor yalnız değildi. (...) öyle görünüyor ki, kentler ve mahalleler, günümüzde olumlu ve yüksek kaliteli bir yer imgesi yaratmaya çok daha fazla özen göstermektedirler ve bu ihtiyacı karşılayabilecek bir mimariyi ve kentsel tasarım biçimlerini hedeflemişlerdir. İleri kapitalist dünyadaki kentlere esas olarak finans, tüketim ve eğlence merkezleri niteliğiyle birbirleriyle yarışmaktan başka bir olanak bırakmamacasına yaşanan iç karartıcı sanayisizleşme ve yeniden yapılanma tarihi akılda tutulacak olursa, bu kentlerin neden bu kadar telaş içine düştükleri ve (Baltimor'un Harbor Place örneği gibi) başarılı modelleri neden seri imalat biçiminde taklit ettikleri anlaşılır. 1973'den bu yana yaşanan, yoğun kentler arası rekabet ve kentsel girişimcilik döneminde, seyirlik kentsel mekanların oluşturulması yoluyla kente imaj kazandırmak sermaye ve (doğru türden) insan cezp etmek için bir araç haline gelmiştir. ***

ilerlemesine, burada yapılan gökdelenler ile yeni prestij alanları oluşturmaya yol açmaktadır. Bu türden yönelmeler bir araya gelince konut alanında da önemli değişiklikler ortaya çıkmıştır. Yukarıda açıklanmaya çalışılan süreç sonucunda, kentlerin kapital birikim süreçleri ile bağlantılı olarak şekillendiği ve 20. Yüzyılın ikinci yarısında Türkiye dahil, birçok ülkede kapitalizmin uygulanma biçimine bağlı olarak kentsel süreçleri belirlediğini tespit etmek olanaklıdır.

Bu gelişim evresinin sonucunda ise, Türkiye kentlerinin bölgesel dengesizlikler içinde geliştiği ve kapitalist merkezlerin ihtiyacı doğrultusunda büyüdüğü söylenebilir. İstanbul ve Marmara Bölgesi'ne yığılan sanayilerin ya da İzmir'in hızlı ve çarpık bir sanayileşme süreci ile karşılaşması, aslında ithal ikameci ekonomik kalkınma modelinin birer izdüşümüdür. Bu durum anılan bölgelerde kentsel gelişmeyi de dışa bağımlı bir eksene sürüklemiştir. Türkiye'nin önemli kentleri, Batı Kapitalizminin ihtiyaçlarını gidermek noktasında işlevler üstlenmiştir. Son dönemde ise, aşırı büyüyen bu kentler bir anlamda arka bahçe işlevi görmeye başlamışlardır. Kirli sanayilerin, pahalı teknolojilerin aktarıldığı, turizm adı altında eğlence-kumar sektörlerinin hayat bulduğu ortamlar oluşturulmaya çalışılmıştır.

Kentsel sorunlar gelişmiş kapitalist ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde gittikçe artan ölçeklerde politik tartışmaların odak noktasını oluşturmaya başlamıştır. Gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme ve kentsel yatırımlar kapitalist ülkelerin doğrudan ilgi alanına girerken kentsel rantlar üzerindeki rantın kullanılması ve paylaşılması noktasında yeni bir sömürü ağı oluşturulmaktadır. Bu oluşum 1985 yılında Dünya Bankası'nın gelişmekte olan ülkelerin yerel yönetimlerine kaynak aktarılması kararıyla bütünleşince, kentsel yatırımlarında oluşan paylar, bu sömürge ilişkilerinin gerçekliğinin kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedir. Buradan hareketle, Dünya Bankası politikalarının, Türkiye'nin ulusal belgelerine yansması bağlamında kalkınma planları ve özellikle de bir ilk olması açısından 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı özel bir ilgiyi hak etmektedir. 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın kentleşme bölümünde aşağıdaki hususların altı çizilmektedir:

“... Kentlerde kamu hizmetlerinin ölçümleri yükseltilmeli ve yatırımlara öncelik verilmelidir. Kentlerin büyümesinden doğan sorunların çözümü için ulaşım ve alt yapı sorunlarına öncelik verilmelidir.”

Doğal olarak 1985'lerden bu yana büyük ölçekli projelere yabancı sermayenin akıtılması, öne çıkmıştır. Altyapı tesislerinin kurulması, bir yandan kentsel büyümenin gerekliliği olarak ortaya çıkartılmışsa da (önlemlerin çok önceden alınması gerekirken) diğer yandan Dünya Bankası'nın sağladığı kredilerle hem bir borçlanma sistemi oluşturulmuş, hem de projelerin hisse senetleri

satılarak yabancı sermaye projelere ortak ettirilmiştir. Uluslararası tekeller, böylece bir taraftan kredili sistemle kendisine pazar yaratmış, öte yandan bu pazarın getireceği rantın ortağı haline gelmiş bulunmaktadır.

Bu noktada, Haydarpaşa, Galataport ya da Dubai Towers Projeleri'ni böyle okumak gerekiyor... Bir başka dönüşüm alanı ise kent yoksullarının yaşadığı ortamlardır. Büyük kentlerde, son dönemlerde, gecekonduyan dönüşüm adı altında gündeme gelen yeni yap sat sürecini ve kent yoksullarını yaşadıkları alandan sürerek, “başka yerlere göçe zorlama” ve inşaat/yapı sektörüne soluk aldırma arayışlarını da bu bağlamda tartışmak gerekir düşüncesindeyim

V. Kent Havası Özgür Kılar... Ama, O Kent Ekoloji ve İnsan Öncelikli İse...

Kentler, uygarlığın ve demokrasinin kaynağı olmanın yanında, siyasal düşüncelerin geliştiği ve üretimin çeşitlendiği yerleşimlerdir. Bu açıdan bakıldığında, insanlık tarihinde kent ve kentsel yaşamın önemi yadsınamaz bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Kent tarihi bize gösteriyor ki, demokrasi bilinci iki önemli kaynaktan güç alır: Birincisi, insanın kendine ait olduğu bilinci, ikincisi de, yaşadığı kentin yazgısı üzerinde söz sahibi olma hakkı. Demokrasi ve kent yaşamı, insan hak ve özgürlükleri ile yakından ilişkili kavramlardır. **“Kent havası insanları özgür kılar”** anlamındaki Alman atasözü, bir yandan, kentlerde toplumsal denetimlerin azaldığını, yüz yüze ilişkilerin yerine anonim ilişkilerin aldığını öte yandan, düşünce özgürlüğünün kentlerde varolabileceğini, kentlerin yeniliklere açık bulunduğunu, bireysel ve siyasal tüm özgürlüklerin kentlerde güvenceye bağlanmış olduğunu anlatır.

İdeal kent, kentlinin haklarını güvenceye bağlayan kenttir. Sonuç olarak, bu haklar, hem kentte yaşayanların sahip olması gereken insan hakları, hem de yaşadığı kentin bir bireyi olarak, o yerleşim yerinin kent ve çevre değerleri üzerindeki haklarıdır. İşte bu noktada, “kentsel yaşam kalitesi” kavramı da gündeme gelmektedir. Kentsel yaşam kalitesi, çağdaş kent ve çevre standartlarının bir kente sağlamasının yanında, kentli haklarının herkese sağlanmış olup olmadığı ile de doğrudan ilgilidir.

Bu bağlamda, kentsel yaşam kalitesi kavramını, özellikle Türkiye gibi kentsel sorunları “kriz” noktasına gelmiş ve kentlerinde sürekli bir değişim yaşayan bir ülkede değerlendirmek ve yorumlamak hiç de kolay olmayabilir. Temel insan hak ve özgürlükleri ile birlikte, dayanışma hakları arasında sayılan “çevre hakkı” kavramı, ardından “kentli hakları” anlayışı, çağdaş ve yaşanabilir bir çevre, planlı kentsel mekânlar kentsel yaşamın standartlarını arttırmada birer girdi olarak ele alınabilir. Ancak, sorun tek başına iyi tasarlanmış konutların üretilmesi ya da içme suyunun temini veya çöplerin düzenli toplanmasında yatmamaktadır. Tüm bunların yanında veya öncesinde kentin işlevlerini nasıl yerine getirdiği sorusuna yanıt

verilerek, kente yaşayan insanların toplumcu bir tarzda demokratik geleneklere sahip olmaları ile bağlantı kurulmalıdır.

Bu noktada, uluslararası ortamda ve son dönemde ülkemizde de çokça tartışılan, “Kentsel Dönüşüm”, “Planlama”, “Toplum Yararı” ve “Katılım” gibi kavramları yeniden ele almak ve içeriklerini doğru bir bakış açısıyla, toplumcu bir anlayışla tanımlamak anlamlı olacaktır.

Küreselleşme sürecinin kentlerde yarattığı sorunların, bir anlamda tüm dünyada, doğal ve kültürel değerlerin yok oluşu sürecinin, yoğunlaşmış bir tezahürü olduğu göz önüne alınırsa, kentsel dönüşümüm bugün için kent yoksulları yani ötekiler için olumlu sonuçlar vaat etmediği anlaşılmak durumundadır.

Bu algılama ise , bize, köprü, iş merkezi, trafik, gecekondu gibi tartışma başlıklarında yeni olanaklar sunabilecektir.

* Çevre Mühendisi

KAYNAKÇA

Aslanoğlu, Rana, **Kent, Kimlik ve Küreselleşme**, Asa Kitabevi:11, 1. Basım, Bursa, 1998

Atina Antlaşması, Jean Giraudoux'un önsüzü ile, **Milletlerarası Modern Mimari Kongresi (CIAM)** 1933, Çeviren Dr. Ayda Yörükan, İmar ve İskan Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü Sosyal Araştırma Dairesi, Ankara, 1969.

Benevolo, Leonardo, **Avrupa Tarihinde Kentler**, Çev. Nur Nirven, Afa Yayıncılık, İstanbul 1995.

Castells, Manuel, **The Urban Question**, Edward Arnold Press, London 1977

Castells, Manuel, **Kent, Sınıf, İktidar** (Çev. Asuman Erendil), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1997.

Devlet Planlama Teşkilatı, IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1981-1985), Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Plan (1996-2000), Yayın ve Temsil Daire Başkanlığı, Ankara, 1995.

Engels, Friedrich, **Konut Sorunu (1872)**, Sol Yayınları, Ankara, 1996.

Eraydın, Ayda, **Post-Fordizm ve Değişen Mekânsal Özellikler**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Kasım 1992.

Eraydın, Ayda, Sermaye Birikim Sürecinde Kentler, **Defter**, 1988. Sayı: 5, s. 133-153.

HIC News, Habitat International Coaliton, Volume: 2, No: 2, May 1996.

Işık, Oğuz, Değişen Toplum/Mekân Kavrayışları: Mekânın Politikleşmesi, Politikanın Mekânlaşması, **Toplum ve Bilim**, Güz-Kış 1994, Sayı: 64-65, s. 7-38.

Keleş, Ruşen, “Türkiye’de Kentleşme ve Kentsel Gelişme Politikaları”, **Kentsel Bütünleşme**, Türk Sosyal Bilimler Derneği, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Ortak Semineri, Ayrı Bası, Ankara 1982.

Keleş, Ruşen, **Kentleşme Politikası**, İmge Kitabevi Yayınları: 13, Ankara, Mayıs 1990.

Şengül, H. Tarık, **Kentsel Çelişki ve Siyaset Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar**, Demokrasi Kitaplığı, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayını, Şubat 2001.

Şengül, H. Tarık, “Sınıf Mücadelesi ve Kent Mekânı”, **Praksis**, Üç Aylık Sosyal Bilimler Dergisi (2), Bahar 2001, Ankara.

Tekeli, İlhan, “Kentleşmeye Kapital Birikim Süreçleri Açısından Bakmanın Sağladığı Açıklama Olanakları”, **Defter**, Haziran Eylül 1988, Sayı: 5, s. 130-132.

Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı, Habitat II Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı, Haziran 1996.

Charles Moore, postmodernizmin eklektik şemsiyesi altında varolan değişik pratiklerden yalnızca bir damarı temsil eder. Piazza d'Italia, klasik değerlerin yeniden canlanması yönündeki içgüdüleri dolayısıyla bazen tümüyle postmodernist etiketinin dışına yerleştirilmesi gereken bir Leon Krier'in onayını kolay kolay alamazdı. Ya da bir Aldo Rossi tasarımıyla yan yana konulduğunda çok tuhaf dururdu. Moore'un temsil ettiği düşünce çizgisinin merkezinde yer alan eklektizm ve pop imgeler, tam da teorik tutarlılık eksikliği ve popülist kavrayışıyla ağır eleştiriye uğramıştır. Günümüzde en iddialı çıkış “yapıbozumculuk” (dekonstrüktivizm) adını taşıyan akımdan geliyor. Kısmen, postmodern akımın önemli bölümünün sıradanlaşarak popülerleşmiş, cafcıflı ve teslimiyetçi bir mimari üretiyor olmasına tepki olarak, yapıbozumculuk, seçkin ve avangard mimari pratiğin gelişkin alanını, 1930'lı yılların Rus Yapımcılarının (konstrüktivistler) modernizminin aktif yapıbozumu yoluyla ele geçirmeye çabalar. Bu akımı ilginç kılan nedenlerden biri, edebiyat teorisine uygulanan yapıbozumcu düşünceyi, bütünüyle kendine özgü bir mantığa bağlı olarak geliştiği düşünölebilecek postmodernist mimari pratikleri kaynaştırma yönündeki bilinçli çabasıdır. Arı biçim ve mekân araştırma kaygısı bakımından modernizmle ortak bir yan taşır, ama bunu öyle yapar ki, bir binayı birleşik bir bütün olarak değil, “birbirinden yarı, birbirine ilgisiz kalan, bir bütünlük duygusuna ulaşmayan”, dolayısıyla, “çeşitli asimetrik ve bağdaşmaz” okumalara konu olabilecek “uyumsuz 'metinler' ve parçalar” olarak düşünür. Ne var ki, yapıbozumculuğun postmodernizmin büyük bölümü ile ortak olana yanı, “karmaşa içinde bir ahlaki, politik ve ekonomik sisteme tabi şirazesinden çıkmış bir dünyayı” yansıtmaya çabasıdır. Ama bunu öyle bir tarzda yapar ki, “insana yönünü şaşırtır, kafasını karıştırır” ve böylece “biçim ve mekân konusunda alıştığımız algılama biçimlerini” altüst eder. Parçalanma, kargaşa, görünüşte düzenlilik olsa bile düzensizlik ana temalar olarak kalır.

Kurgu, parçalanma, kolaj, eklektizm, bütün bunların dokularına işlemiş bir gelip geçicilik ve kargaşa duygusu, belki de, günümüzün mimari ve kentsel tasarım pratiğinde hakim olan temalardır. Ve açıktır ki, burada, sanat, edebiyat, sosyal teori,psikoloji, felsefe gibi çeşitli alanlarda varolan düşünce ve pratikle olan çok şey vardır. Peki varolan bu ruh durumu, neden bu biçimi almıştır? Bu soruya anlamlı bir cevap vermenin koşulu, önce kapitalist modernite ve postmodernitenin günlük gerçekliğinin bir bilançosunu çıkartmak ve bu tür kurgu ve parçalanmaların toplumsal hayatın yeniden üretiminde üstlenebileceği işlevler açısından orada ne gibi ip uçları bulunabileceğini görmektir.

*David Harvey, **Postmodernliğin Durumu**, İst., 1999, s. *84, **107-110, ***112-116, ****119*

50.yıl

TMMOB MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ 50. YIL ETKİNLİKLERİ

Bilindiği üzere 25 Aralık 2005 tarihinde Şubemiz 50. yılını doldurmaktadır. Şubemizin 50. yıldönümü kutlamaları kapsamında düzenlenecek etkinliklerin içeriğini belirleyen temel yaklaşım, Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin geçmişini, **tarihsel özgüllüklerini** sorunsallaştırarak derlemek ve sunmaktır. Bir başka deyişle, hedeflenen, Şube'nin bugününe ve geleceğine dair politikalarına ışık tutabilecek bilgi üretimine katkı sağlamaktır. Kurgulanan etkinlikler üç temel aks üzerinden şekillenmektedir. Bunlardan ilki Oda ve Şube tarihini belgelemek amacıyla, derlenecek yazılı ve görsel malzemeleri içerecek bir **arşivin** oluşturulmaya başlanması ve elektronik ortama taşınmasıdır. İkinci olarak düzenlenecek bir dizi **sergi** 50 yılda dönüşen kentin ve meslek odasının hatırlanmasını ve deşifre edilmesini amaçlamaktadır. Son olarak, programın en önemli ayağını oluşturacak olan bir dizi **panel** oturumu Şube tarihinin araştırılması, tartışılması ve geleceğe yönelik politik açılımlar sunulması için ortam sağlayacaktır.

Etkinlik Programı

- Elektronik Arşiv çalışmaları
- 18 Kasım 2005- Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nde Sekreterlik görevi yapmış üyelerle Yuvarlak Masa Toplantısı
- 23 Aralık 2005 “50 Yılda Çizgilerle Mimarlık” Karikatür Sergisi”
- 23 Aralık 2005 “50 Yılın Ankara'sı” Fotoğraf Sergisi
- 23 Aralık 2005 “50 Yılda Mimarlar Odası'na Katkı Verenler” Fotoğraf Sergisi
- 23 Aralık 2005 Panel - “Ankara Şubesi'nin Tarihsel Rolü”
- 23 Aralık 2005 Panel - “Bölge Merkezi Olarak Ankara Şubesi”
- 24 Aralık 2005 Panel - “Mimarlar Odası'nın 50 Yılı'na Dışarıdan Bakış”
- 24 Aralık 2005 Panel - “Mimarlar Odası ve Meslek / Yapı Üretimi Politikası”
- 24 Kasım 2005 50. Yıl Balosu
- 25 Aralık 2005-50. Yıl Yürüyüşü-Anıtkabire ziyaret

Yayın Programı

- 18 Kasım 2005 tarihinde yapılacak yuvarlak masa toplantısının yayınlanması
- Boğaz Köprüsü Üzerine Mimarlar Odası Görüşü raporunun tekrar basılması
- Mimarlık Haberler gazetesinden tıpkıbasım yapılması
- 23-24 Aralık 2005 tarihinde gerçekleşecek panellerin yayınlanması

son günlerde ankara ...

gençlik parkı

Fotograf: Işık Aksoy

Yeni bir yaşam tarzının inşasının gündeme alındığı, bir çeşit sosyal mühendislik yaklaşımı ile düşünülen Cumhuriyet'in kamusal alanlarını gündem etmek istedik bu sayıdaki Son Günlerde Ankara bölümümüzde. Cumhuriyet ideolojisini, Ankara kentinin kimliği yapma uğraşısında Güvenpark ve Gençlik Parkı, ürettikleri kamusal alan pratikleri ile Cumhuriyet toplumunun oluşturulmasına yönelik önemli bir iddiayı taşırlar_dı.

Geçmişte Gençlik Parkı Fotograf: Şube Arşivi

Günümüzde Gençlik Parkı Fotograf: Işık Aksoy

güvenpark

Bugün Büyükşehir Belediyesince bu iki alan içinde ciddi müdahaleler düşünülmektedir, planlanmaktadır. Kentin yaşamsal ve mekansal kurgusuna dair olacak müdahalelerin bilinçli olduğunu söylemek bile bugün gereksizleşmiştir. Bir süredir gündemdeki Büyükşehir Belediyesi tarafından sunulan projeler ötesinde, her geçen zaman, bu alanların değerlerinden biraz daha kaybetmeleri ve kamusal kullanımlarının yitirilmesine işlemiş görünüyor.

Mimarlar Odası Ankara Şubesi arşivlerinden derlenen fotoğraflar, süreci ve tarihsel dönüşümü yoruma bile gerek olmadan belgeliyor.

Geçmişte Güvenpark Fotograf: Şube Arşivi

Günümüzde Güvenpark Fotograf: Işık Aksoy

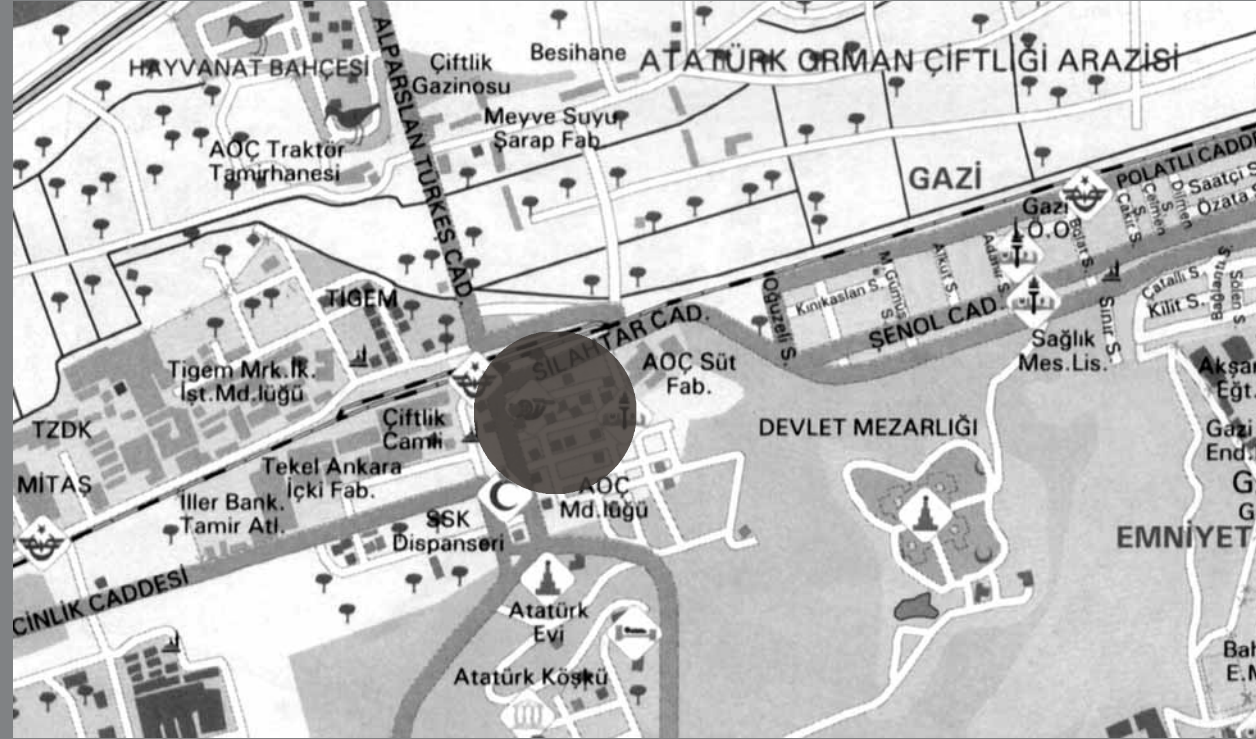
bilinmeyen ankara ...

Bilinmeyen Ankara başlığı altında her ay bu sayfalarda bir yapı tanıtıyoruz. Bu yapıların ortak özelliği birçok kişi tarafından bilinmiyor, tanınmıyor olmaları, yaşadığımız şehrin sahip olduğu, ama varlığının bile farkında olmadığımız, işlevleri veya konumları yüzünden içlerine girip çıkamadığımız, yayınlarda rastlamadığımız, mimarlık derslerinde okutulmayan, ama mimari açıdan bilinmeyi hakeden yapılar bunlar...

AOÇ TCDD Lojman Binası

AOÇ sınırlar içinde bulunan yapının sahibi, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryollarıdır. Orijinal kullanımı Lojman binası olan yapı bugün kullanılmaz durumdadır.

2 Haziran 1992 tarih ve 2436 karar numarası ile Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından "ölçek ve anlam açısından anıt niteliği taşıması nedeniyle" tesciline karar verilen yapının mimarı bilinmemektedir.

Bahçe içinde bulunan yapının ön ve arka cephesinden girişler vardır. Kıрма çatılı ve dikdörtgen planlı olan yapının birinci ve ikinci katlarının cephesi ahşap kaplamalıdır. Caddeye bakan ön cephede ise, zeminde yapıya bitişik nizam müstemilat bulunmaktadır ve Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü raporundan lojman binasında dokuz hanenin ikamet ettiği öğrenilmektedir.

11 Kasım 2005 Cuma

TMMOB Mimarlar ve Mühendisler Odası Düzce Temsilcilikleri

Açış Konuşması **Nermin Yılmaz**
Mimarlar Odası Düzce Temsilcisi

Grup Sunumları 14.00-14.15

Kayhan Özdemir *İnşaat Mühendisleri Odası Düzce Temsilciliği Başkanı*
A. Uğur Gönülalan *Jeofizik Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı*

Protokol Konuşmaları 14.150-14.35

Mehmet Keleş *Düzce Belediye Başkanı*
Halil Nimetoğlu *Düzce Valisi*

Ara 14.35-15.00

Panel-Forum 15.00-18.30

Ali Ulusoy *Mimarlar Odası Ankara Şube Başkanı, Deprem Şurası Temsilcisi, Panel yönetimi*
Prof.Dr. Ali Keçeli *Jeofizik Mühendisi, Deprem Tehlikesi Azaltmada Zemin Etüt Çalışmaları*
Prof.Dr. Sinan Altın *İnşaat Mühendisi, Depremler Sonrası Yapıların Güçlendirilmesi*
Menaf Turan *Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi, Yerel Yönetim Yasaları ve Afet Politikası*
Kemal Türkaslan *İnşaat Mühendisleri Odası Ankara Şube Başkanı, Depremler Sonrası Mevcut Binaların Çözümü*
Müfit Bayram *Şehir Bölge Planlamacısı, Yerel Yönetim Araştırma, Yardım Ve Eğitim Derneği Üyesi*

Düzenleme komitesi TMMOB Mimarlar Odası / TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası / TMMOB Çevre Müh. Odası / TMMOB Jeofizik Müh. Odası / TMMOB Elektrik Müh. Odası / TMMOB Jeoloji Müh. Odası / TMMOB Makine Müh. Odası / TMMOB Harita Müh. Odası

Sema Perver Sun (Özuyar)

1958 Ankara doğumlu, 1981 A.D.M.M.A mezunu üyemiz mimar SEMA PERVER SUN (ÖZUYAR)- [Oda sicil no:12690] aramızdan 27 Ekim 2005 tarihinde ayrıldı. Kendisini saygı ile anıyor, yakınlarına ve mimarlık ortamına başsağlığı diliyoruz.

Sessizce giderken

Bizlere gözyaşı ile beraber

Dostluğun ve yüzündeki

gülüşlerin kaldı.

Seni özleyeceğiz.

Sıcacık dostluğunla yüzündeki

bitimsiz

Gülüşlerin hep yüreğimizde

olacaktır.

Seni özleyeceğiz.

M. Ali Özgün

“ANKARA KENTİ VE MİMARLAR ODASI”

H. Ali Ulusoy

Ankara kenti, geçmişi Hititlere dayanan bir orta Anadolu yerleşimi olarak Osmanlı döneminin sonuna kadar yaşanan gelişmeleri, Cumhuriyet'in başkenti olarak yeniden yaratıldığı ve yapılandığı süreçten günümüze uzanan tüm tarihsel dönemleri barındıran bir yerleşimdir.

Kent Cumhuriyet'in ilanından önce sönük, içine kapanık, yoksul bir kasaba iken, emperyalizme karşı başlatılan kurtuluş mücadelesi öncesi, M. Kemal ve arkadaşlarının 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelmesi ile birlikte yeniden dirilecektir.

Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nin “karargahı” olan Ankara, Büyük Zafer'in ardından 13 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet'in Başkent'i ilan edilir. Artık Ankara, Cumhuriyet'in Yönetim Merkezidir. M. Kemal ve arkadaşları, bir taraftan Cumhuriyet İdeolojisi'nin ve Devrimlerinin Anadolu'ya yayılması için çalışırken, diğer taraftan yurt çapında eşit, dengeli, çağdaş, bir ülke yaratmak için seferber olmuşlardır.

Modern, Çağdaş bir Türkiye yaratma ülküsü örnek başkent Ankara'da öncelikle düzenli bir kentleşme ilkesi çerçevesinde planlama çalışmaları ile başlamıştır. Cumhuriyet'in Başkent'inin yeni bir plan çerçevesinde düzenlenmesi kararının alınmasının ardından, 1928 yılında Dahiliye Vekaleti'ne bağlı olarak Ankara İmar Müdürlüğü kurulur ve ardından “İmar Planı Yarışması” düzenlenir.

Yarışmayı kazanan Hermann Jansen'ın planına göre çalışmalara başlanır. Jansen planı, yeni gelişmeyi kuzey-güney ve doğu-batı yönlerinde kesen iki ana eksen etrafında öngören ve ticari merkezin bulunduğu Ulus'u da genel hatları ile koruyan bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu plan Ankara kentinin başkentlik işlevini ön planda tutarak hazırlanmış, kamu hizmetlerinin yoğunlaşmasını dikkate alan bir arazi kullanımı öngörmüştür.

Ankara kenti özellikle başkent olmasından bu yana, diğer bir deyişle küçük bir kasabadan Yeni Cumhuriyet'in Başkenti kimliğine geçiş sürecinde,

özgün ve önemli planlama kararlarına sahne olmuş ve bu kararlar doğrultusunda üretilen mimarlık yapıtları ile donatılmıştır. Ankara bu yönüyle, diğer kentlerimizde de izlenen ve genelde “Cumhuriyet Dönemi Yapıları” olarak tanımlanan yapı grubunun bütün örneklerini içeren bir kent kimliğine sahiptir.

Ankara kenti, Cumhuriyet'in kurulma ve gelişme aşamalarında hemen her tür yapıya ev sahipliği yapmıştır. Bakanlıklar ve Genel Kurmay yapıları merkezi örgütlenmenin, İş Bankası, Ziraat Bankası, İller Bankası gibi yapılar ekonomik örgütlenmenin, Namık Kemal (Devlet) Mahallesi merkezi örgütlenmenin sivil uzantısının örnekleridir.

İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Gazi Terbiye Enstitüsü (bugünkü Gazi Üniversitesi Rektörlüğü) Fen Fakültesi vb. çok sayıda eğitim yapısı ve de Halkevi Binası (Türk Ocağı - Ankara'nın ilk Tiyatro Binası - 1927-1930 Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu), Küçük Tiyatro(1947-Mimar Kemalettin), 1949'da Devlet Tiyatrosu ve Operası Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle Büyük Tiyatroya dönüştürülen Ankara Sergievi, Musiki Muallim Mektebi, Devlet Konservatuarı gibi yapılar Ankara'nın kültürel alandaki zenginliğinin ifadesidir.

Ankara'nın yaşamında Halkevi'nin ayrı bir önemi vardır. Dokuz ayrı dalda çalışmalarını sürdüren Halkevi, düzenlediği konser, balo, tiyatro, çeşitli ders ve kurslarla yeni ve eski Ankaralıların bir ölçüde kaynaştığı bir mekan haline gelmiştir. Halkevi'nde her Cumartesi günü Edebiyat ve Şiir toplantıları yapılır, Şiirler dönemin en güçlü şairlerinin ve edebiyat adamlarının önünde okunur ve değerlendirilir, beğenilenler Bilim ve Sanat dergisi Ülkü'de yayınlanırdı. Türkiye'de ilk opera temsili de Halkevi binasında verilmişti. Halkevinde ilk olarak Tosca'nın II.perdesi, onu takiben Madam Butterfly'nin II.perdesi sahneye konulmuştur. Tüm bu aktivitelere mekan olan içinde bulunduğunuz Türk Ocağı Binası'nın Cumhuriyet'in kültürel yaşamında anlamı büyüktür.

Bu sayılan yapıların kimlikleri incelendiğinde sadece bir kenti temsil etmelerinin ötesinde Yeni Ülkeyi temsil eden ve diğer yerleşmelerde de kültürel dönüşüme örnek olan yapılar oldukları anlaşılabacaktır.

Cumhuriyet'in başkenti Ankara'nın “Bozkırda Bir Çiçek” olmasında mimari yapıtların yanı sıra, kent yaşamını destekleyen kentsel açık alanların planlanması da kuşkusuz çok önemlidir. Millet Parkı, Güvenpark, Gençlik Parkı, Hacettepe Parkı Cumhuriyet Döneminin önemli kentsel açık alanları olarak düzenlenmiştir.

Ankara'da gerçekleştirilen tüm mekansal düzen yeni bir yaşamın inşasına yöneliktir. Cumhuriyet ideolojisinin yaşamsal ve mekansal olarak kurgulandığı kenttir Ankara. Kentin kimliğini

belirleyen bu ideolojidir. Bir meslek örgütü olarak M.O. Ankara Şubesi tarafından da Ankara bu şekilde algılanmakta, kentin yaşamsal ve mekansal kurgusuna yönelik müdahalelere karşı bu duyarlılıkla yaklaşmaktadır.

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, mesleki alanda ülke ve kamu çıkarları ve uluslararası gelişmeler çerçevesinde çalışmalar yapan bir kurum olarak ve bulunduğu coğrafya itibarıyla, Ankara'nın kentsel kimliğinin korunması ve geliştirilmesi konusunda gerçekleştirdiği ve sürdürdüğü çalışmalarla, mimari mirasla doğrudan ilgilenen bir grup üyesi ve farklı konularda uzman üyeleri ve diğer Meslek Odaları, Sivil Toplum Örgütleri ve Kentliler ile Kent Duyarlılığı oluşturmaya çalışmaktadır.

Bu yaklaşım doğrultusunda; TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, kentte oluşan gündemin peşinden koşmak yerine, kente dair bakış açısını, tavırlarını ve olmazsa olmazlarını, Ankara'yı “Ankara” yapan değerleri öncelikle ortaya koyacağı, Kent İzleme Atölyeleri oluşturmuştur. Daha önce varolan yapılanmaları esas alıp öncelikle ciddi bir arşiv oluşturmayı, sorun odaklarının tespitini ve bu odalarda olası önermelerin organizasyonunu öngörmüştür. Bu yaklaşımla çalışmalara başlayan atölyeler şunlardır;

1. Kent Merkezi İzleme Atölyesi

Bu atölye aslında ülkedeki ilk yaya alanlarının uygulanmaya başlandığı Ankara Kent Merkezi'nin, son çeyrek yüzyıldaki acıklı halini masaya yatırmayı öngörmekte, Cumhuriyet'in çağdaş bir kent kurma idealinin ciddi izlerini barındıran kent merkezinde, daha yaşanabilir, insan odaklı ve sağlıklı bir temsil merkezi için arayışlarını sürdürmektedir.

2. Koruma Sit Alanları Atölyesi

Daha önce yapılan çeşitli yarışma ve benzeri yöntemlerle elde edilen “Ankara Kalesi Koruma Geliştirme İmar Planı”, “Bademli Planı” (Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Islah İmar Planı) ve Ulucanlar Koruma İmar Planları'nın ışığında sit alanlarının ve uygulamaların gözlenmesi ve irdelenmesi atölyenin ana hedefidir.

3. Bina Kimlikleri ve Envanteri Projesi

Bu noktada yukarıda da bahsedilen Cumhuriyet'in çağdaş kent projesinin ürünleriyle beraber bütün bir 20. yüzyıl mimarlık ürünlerinin hem birer sanat eseri olarak koruma altına alınıp, hem de gündelik kullanım değerlerinin sürekliliğinin yeniden ihyasını sağlamayı öngören bir proje tasarlanmaktadır.

4. Ulus Tarihi Kent Merkezi

·“Bademli Planı” (Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Islah İmar Planı)

2004 yılında Büyükşehir Belediyesi'nin “Bademli” planını “askıya” alan kararı üzerine, Mimarlar Odası

Ankara Şubesi “Ulus Benim” kampanyası başlatarak, yıkılacağı söylenen yapıların (Akbank/Eski Lozan Palas/1920-1930, Türk Vakıfları Araştırma Merkezi/ilk Etibank/1935, Ankara Hali/1937, Ankara Belediyesi/Belediye Ticaret Evi/1947, Ulus Meydanı İşhanı/1954, Modern Çarşı/1957, Anafartalar Çarşısı/1967, Ulus Meydanı ve çarşı ve büro binaları/1967) kültür varlığı olarak tescil edilmesi talebiyle 13 Ocak 2005 tarihinde Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na başvurmuş ve hazırlamış olduğu dosyayı sunmuştur.

Bu çalışmalara paralel olarak “Ulus Girişimi Platformu” oluşturularak, panel, basın açıklaması v.b. kamuoyu bilinçlendirme çalışmaları ile sorunu kentliyle paylaşma süreci başlatılmıştır. (48 sivil Toplum örgütünün bir araya getirilmesi esnafla alanın önem ve değerlerinin tanıtılmasına yönelik geziler gerçekleştirilmiştir.)

Bu çalışmalar devam ederken Büyükşehir Belediye Meclisi'nin almış olduğu kararın iptali için dava açılmıştır.

Ankara Kalesi

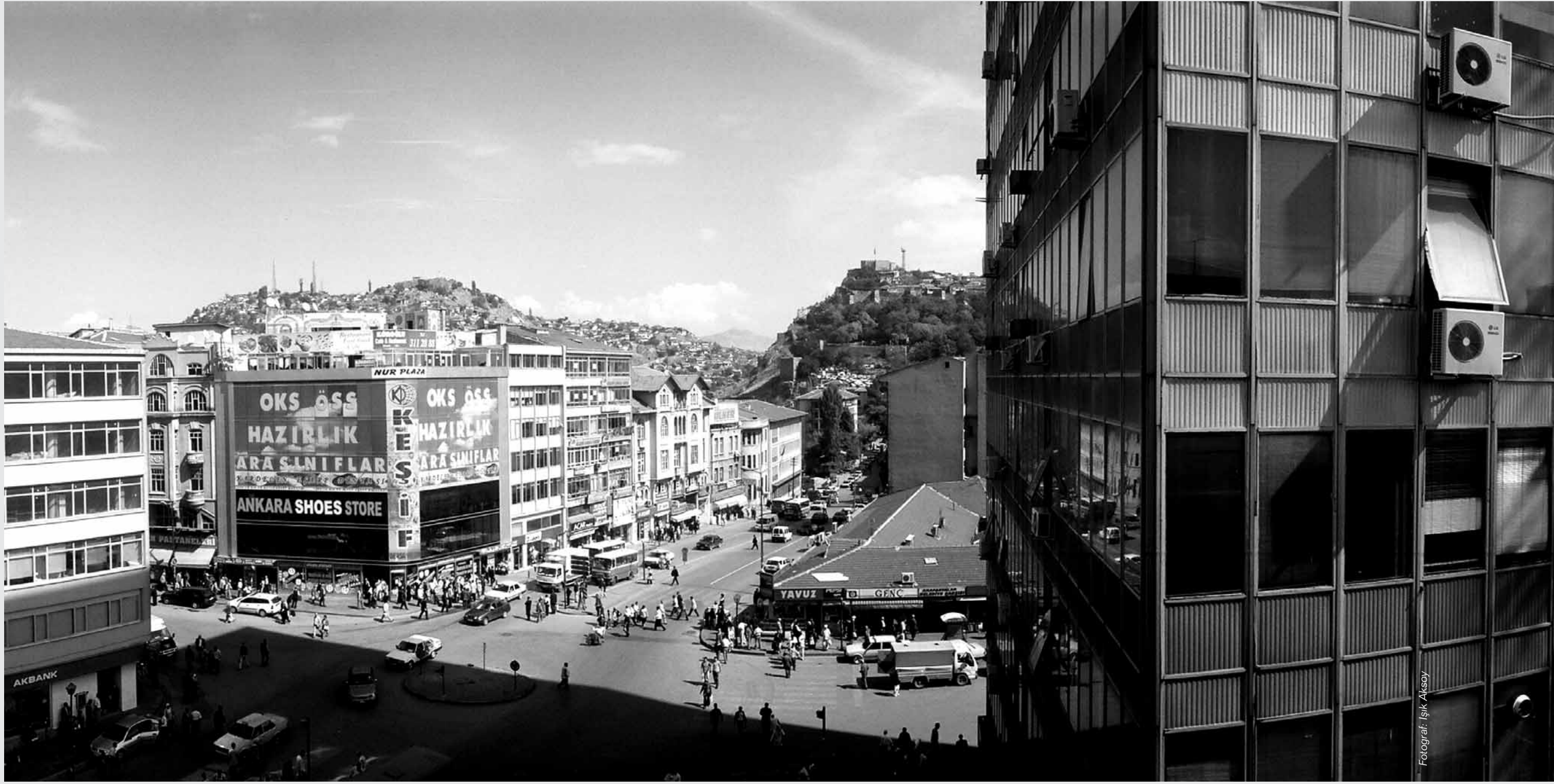
1987 yılında yarışma yolu ile elde edilen “Ankara Kalesi Koruma Geliştirme İmar Planı” proje çalışmaları tamamlanmış, ancak plan onaylanmadığı için yürürlüğe girememiş, önemli bir tarih ve kültür hazinemiz olan Ankara Kalesi giderek yok olmak tehlikesi ile karşı karşıya bırakılmıştır. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Kale'nin Ankara'ya kazandırılması için girişimlerini sürdürmektedir.

AKM Alanı

AKM alanının kullanımı 2302 Sayılı Kanun ile belirlenmiştir. Bu kanunun ilgili hükmünde “Bu alan içerisinde; Milli Mücadele tarihini, Türk Halk Kültürünü ve sanatlarını tanıtan yerler ve çeşitli müzeler, çeşitli sahneler ve toplantı salonları, sergi alanları, arşiv ve kitaplıklar, atölyeler ve benzeri yerlerden meydana gelen Atatürk Kültür Merkezi ile Milli Komitece saptanacak tesis ve alanlar bulunur. Bunların dışında Atatürk Kültür Merkezi Alanına hiçbir yapı yapılamaz.” denilmektedir.

Milli Komite'nin 09.12.2004 tarih ve 17 no'lu toplantısında “AKM Alanının beş bölgesinin bütününe kapsayan genel bir projenin plan ve maketiyle birlikte Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından dört ay içinde tamamlanmasına” karar verildiği ifade edilmektedir.

Bunun üzerine TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Cumhurbaşkanımız Sayın Ahmet Nejdît Sezer'e bir mektup yollayarak AKM Alanının yasasında belirtilen amaçlar doğrultusunda kullanılması için talepte bulunmuş ve AKM Alanının Büyükşehir Belediyesine devredilmesiyle ilgili

endişelerini iletmıştır.

- Müze Sergi Folklor Binası
- AKM Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu,
- Ankara Kongre ve Kültür Merkezi Projesi,

5. Kentsel Parklar - Vadiler Atölyesi

Ankara'nın nefes alma noktaları olan ve tarih içinde artık belli bir yere sahip olan parkların (Güvenpark, Seğmenler Parkı, Kurtuluş Parkı, A. İpekçi Parkı , Gençlik Parkı, Altınpark) arşivlenip, izlenmesi ve kullarımdaki sorunlarının saptanması bu atölyenin birinci ayağını oluştururken, Atatürk Orman Çiftliği, İmrahor Vadisi, Hatip Çayı Vadisi, Kıbrıs Köyü Vadisi gibi kent içinde çok önemli bir yere sahip yeşil alanlar için oluşturulacak çalışma gruplarının söz konusu alanların kente kazandırılması çalışmaları atölyenin ikinci ayağını oluşturmaktadır.

A.O.Ç Alanı:

1925 yılında kurulan Atatürk Orman Çiftliği, Kurtuluş Savaşını kazanan genç Cumhuriyet ülkesinde ekonomik olarak da bağımsızlık mücadelesine yönelen Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarının geliştirdiği bir projedir. Atatürk'ün vasiyeti ile 1937 yılında bütün mal varlığı ile birlikte A.O.Ç.'de hazineye devredilmiştir.

2004 yılında “Atatürk Orman Çiftliği Mülkiyetindeki Bir Kısım Arazinin Devredilmesine İzin Verilmesi Hakkında Kanun Tasarısı”nın gündeme gelmesiyle 5 Haziran 2004 tarihinde Ankara'daki sivil toplum örgütleri ile birlikte “A.O.Ç'ye Sahip Çıkalım” Kampanyası başlatılmış konu kamuoyuna aktarılmış ve milletvekillerinin ve kentlilerin katıldığı “A.O.Ç Nasıl Kurtulur” Paneli gerçekleştirilmiştir. Bu arada yasa tasarısının geri çekilmesi için imza kampanyası başlatılmış ve toplanan imzalar TBMM'ye sunulmuştur.

Güvenpark

Güvenpark, Jansen Planı'nda önerilen açık ve yeşil alan sisteminin bir parçasıdır. Park, Atatürk Bulvarı ile Müdafaa Caddesi arasında konumlanmıştır. Yaklaşık 25000 m² bir alan kaplamaktadır. Park Ankara'nın en merkezi noktalarından biri olan Kızılay Meydanı'nda yer almaktadır.

Prof. Jansen Ankara için hazırladığı nazım planda, kentin iş yerlerini, pazar, çarşı ve yollarını saptadığı gibi; Çankaya yolu ile Dikmen yolu arasında kalan üçgen alanı “devlet mahallesi” (Bakanlıklar) olarak belirlemiştir. Bu mahalle, Kızılay'da Güven Anıtı ile

başlayarak, geniş bir alle ve iki meydan üzerine sıralanan Bakanlık binalarıyla devam etmekte, en yüksek yerde ise en büyük ve güçlü otoriteyi temsil eden TBMM binasıyla sona ermektedir.

Yeni başkent, Cumhuriyet, halka güven düşünceleriyle özdeşleşmiş olan Güvenpark ve Güven Anıtı, Ankara'nın rastlantısal olarak seçilmiş bir noktasında yer almamaktadır. Park ve anıt, güney ucunda Büyük Millet Meclisi ile sona eren Bakanlıklar Sitesinin önemli bir parçasıdır. Söz konusu alan 17.04.1994 tarih ve 3591 sayılı AKTVKK kararı ile 1. Derecede Doğal Sit Alanı ve Anıt Heykel” olarak tescil edilmiştir.Daha sonra Büyükşehir Belediyesi'nin Güvenpark'ı Otopark Yapma istemi üzerine Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu yapılacak olan otopark projesinin yarışma yoluyla elde edilebileceğinin prensip olarak uygun olduğunu belirtir bir karar almış, bunun üzerine Güvenpark'ın otopark yapılmasını engellemek için “Ankaram Platformu” ve sivil toplum örgütleri ile birlikte kampanya başlatılmış ve Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 4 Mart 2005 tarih ve 368 sayılı kararının iptali için dava açılmıştır.

Fotograf: Işık Aksoy

Gençlik Parkı

Gençlik Parkı Jansen tarafından hazırlanan ve 1932'de kesinleşen Ankara İmar Planı'nda Cumhuriyet'in kurucu ve yöneticilerinin isteği üzerine onun önerdiği büyük bir kent parkıdır. Parkın planlanması süreci, 1933 yılında Jansen'in Bayındırlık Bakanlığı tarafından davet edilmesiyle başlar. 1934'de Atatürk'ün başkanlığındaki Bakanlar Kurulu, Jansen'in Gençlik Parkı için hazırlamış olduğu planı onaylar. Bu alanın park olarak düzenlenmesi 1936-38 yılları arasında tamamlanmıştır. Ankaralıların hafızasında önemli bir yere sahip olan Gençlik Parkı yeniden düzenlenmek istenmektedir. Bu düzenlemenin nasıl bir düzenleme olduğu konusunda kentlilere bilgi verilmemesi üzerine Ankara Şubesi sürecin takipçisi olacağını kamuoyuna duyurmuştur.

6. Kentsel Ulaşım Atölyesi

80'li yılların sonunda, EGO bünyesinde üniversite işbirliği içinde hazırlanan 2015 Ana Ulaşım Planı'nın ışığında, çağdaş bir kentlin insan taşımaya öncelik veren ve yaya ulaşımını ilk sıraya koyan tavırlarını ilke edinmiş bir izleme ve sorunları saptayıp önermelerde bulunma atölyesidir. Ankara'nın ulaşımına yönelik çalışmalarını sürdürmektedir.

7. Yeni Yerleşim Alanları Atölyesi

Son 30-35 yılda Batıkent ile başlayan Eryaman, Çayyolu ve Elvanköy vb. ile devam eden yeni yerleşim alanları üzerine çalışmalar yapacak bu atölye, özellikle de imar planları / mimari ilişkisi,

kentsel tasarım, alt merkezler, banliyö kültürü ve konut kavramının yeniden okuması üzerine yoğunlaşacaktır.

8. 2020 Ankara

Bir önceki dönemde başlayan bu proje/atölyenin çalışmalarını yeniden aktif hale getirerek kentle ilişkimizi yeniden ele alarak yeni iletişim stratejileri kullanarak, çeşitli ölçekte projeler, eylemlilikler ve örgütlenmelerle kentlinin katılımını farklı disiplinlerle işbirliğini sağlamayı hedeflemekteyiz.

Kent ile ilgili olarak sürdürülen davalar;

1- Başkent Hastanesi

1/5000 ölçekli kat rejimi planlarına göre 4 katlı konut alanı içerisinde olan Başkent Üniversitesi'nin mülkiyetindeki parseller, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 31.11.1999 tarih ve 707 sayılı kararıyla onaylanan 1/5000 ölçekli nazım imar planı değişikliği ile 8 katlı hastane binası ve hastane binasının otopark ihtiyacını karşılayacak şekilde düzenlenmiştir. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi planın iptaliyle ilgili olarak Ankara 10. İdare Mahkemesine dava açmıştır.

2-Akay Kavşağı

30.5.1995 tarihinde 1/5000 ölçekli nazım imar planı değişikliği yapmıştır. Dava konusu; kavşak düzenlemesinin kent içi trafik sorununu gideremeyeceği, plan değişikliğinin gerek kuramsal anlamda gerekse 3194 sayılı Yasa'da tanımlanan

Fotograf: Y. Yeşim Üysel

anlamda aykırı bulunmasıdır. Temyiz incelemesinin sonucu beklenmektedir.

3- Sheraton Oteli

5.11 2001 tarih ve 286 sayılı imar planı değişikliğine Mimarlar Odası Ankara Şubesi müdahil olmuştur. Ankara 10. İdare Mahkemesi, Belediye Meclis Kararını hukuka aykırı bularak iptal etmiştir. Ankara 10. İdare Mahkemesince, bozma kararı doğrultusunda ek bilirkişi raporu alınmasına karar verilmiştir. Mahkemeye sunulan ek bilirkişi raporunda, dava konusu idari işlemin ulaşım/trafik planlama ilkelerine, kent planlama esaslarına ve şehircilik ilkelerine aykırı olduğu, işlemin kamu yararı barındırmadığı vurgulanmıştır.

4- İmrahor Köyü

1/5000 ölçekli "İmrahor Köyü ve Çevresine Ait Nazım İmar Planı Değişikliği"nin onaylanmasına ilişkin Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 20.8.2002 tarih ve 446 sayılı kararına karşı Şehir Plancıları Odası'nın açmış olduğu davaya Mimarlar Odası Ankara Şubesi de katılmıştır.

5- Kızılay Meydanı

Kızılay Meydanındaki tüm hemzemin sinyalli yaya geçitlerinin fiziksel engellerle kapatılarak, yayaların Kızılay Ankaray/Metro istasyonunun mezanin katını geçiş amacıyla kullanmaya mecbur kılınmalarına ilişkin işlem ve eylemlerin iptali istemiyle Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı ile Ankara Valiliği'ne

karşı dava açılmıştır. Dava devam ederken, davalı idareler yeni bir kararla dava konusu ettiğimiz kararı ve işlemleri iptal etmiştir. Ankara 11. İdare Mahkemesi, davalı idarenin yeni bir karar alarak işlemi ortadan kaldırmış olması sebebiyle davanın konusuz kaldığına karar vermiştir.

6- Kıbrıs Köyü Vadisi

1. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit alanı olarak tescilli Kıbrıs Köyü Vadisi çevresinde işletilen taşocaklarının ruhsatlarının iptali istemiyle Mimarlar Odası Ankara Şubesi adına Ankara Valiliği'ne karşı 3 ayrı dava açılmıştır. Bölgedeki taşocaklarının sit alanının tahribine yol açması, Vadideki doğal bitki örtüsüne ve su kaynaklarına zarar vermesi sebepleriyle 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na aykırı olan işlemlerin iptali istenmiştir. Bu davalarda keşif ve bilirkişi incelemelerinden sonra yürütmenin durdurulması istemimiz hakkında karar verilmesi beklenmektedir.

7- Çaldağı Park Alanı

Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 5.1.2004 gün ve 9 sayılı kararı ile onaylanan "Dikmen Çaldağı Park Alanına İlişkin 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı Değişikliği'nin, şehircilik ilkeleri, planlama esasları ve kamu yararına aykırılığı açıklanarak iptali istenmiştir. Mimarlar Odası Ankara Şubesi adına Büyükşehir Belediyesi'ne karşı açılan bu davada Çankaya Belediye Başkanlığı Mimarlar Odası yanında davaya müdahil olmuştur.

8- Papazın Bağı

1. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescilli Papazın Bağı'nın karşı parselinde çok katlı yer altı otoparkı yapılmasının dayanağı olan, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin hazırladığı "Otopark Yönetmeliğinin Geçici 5. Maddesi uyarınca Belirlenen Uygulama Esasları"nın 5. maddesinin f bendinin iptali istemiyle Çankaya Belediyesi ile Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne karşı Çevre Mühendisleri Odası'nın açtığı davaya Mimarlar Odası Ankara Şubesi adına müdahil olma talebinde bulunulmuştur.

9- TCDD TAÇ KAPI

TCDD 2. Bölge Binası olarak kullanılan 1. derece tarihi eser olarak tescilli yapının TCDD amblemlı "Taç Kapı"sının yıktırılması nedeniyle TCDD 2. Bölge Müdürlüğü yetkilileri hakkında 2863 sayılı Yasaya muhalefetten kamu davası açılması istemiyle suç durusunda bulunulmuştur.

10- TOBB İdare Tesis Alanı

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği mülkiyetindeki parselde inşaat alanı hakkının, 1,5 den 5'e yükseltilmesini içeren 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı değişikliğine ilişkin Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 13.08.2004 gün ve 557 sayılı kararının iptali istemiyle dava açılmıştır.

Diğer Çalışmalar;

- Çocuk ve Mimarlık Atölye Çalışmaları
- Yeni çıkan yasal düzenlemeler ile ilgili komisyon çalışmaları
- Kamu Hizmetinde Mimarlığa Tanıklık

Tüm bu çalışmalarda AVRUPA MİMARLAR KONSEYİNDEN '21.YÜZYIL 21 ÖNEMLİ MESAJ' BAŞLIĞI ALTINDAKİ BİLDİRİDE ÖNE ÇIKARDIĞI KONULAR TMMOB MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ'NİN KENTLE VE MİMARLIKLIL İLGİLİ ÇALIŞMALARININ TEMEL AKSLARINDAN BİRİNİ OLUŞTURMAKTADIR.

Bunlar;

· BİLİNÇ VE EĞİTİM

Genel olarak toplum ve özel olarak vatandaşlar, mimarlık hizmetleri için hem işveren hem de sonuç ürününün kullanıcıları durumundadırlar. Kamusal politikaların, her düzeyde, toplum içinde yapıların ve kamusal mekanların kalitesine değer veren bir kültürel yapı oluşturmaya çalışması gereklidir. Bunun ötesinde, mimari değerleri anlamaya yönelik farkındalığın ve yeteneğin eğitim sürecinde mümkün olduğunca erken aşılması, anaokulundan başlayıp formel eğitimin aşılması, anaokulundan başlayıp formel eğitimin tüm aşamalarında sürdürülmesi önemlidir.

· SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Kamusal ve özel yapıların sürdürülebilirliği ve kamusal mekanların güvenliğinin vatandaşların refahı ve dolayısıyla toplumun sosyal yapısı üzerinde büyük etkisi vardır. Bundan dolayı, SÜRDÜREBİLİRLİĞİN tüm yönleriyle (sosyo-ekonomik, kültürel ve çevresel) yaşam çevrelerinin gelişiminde dikkate alınmasının sağlanması gerekmektedir. Bu açıdan, formel sürekli mesleki gelişim, mimarların çalışma hayatları süresince bilgi ve becerilerinin değişen teknolojik ve sosyal hukuki ortama uyum sağlamasını kesinleştirmek açısından temel bir şart haline gelmektedir.

· YARIŞMA

Mimarlık hizmetlerinin ediniminde KALİTEYE DAYALI SEÇİMİN sağlanması yönünden, mimarlar için açılan yarışmalar rekabet ve deneyime dayanan ve hizmet bedelinin dışarıda bırakıldığı, önceden belirlenmiş kriterler üzerine kurulmalıdır. ACE, uygulanan prosedürler arasında, MİMARİ TASARIM YARIŞMALARINI meslek içinde rekabeti sağlaması ve aynı zamanda mimarlık hizmetlerinin elde edilmesinde kalite ve yenilikçi fikirleri artırmaya katkıda bulunması açısından iyi bir yöntem olarak görmektedir.

· KATILIM

Kentsel planlama politikaları çok derin etkilere sahip olduklarından, AB bünyesi içinde kentsel planlama, tasarım ve yönetim politikalarına ilişkin yürütülmekte olan katılımcı prosedürler tüm ilgili gruplar içermeli, böylece sağlam temellere dayanan yönetim ilkelerine uygun bir şekilde, KENTSEL ÇEVRENİN KALİTESİ İÇİN ORTAK SORUMLULUK ANLAYIŞI oluşturulmalıdır.

· KÜLTÜR VE YAŞAM

Mimarlık, ülkelerimizden her birinin TARİHİ, KÜLTÜRÜ VE YAŞAM DOKUSUNUN TEMEL BİR ÖZELLİĞİDİR; vatandaşların gündelik yaşamında başlıca sanatsal ifade unsuru olarak, geleceğin mirasını da oluşturmaktadır. Aidiyet ve kimlik duyguları insan toplumu ve kültürünün önemli bir özelliğidir. Mimari ifadenin çoğunlukla bu kültürel ve toplumsal ihtiyaçların taşıyıcı olması nedeniyle, bu etkilerin tasarımda yeterince yer alması önem kazanmaktadır.

SON SÖZ

Cumhuriyet'i var edenlerin modern, çağdaş, demokratik bir ulus yaratma çabaları, savaş yıllarının sınırlı ve zor koşullarına, ekonomik imkansızlıklara rağmen uzun süre sürdürülmüştür. Ankara'da yapılan

imar çalışmaları ve buna bağlı olarak yaşanan sosyal ve kültürel dönüşüm ülkenin diğer kentlerine de örnek olmuştur.

Bugün, binlerce yıllık mimarlık birikimini, tarihi ve kültürel değeri içinde barındıran kentlerimize baktığımızda, kentleri var eden kültürel birikimlerin, tarihsel ve ulusal değerlerin giderek unutulduğunu, ortadan kaldırılmaya çalışıldığını üzülerək görmekteyiz. Günümüzde bu değerlerin yerini giderek rant politikaları almakta, kentlerimizin %65'i kaçak yapılaşmakta, yapılan yapıların büyük bir kısmı plansız, mimari katkı ve mimarlık hizmeti almadan gerçekleşmektedir.

Kentler sosyal yaşamın, gelişmenin, çağdaş ve sağlıklı yaşam alanlarının üretildiği, içinde yaşayanların keyif ve mutluluk duyduğu yerler olmaktan çıkırlıp, kent toprakları uluslararası sermayenin vitrinine çıkmış birer meta'ya dönüştürülmek istenmektedir.

Cumhuriyet'in başkenti Ankara'da da durum farklı değildir. Son yıllarda kentte yaşananlar kenti giderek yoksullaştırmakta, kimliksiz bir kent haline getirme çabaları ve girişimleri giderek artmaktadır. Ankara'nın kültür başkenti olma yolunda elde ettiği kazanımlar birer birer yok edilmek istenmektedir.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen bizler; mimarlar, meslek adamları ve sivil toplum örgütleri, kentin gerçek sahipleri olarak, kentlerin daha yaşanılır, daha sağlıklı, daha güvenli, kentin olanaklarından herkesin eşit yararlandığı yaşam alanlarının yaratılması yönünde çabalarımızı artırarak sürdürmek zorundayız.

KAYNAKÇA

Önen Z. (EDS.) (2004). '80 Yılda Devr-i Türkiye ' 80 Kare Ankara. Vekam (Vehbi Koç Vakfı)

John B. (EDS.) (2000). Exil In Der Turkei 1933-1945 Haymatloz. Vereins Aktives Museum.

Akyürek C. (2005) Bir Zamanlar Ankara.İstanbul. Bilgi Yayınevi.

Aslanoğlu İ. (2001) Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Akpolat M. ve Eser E. (EDS.) (2001). Ankara Başkentin Tarihi, Arkeolojisi ve Mimarisi . Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları

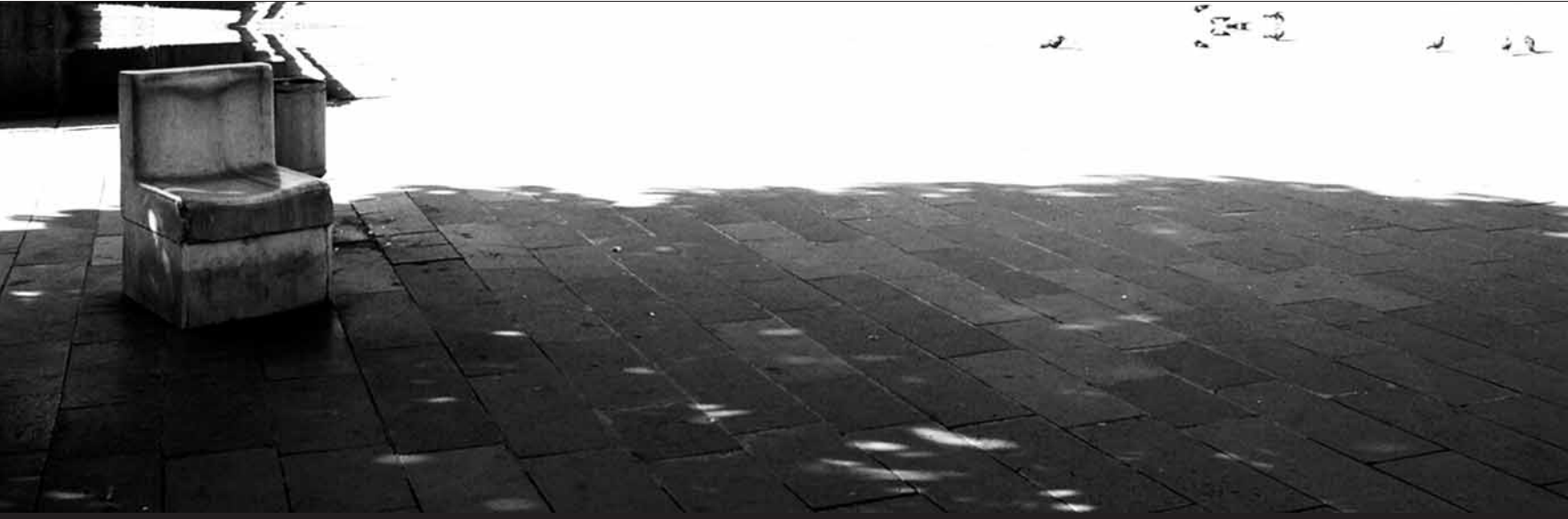
Yavuz Y. (EDS.) (2001). Tarih İçinde Ankara II. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları

Sey Y. (EDS.) (1998). 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Bayraktar N. (2005,Nisan-Mayıs) Modern Ankara'da Yaşama ve Mekana Dair, Bülten 31, 23-27

Yeşilkaya N. (2005, Nisan-Mayıs) Ankara: Modernliğin Temsili, Bülten 31, 14-15

Ergut E. (2005, Nisan-Mayıs) Ankara 'Bankalar Caddesi' ve Ötesi, Bülten 31, 28-29

MİMARLIK MESLEK YASASI, AVRUPA BİRLİĞİ MESLEKİ YETERLİLİKLERİN TANINMASI DİREKTİFİ, KÜRESELLEŞME KAPSAMINDA UIA MUTABAKAT BELGELERİ YA DA BU ACELE NEDEN?

Aykut Ülkütekin

Mimarlar Odası birimlerinin yönetim kurullarının iki yıllık görev dönemlerinin sona ermeye, gündemin artık genel kurullara doğru devrilmeye başladığı şu günlerde, neredeyse aniden sayılabilecek bir süreçle çok yoğun içerikli bir danışma kurulu toplantısı ile karşı karşıya kaldık. Öngörülmüş bulunan danışma konusunun içeriği mimarlık mesleğinin, Mimarlar Odasının ve birlikte diğer bütün meslek odalarının varlık temellerinin yeniden gözden geçirilmesini gerektirecek kadar derin. Danışma Kurulu'nun gündemi birkaç farklı maddeden oluşuyor gibi görünse de, hepsini birleştiren ortak yanın mimarlık mesleğinin ve buna bağlı olarak Mimarlar Odasının ne olduğunu tanımlamak olan tek bir içerik olduğu söylenebilir. Böylesine zorlu bir gündemin hakkını Antalya'da geçirilecek birkaç gün içerisinde verebilmek pek mümkün değil gibi görünüyor.

Konunun gündeme girmesi ile birlikte, birkaç yıl önce 1998 yılında da benzeri bir Mimarlık Meslek Yasası'nın geliştirilmiş olduğu, hazırlanan taslağın YÖK'e iletildiği hatırlara geldi. Bu taslak ile ilgili gelişmeleri izleyen, son olarak ne durumda olduğunu bilen var mı? Belirli ortamlarda mevzuat çalışmaları ile ilgilenen bir kimsenin öncelikle farkına varacağı nokta herhangi bir mevzuatla ilgili önerilebilecek hükümlerin toplumun bütününün çıkarlarına hitap etmesi gereğidir. Toplumun sadece belirli bir kesimi için öngörülen düzenlemelerin yapılması rant olanağı yaratılmak istenildiğinin düşünülmesine neden olur. İnşaat Mühendisleri Odasının yıllardır yasallaşması için çaba gösterdiği Mimarlık ve Mühendislik Yetkinlik Yasası, mimar ve mühendislerin sadece "yetkin" olduğu varsayılacak belirli bir kesimine

yetki, dolayısıyla hak sağlamakta olduğu ve bu hakkın toplumun varolan kurumsal yapısı dışında ayrı süreçler içerisinde yapılandırılmasını önermekte olduğu için bir rant sağlama düzenlemesi görünümü vermekten kurtulamamaktadır. Önerilen Mimarlık Yasası ile "mimar" unvanına sahip bireylere bir rant alanı yaratılmasının amaçlandığını düşünmek bile istemiyoruz. Yasa girişiminin gerçekleşmesini sağlamak için düzenlemeler toplumun bütün kesimlerine anlatılmalı, yasa ile amaçlananın belirli kesimlere değil, toplumun bütünün yararına olduğu kanıtlanmalı ve en azından bir toplumsal bir çoğunluk desteği alınmalıdır. Kendi kendimize yapacağımız öneriler kamu kurumlarının tozlu raflarından daha ileriye gidememektedir.

Bir mevzuat her şeyden önce bir projedir. Bu proje toplumun bütününün çıkarını yansıtacak politikalar şeklinde düzenlenir ve projede öngörülemediği bulunan kapsamlarla ilgili farklı kesimlerin katkısı ve dolayısıyla desteği beklenir. Amaç çok pratik bir demokratik çoğunluk elde etme sürecidir. Herhangi bir şekilde yasalaşmış olsa bile demokratik toplum desteği kazanamamış bir mevzuatın, er veya geç ihlallerle karşılaşması ve bunların sonucunda Mimarlık Meslek Yasası Tasarısı'nın girişinde ifade edilen "*mimarsız yapılaşma*" düzeninin etkisinin daha da artması kaçınılmaz olacaktır. Mimarlık mesleği ile ilgili bir yasa tasarısının mimarlar dışında başka toplumsal kesimleri ilgilendirmeyeceği çok yanlış bir yaklaşımdır. Bir yasanın sosyal, ekonomik, ticari ve benzeri birçok alanda etkileri olması kaçınılmazdır. İletilmiş bulunan Yasa önerisinde başlıklar halinde

önerilmemiş ancak, metinden seçilebilen politika yaklaşımları olarak, özellikle genel gerekçe bölümünde; "*Olumsuz mimarlık uygulamalarının faili belirsizdir*", "*Mimarlık mevzuatla geliştirilmelidir*", "*Mimari sorumluluklar yasalarla tanımlanmalı ve belirlenmelidir*", "*Mimarlık meslek odasına mesleki denetim görevi verilmelidir*", "Üniversite eğitimi meslek uygulaması için yeterli değildir" gibi yargıların ileri sürüldüğü, madde metninde ise Mimarlar Odasının bugüne kadar çok sağlam olmayan bir zeminde yerine getirmeye çalıştığı kimi görevlerin bir yasa zeminine oturtulması ve İnşaat Mühendisleri tarafından kurumsallaştırılmaya çalışılan "*Yetkin Mühendislik*" kavramına benzer bir yapının oluşturulması çabalarının bulunduğu görülmektedir.

Mimarlık mesleği ile ilgili tanımlar yapılırken galiba en çok göz ardı edilen nokta mimarlık mesleğine konu olan edim alanının insan doğasının en temel niteliklerinden birini oluşturuyor olması gerçeği... Mimarlık konusunda, özellikle doğrudan kendi yaşam alanını ilgilendiriyor olması, yakın çevresi içerisinde oluşması ya da estetik duyguların dışavurumunu gerektiren bir ilgi taşıması durumlarında, mimarlık ya da yapısal mimari nitelikler konusunda yargıda bulunma gereği duymayan bir bireye rastlayabilmek olanaksız gibidir.

Konut üretiminde mimarlık hizmeti alan bireyin yapı üretimi üzerindeki etkisi o kadar güçlüdür ki, konut mimarlığı kimilerince bir mimarlık meslek uygulaması olarak bile kabul edilmemektedir.¹ Ancak bu ilginin sadece konut mimarlığı ile sınırlı olduğunu düşünmek eksiktir. Mimarlık olgusuna olan bu birey ilgisi, yapı üretimi alanın kamusal tarafında da söz konusu olabilmektedir. Bir çok varlık edinmiş yatırımcı, yetki sahibi kamu görevlisi ya da siyasetçinin bu gibi ilgi alanlarına yönelmelerinin ardındaki asıl amaçlarının mimarlık mesleğinin görsellikleri üzerinde etkin olabilmek olduğu gibi bir izlenim oluşturacak bir davranış içinde olduklarını söylemek fazla hayali bir yaklaşım olarak düşünülmemelidir. Özellikle tam da içinde yaşamakta olduğumuz şu günlerde, başta belediye başkanları olmak üzere, en üst düzey siyasetçilerin kendi bireyselliklerini yansıtan baskılarının, kamusal yapılaşmanın görselliği üzerinde ne denli güçlü kültürel fırtınalar yaratmakta olduğu görülmekteyken. Ama bu yeni bir olgu da değil. Firavunlar çağından başlayarak, bütün yöneticiler çoğu zaman mimarlık mesleğinin doğrudan uygulayıcısı da olmuş dolayısıyla buna bağlı olarak tarihin öğrenilmesi az ya da çok mimarlığın gelişiminin okunması olarak da görülmüştür.

Mimarlık mesleğinin bu durumu UIA 2002 Berlin Kongresi'nde de tema olarak tanımlandığı üzere mimarlığın sosyal kültürel ve ekonomik bir kaynak olarak tanımlanmasının başlangıcından beri eski bir kavram olarak tarih içerisinde yerini almış olmasına bağlanmalıdır. Hiçbir mimarlık konusu eylem tek başına varolmamakta, arkasında muhakkak sosyal ve kültürel bir yapılanma ve gene muhakkak ekonomik bir birikim bulunmaktadır. Mimari eserin her zaman için bir dışavurum olduğu düşünülebilir. Bu dışavurumun onu teknik olarak

gerçekleştirme görevini üstlenen bir mimarınkinden farklı olması çok olasıdır. Toplum kendisi ve özellikle de toplumun rantını kullanan ve karar yetkisine sahip yönetim temsilcileri, hemen bütün edimlerinin sonucunu oluşturan ve edimlerinin enerjisini biriktiren bir fiziksellik ile ilgili tüm dışavurum kararlarını sınırlı sayıda bir teknik kadroya teslim etme eğilimde olmayacaktır. Sonuç olarak kaynak üzerinde yetki sahibi olanın onun dışavurumunda da söz sahibi olması kaçınılmazdır. Bu durumda tasarı metninin genel gerekçe bölümünde sözü edilen "*Türkiye mimarlığının hak etmediği gerilimler*" tanımlaması ne kadar doğru olabilir. Ne bu gerilimlerin ve ne de "*kültürel zenginliğin çağdaş mimarlık ortamına ve mesleki sorumluluklara taşınmasındaki ciddi sorunlar ve tıkanıklar*" yaşanmasının faili belirsizdir. Tam tersine, kaynak olarak mimarlık üretici ve tüketicileri ortak bir noktada buluşturma görevini tam olarak yerine getirmektedir. Acaba "*kaçak yapılaşma bölgeleriyle yasal yapılaşan bölgeler arasında mimari görünüm farkı*" olmaması da bu anlama mı geliyor?

Bu yönden Tasarının Genel Gerekçe bölümünde ifade edildiği üzere "*mimarsız yapılaşmanın*" faileri belirsiz olmayıp, mimar unvanına sahip bazı kişilerin de katılımıyla kamu ve toplum adına karar yetkisine sahip kimseler tarafından gerçekleştirilmekte olduğu söylenebilir. Mimarlık Meslek Yasasının bu noktada mimarlık çevresinin oluşması konusunda söz sahibi olan kesimlere bir toplumsal sözleşme önermeyi planladığı görülmektedir. Ancak yönetim erkine tümüyle hakim olan tarafın mimarlık ile ilgili kendi etkinliğinden niçin ve nasıl feragat etmesinin sağlanacağı belirsiz durumdadır.

İki dönemdir Mimarlar Odası tarafından başarı ile geliştirilmekte olan UIA kaynaklı "Çocuk ve Mimarlık Programı" tam da bu noktada önem kazanmaktadır. Bu programın kaynağı UIA, dolayısıyla bir anlamda gelişmiş Batı ülkeleri olması nedeniyle sorunun sadece bizim ülkemize özgün olmadığını algılayabiliyoruz. Gerçekten de gelişmiş ülkelerin de, yayınlara konu olan, dolayısıyla gösterilen yüzlerinin arkasında benzer sorunların yaşanmakta olduğunu sık sık duyuyoruz.

Çocuk ve Mimarlık Programı mimarlık kavramının sadece meslek uygulaması eğitimi alan mimarlara değil, toplumun bütününe tanıtılması amacına yönelik bir girişimdir. İlkokullarda öğretilen *Hayat Bilgisi* dersleri gibi toplumun ve bireylerin içinde yaşamakta oldukları yapı çevrenin yaşamsal, sosyal, kültürel ve estetik değerlerinin, daha sonraları bu yapı çevre üzerinde karar yetkisi taşıyacak olan bireylere çok erken yaşlarda aktarılması amaçlamaktadır. İlke olarak "*Mimar*" unvanı taşıyan bazı bireylerin mimarlık değerlerine yükseltilebilmesi mümkün olmuş ise, ileri yaşamlarında yönetsel karar yetkileri kapsamında mimari dışavurumlar üretmesi ihtimal dahilinde olan toplumun diğer bütün bireylerinin de bu kavramlara yükseltilebilmesi mümkün olmalıdır.

Bu yaklaşımda karar yetkisine sahip bireylerin mimar unvanı taşıyıp taşınaması değil, yapı çevremizin daha *kaliteli* olmasının önemi vurgulanmaktadır. Diğer bir söyleyişle; kedinin tekir ya da sarman olması değil fare yakalaması önemlidir. Bu yaklaşım, cebri uygulamalar üzerine yapılandırılması öngörülen söz konusu Mimarlık Meslek Yasası önerisinden tümüyle farklı, demokratik destek anlayışı üzerine yapılandırılmış bir çözüm sunmakta, elde edilmesi hayli kuşkulu bir toplumsal uzlaşmaya da gerek bırakmamaktadır. Ayrıca içinde yaşadığımız toplumun mimarlık mesleğinden en üst düzeyde yararlanmasını sağlayacak bir biçimde yapılandırılması, tam da bu amaçla oluşturulmuş bulunan Mimarlar Odasının en temel görevi olmalıdır. Burada sorulan: Başbakanlarımız, bakanlarımız, belediye başkanlarımız veya büyük yatırımcı iş adamlarımız ilk eğitimleri sırasında Çocuk ve Mimarlık Programı uygulamasına katılmış olsalardı, acaba daha iyi bir yapıyı çevre içerisinde yaşama şansımız olabilir miydi?

Mimarlık meslek uygulamasına meslek eğitimi almamış kimseler tarafından müdahaleler yalnızca yapısal dışavurum ve mekan planlaması alanında olmaktadır. Bu güne kadar yapıların mimari gerçekleştirilmesi ile ilgili bir müdahale yapıldığı görülmemiştir. Bu yargıya Meslek Yasası Komisyon Raporunda “*değişerek ve gelişerek meslek olma yolunda mesafe kaydeden*” şeklinde ifade edilmiş bulunan bazı alt disiplinler de dahildir. Mekansal planlamanın ve yapısal dışavurumunun teknik gerçekleştirilmesi tümüyle mimarlık meslek uygulamasının kapsamı içerisindedir ve uygulamayı yapan mimarın dışında kalan meslek eğitimi almamış veya sadece “*alt disiplin*” almış kimselerin altından kalkmakta çok zorlanacağı bir alandır. İnsanın varoluş özellikleri belki de mimarlık mesleği uygulamasının bu alana doğru yoğunlaştırılmasını gerektirecektir. Önceki dönemlerde veya halen de bazı yabancı ülkelerde mimarlık uygulamasının bu yanına daha fazla vurgulama yapıldığı ve mimarlık eğitimi sonrasında verilen bina mühendisi, yapı mimarı veya mimarlık mühendisi gibi unvanlar altında mimarlık meslek uygulaması yapıldığı görülmektedir. “Mesleği Uygulamanın Kapsamı” başlıklı UIA Öneri Kılavuzunda² mimarlık mesleğinin bu yaygın uygulama alanı çok kapsamlı olarak ifade edilmiş bulunmaktadır. Mimarlık Meslek Yasa Tasarısının kapsamı bu genişlikte ele alınmamış, mimarlık mesleği hemen neredeyse mekan tasarımı ile sınırlı tutulmuş bulunmaktadır. Ancak bir süre sonra, sınır aşan hizmetler ve uluslararası mutabakatlar nedeniyle değerlendirme kapsamımıza girecek konuların aynen bu genişlik ve yaygınlıkta olması kaçınılmazdır.

Mimarlık Meslek Yasası Taslağında mimarlık mesleğinin uygulama birimi olarak sadece Mimari Proje Bürolarının söz konusu edildiği görülmektedir. Mimari proje bürolarının yaygın bir uygulama olarak dünya ölçüsünde bugüne kadar belirli bir başarıml göstermiş olması bundan sonrası için de tek mimarlık meslek uygulama birimi olarak varolacağı anlamına gelmemelidir. Bireysel sorumluluk taşıyan bir meslek olarak mimarlığın temel meslek uygulama biriminin her zaman için bireysel kişi mimar olması daha sağlıklıdır. Elektronik iletim olanaklarının neredeyse sınırsız hale gelmekte olduğu

günümüzde, meslek uygulamasında mimarın bireysel kişiliğini, dolayısıyla yükümlülük ve sorumluluklarını yakalamak çok daha önemli hale gelmiştir. Mimarlık hizmeti vermekte olduğunu ifade eden bir mimarlık bürosunun hizmeti fiilen nerede oluşturduğunu bilebilmek elektronik iletim nedeniyle artık neredeyse imkansızdır. Bu durum geçmişin mimarlık bürolarının hizmet alıp satan saf ticarethaneler haline gelmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Ticari kimlik taşıyan mimari büroları Mimarlar Odasının temel meslek uygulama birimi olmamalıdır. Böylesi bir ortamda denetim veya onayın hiçbir anlamı yoktur. Tek çözüm bireysel mimarla kişi olarak yüz yüze gelmektir. Bu durumda Yasa metninde yer alan mimarlık büroları ile ilgili düzenlemelerin bireysel yükümlülük ve sorumluluk sahibi ve kişi olan mimar terimi ile değiştirilmesi ve meslek uygulama biriminin “*kişi mimar*” olarak saptanması bir zorunluluk olarak belirmektedir. UIA “Mesleği Uygulama Şekilleri” Öneri Kılavuzunda³ mesleğin uygulanma birimleri çok sayıda ticari veya gayri ticari yapı tanımlanmış bulunmaktadır. Bu farklı yapıların geleceğin daha etkin mesleği uygulama birimleri olarak değerlendirilmesi yararlıdır.

Sınır aşan mimarlık hizmetleri ile ilgili UIA, GATS veya AB mevzuatının Yasa metninde ifade edilmiş bulunan meslek uygulama düzenlemeleri ile nasıl bağdaştırılacağı bilinmemektedir. Her ne kadar ilgili Komisyon Raporunda Yasa Taslağı hazırlanırken bu gibi yabancı mevzuatın değerlendirilmiş olduğu ifade ediliyor olsa da çok önemli farklılıkların bulunduğu daha ilk bakışta görülmektedir.

Her şeyden önce mimarlık meslek hizmetlerinin bir başka ülkede uygulanmasının çok farklı şekilleri bulunmaktadır. Bunlar herhangi bir yolla proje veya benzeri doküman yollamaktan başlayarak o ülkede yerleşik yabancı meslek

elemanlarının UIA kılavuzlarında ifade edilmiş bulunan mesleği uygulamanın farklı şekillerinde ve gene UIA kılavuzlarında ifade edilmiş bulunan farklı kapsamlarda hizmet verme durumunda olabilirler. UIA “Mesleğin Bir Başka Ülkede Uygulanması” başlıklı Öneri Kılavuzunda⁴ yabancı ülkede mesleği uygulama biçimleri ve bu arada yerel regülasyonları aşabilmek üzere yerel ortakla yapılabilecek ortaklık şekilleri tanımlanmaktadır. Eğer bir mimarlık meslek yasası olacaksa bu konuların Yasa kapsamına alınmaması eksikliklidir.

Diğer taraftan GATS anlaşmaları kapsamında başka ticaret konularında verilen tavizlerin karşılığında ülkemizde mimarlık meslek uygulamaları, yerleşik ticari kuruluş kapsamından elektronik ortamda proje hizmeti aktarımına kadar yabancı mimarlık meslek sunumlarına tam anlamıyla açılmış durumdadır. Bu konuda tek bağlayıcı hüküm Mimarlar Odası kayıt olma gereği olduğu ifade edilmiştir. Ancak yeni gündem konusu elektronik proje hizmeti sunumunda Mimarlar Odası kaydı gereğinin nasıl yerine getirileceğidir. Bunun mümkün olmaması nedeniyle bu bağlayıcı koşulun da kaldırılması için baskılar bulunduğu yönünde bilgiler vardır. Mimarlık Meslek Yasası Taslağında elektronik ortamda proje hizmeti aktarımı tanımlanmamış durumdadır ve görüldüğü üzere de önümüzdeki dönemlerde karşılaşacağımız en önemli sorunlardan birisini oluşturmaktadır.

Mimarlık mesleği ile ilgili tanımlamaları yapan AB müktesebatının⁵ mesleki denklikleri ayrıntılı olarak tanımlarken, farklılaşmalarla ilgili denklige erişim yöntemlerini öğrenim veya staj olarak geçirilen bir yıl ile sınırlamak eğilimde olduğu görülmektedir. Meslek

Yasasında ifade edilen Yetki Belgesi veya Yetkinlik gibi kavramlar için bu düzenlemenin ötesinde farklı derogasyonların oluşturulabilmesi kuşkulu görünmektedir. Gelecek nasıl şekilleneceği az çok belli olduğu için, eğer bir meslek yasası oluşturulması zorunlu görülüyorsa, söz konusu bu 2005/36/EC sayılı AB Direktifinin yasa kapsamına tam olarak yansıtılması gerekecektir. Bilindiği üzere AB müktesebatının pazarlıksız aynen benimsenmesi söz konusudur.

Mimarlık meslek uygulamasının en önemli özelliklerinden birisi de denetiminin yapılmasındaki güçlüklerdir. Bu güçlüklerin mimarlık mesleğinin bilgi yanı nedeniyle değil sanatsal yanı nedeniyle olduğu düşünülmelidir. Bu açıdan kalite kavramı mimarlık mesleğinin uygulama alanında çok fazla bir anlam ifade edememektedir. Avrupa Mimarlar Konseyi’nin “Mimarlık & Yaşam Kalitesi” adlı yayınının “İyi Çözümlerin Uygulanması” başlıklı 4. Bölümünde mimarlık mesleğinin uygulamasında kalite kavramı konusunda karşılaşılmaması kaçınılmaz olan bu durum ifade edilmekte ve mimarlık alanında standarda dönüşmüş çözümlerin pek az olduğu, her yapının kendine özgü bir cevap olduğu ifade edilmektedir.⁶ Kalite kavramı kendi başına tanımlanamayan bir kavramdır. Ancak “daha kaliteli” ya da “uygun kaliteli” şeklinde karşılaştırmalı bir ifade içerisinde anlam kazanabilir. Bu ifadelerde referans verilen sistem şartname veya standart şeklinde bir mevzuat haline getirilmiş ise, “kaliteli” anlamı “ilgili mevzuata uygun” niteliği kazanır. Ancak sanatsal içerik taşıyan veya yukarıda ifade edildiği üzere standarda dönüşmüş çözümlerin bulunmadığı, her tasarımın kendi koşulları içerisinde özel olarak kesilip biçildiği

Tasarımcı oluyorum

KOLEKSİYON'un sahibi aynı zamanda mimar olan dostum **Faruk Malhan**, gazetedeki odama geldiğinde, koltuklarda oturan kitapları görünce, zihninden birdenbire bir yaratıcılık elektrigi geçti.

Dedi ki: “**Ben bu odaya bir kitaplık yapacağım. Kitaplar kütüphanelerde dikine durur ya burada yatay duracak.**”

Bir süre sonra da sözünü ettiği kitaplık geldi. Çelikten oluşan, yedi katlı, her kat kare biçiminde ve kendi etrafında dönen bir açık kitaplık.

Faruk Malhan, birçok kişinin bu modeli beğendiğini söyleyince, bilmediği konularda fikir yürütmeyi sevenlerden biri olarak ona başka bir öneride bulundum.

Kendime uygun bir bilgisayar masası bulamadığımı, en sonunda kendim çizmeye karar verdiğimi söyledim. Hidrolik özelliğe sahip bir masa düşünüyordum.

İstedğim masanın desenini çizmemi söyledi, bitirdiğinde ona götüreceğim.

Beni heveslendirdi, bende tasarımcı yeteneği (!) bulunduğunu, tasarımcıların çok para kazandığını, hatta Almanya’da ünlü bir tasarımcının 2000 metrekareslik bir şatoda yaşadığını anlatarak hayalci yanımı tahrik etti.

Şimdi boş zamanlarımda, kullanışlı, ideal, her model bilgisayara uygun ve uygun bir

bilgisayar masası yaratma çalışmalarımı sürdürüyorum.

★ ★ ★

HAYAL âleminde kopayım derken, **Rick Marin**’in “**Male stars find a home in design**” yazısını (International Herald Tribune, Saturday - Sunday, July 23-24, 2005, p.7) okuyunca dizayn çalışmalarımı hızlandırmaya karar verdim.

Müzikçi **Lenny Kravitz**, satın aldığı birçok evin dekorasyonunu kendi yapmış. Ama turne ve albümlerden bu işe fazla zamanını ayıramadığından şikâyetçi. Sadece Miami’de, New York’ta, New Orleans’ta, Bahamas’lar’da evi varmış. Ünlü kızıta firması **Swarovsky** de, nisan ayında Milano’daki fuarada, **Kravitz**’in dizaynlarından üretilen modelleri sergilemiş.

Brad Pitt de ünlü mimar **Frank Gehry** ile işbirliği yapıyormuş.

Star Wars’un oyuncularından **Hayden Christensen**’in bakan ne demiş: “**Hollywood’da ilgi çekici bir şey bulamadım. Mimarlık okumayı düşünüyorum.**”

Amacıları; yalnızca kendi evlerini döşemek gibi masum bir tutkudan çok, bu alanda bir ad, bir marka olmak.

Yeteneğin, yaratıcılığın bütün alanlara yansımaları olarak tanımıyorum bu çalışmaların. İlk akla gelen **Ağa Han Mimarlık Ödülü**’nü kazanan **Nail Çakarhan**. O da mimarlık öğrenimi görmemişti.

Murat Belge’nin **Osmanlı’da Kurumlar ve Kültür** kitabındaki bir cümlesini anımsadım: “**Doğrusu iş bölümüne ve uzmanlaşmaya çok fazla önem vermem.**”

Elbette daha sonraki satırlarda bu düşüncesine açıklık getiriyor.

★ ★ ★

YETENEĞİN uzmanlığı aşan sınırsızlığına örnekler sayılabilir yukarıdaki örnekler.

BANGALORE VE DALIAN

Ertuğrul ÖZKÖK

IMF Birinci Başkan Yardımcısı **Anne Krueger** geçen ay İstanbul’da şunu söyledi: “**Türkiye’de asgari ücret çok yüksek.**”

Türkiye’de yaşayan herhangi bir insanın kabul edileceği bir söz değil. Nitekim sendikalar ayağa kalktı. Siyasi partiler, **Krueger**’e üklendi. Köşe yazarları hemen harekete geçip, kadını yerden yere vurd.

Bu konuda ben ne düşünüyorum? Çok hassas bir konu olduğunu bildiğim için kendi fikrimi söylemeyeceğim.

Size dünyanın nereye gittiğine dair bazı bilgiler verip köşeme çekileceğim. Kararı siz verin.

★ ★ ★

Üç hafta önce Seul’de New York Times Gazetesi’nin yayıncısı **Arthur Sulzberger**’in ögle yemeğine davetliydim.

Sulzberger, yemeğe katılanlara, gazetesinin yazarı **Thomas L. Friedman**’ın “**The World is Flat**” (Dünya Düzdüz) isimli son kitabını tavsiye etti.

Hafta sonunda Bodrum’da bu kitabı okumaya başladım.

Ben de bütün siyasilere, gazetecilere, işadamlarına, öğrencilere bu kitabı okumalarını tavsiye ediyorum.

Bu mükemmel kitabı okuduğu zaman insan, dumandan tartışığımız türban, Kuran kursları vs. gibi konuların ne kadar marasız ve gereksiz olduğunu, dünyanın gittiği yönde işlerin çok başka türlü geliştiğini anlıyorum.

Umarım bu kitap en kısa zamanda Türkçe’ye çevrilir ve herkes okur.

★ ★ ★

20’nci yüzyıl ekonomilerinin temel kurallarından biri şuydu: “**Para en kolay bulunduğu yoldan gider.**”

Friedman diyor ki: “**Bugünün ekonomisinin temel kuralı şudur: İş kendine uygun yere gider.**”

Şimdi biraz coğrafi bilgilerinizi kontrol edin.

“**Bangalore**” ve “**Dalian**” isimlerini hiç işittiniz mi?

Birincisi Hindistan’ın bir bölgesi. Oraya “**Hindistan’ın Silikon Vadisi**” de diyebilirsiniz. Burası bugün dünyanın “**bilgisayar programı yazma**” merkezlerinden biri.

Hindistan öntümüzdeki 5-10 yıl içinde buradan yılda 24 milyar dolarlık

bilgisayar yazılımı ihraç etmeyi planlıyor. Ama orası sadece yazılım merkezi değil.

Aynı zamanda dünyanın en büyük “**call center**”larından biri.

Mesela bir Amerikalı, New York’taki evinden kredi kartıyla ilgili bir sorunu için bilgi almak mı istiyor.

Kendisine verilen numarayı çeviriyor. Orada Amerikan şivesiyle İngilizce konuşan biri kendisine her türlü yardımı yapıyor.

Aslında konuştuğu kişi, oradan 13-14 bin km. uzaklıktaki Hindistan’da oturan biri.

Hindistan’da 240 bin kişi, Batı ülkelerine yönelik call centre’larda çalışıyor.

Bunlar çok iyi İngilizce konuşuyor. Hemen hepsi üniversite mezunu ve terchen işletme veya mühendislik okumuş.

★ ★ ★

Peki ya maaşlar? Ortalama 100 dolar... **Dalian** ise Pekin’e bir saatlik uçuş

mesafesinde bir Çin şehri.

Bu şehirdeki insanlar da çok iyi İngilizce ve Japonca konuşuyorlar. Japonya’da evini yaptırmak isteyen bir şirket veya aile, bir inşaat şirketine başvuruyor ve nasıl bir ev istediğini söylüyor.

Aldığı tarifi hemen internet üzerinden **Dalian**’daki şirkete geçiriyor.

Orada çok ucuza çalışan mimar ve mühendisler projeyi hazırlıyor ve yine internet ortamından Japonya’daki müşteriye yolluyor.

Bu çağ, artık her türlü işin “**outsourcing**” edildiği bir ekonomik ilişkiler sistemini getiriyor.

Yani bir tür fikir ve hizmet taseeroluğu diyebilirsiniz.

Friedman, Çin’deki Dalian şehrinin belediye başkanına soruyor: “**Japonlar 70 yıl önce ülkenizi işgal edip kadınlarınıza tecavüz ediyordu. Bunu unuttunuz mu? Onlara iş yaparken gurunuz incinmiyor mu?**”

Belediye başkanı cevap veriyor: “**Olup biteni unutmamak. Ama ekonomisi başka, o iş başka...**”

★ ★ ★

Şimdi yine soruyorum. Türkiye’de asgari ücret yüksek mi, düşük mü? Pazar ekonomisinin kuralları gurunuzu rencide mi ediyor? Türkiye burada, **Bangalore** ve **Dalian** orada...

bir süreç içerisinde bir temel kalite mevzuatı oluşturmak nasıl mümkün olabilir. Sonuç: mimarlık meslek uygulamasında kalite denetimi yapmak mümkün değildir. Bu uygulamada denetim, eşit değerli iki farklı yaklaşımın sonuç üretmeksizin sadece birbiriyle çarpışmasından başka bir şey olmayacaktır. Bu durumu göz önünde tutarak Mimarlık Meslek Yasasındaki "Kalite" ve "Denetim" terimlerini içeren ifadelerin yeniden gözden geçirilmesini gerekli hale getirmektedir. Aynı sorunla aşağıdaki paragrafta ifade edildiği üzere AB meslek tanımları mevzuatı çalışmaları sırasında da karşılaşıldığı anlaşılmaktadır.

7 Eylül 2005 tarihli ve 2005/36/EC Direktifi mimarlık mesleğini 400 farklı meslekle ilgili genel tanımlama direktifinden ayrı olarak, diğer yedi meslek ile birlikte ayrı bir düzenleme altında değerlendirmeye almaktadır. Bu yedi mesleği diğer mesleklerden farklı kılan özelliğin bu mesleklerin uygulaması ile ilgili olarak denetim değil, sadece performans değerlendirmesi yapılabilmesi olarak görünmektedir. Mimarlık mesleği verilen hizmetin karmaşık niteliği ve sağlanan hizmetin kalitesinin ancak hizmetin tamamlanmasından sonra değerlendirilebilir olması nedeniyle sadece tamamlanmış işin üzerinden performans değerlendirmesinin yapılabilirdiği bir meslek uygulama alanıdır.⁷ Mimarlık meslek sunumları her mimar ve işe göre farklılıklar gösterebilen kendine özgü cevaplar oluşturabileceği için farklı performans ölçümleri verecektir. Bu değerler aynı özgün konuda iki farklı çözüm önererek mimarlar için bile geçerli olacaktır. Ancak her iki çözüm de kullanıma uygun olabilir. Mimarlık meslek uygulamasında geleneksel olarak önemli olan, çözümün mümkün olduğu ölçüde kullanılabilir olmasıdır. Bu değerlendirme mimarın kişisel performans değerini oluşturur. Performans değerinin belirlenmiş bir ölçüte göre başarılı olması o mimarın meslek uygulamasının “*yeterliliğin*” tanımlamasıdır. Örneğin, yüzde 70 veya 80 oranının üzerinde bir başarıyı yeterlilik olarak kabul edilebilir.

Yapı üretimi ile ilgili mühendislik uygulamaları konusunda performans oranı değil, tam başarı ve bu tam başarıyla ilgili yetki ve sorumluluk söz konusudur. Mühendislik uygulamalarında yüzde bir oranında bir performans eksikliği bile kullanım eksikliği ya da daha da kötüsü hayati tehlike oluşturabilir. Bu nedenle mühendislik uygulamalarında *yeterlilik* değil *yetki ve sorumluluk* söz konusudur.

Bütün bu nedenlerle mühendislik meslek uygulamalarının söz konusu yedi meslekle ilgili “*yeterlilik alanını*” tanımlayan 2005/36/EC direktifinde değil, 400 mesleği içeren genel meslek direktifi kapsamında “*yetki alanı*”⁸ tanımlamaları içerisinde ele alındığı görülmektedir. Bir mühendisin kendi yetki alanı içerisindeki meslek uygulamaları önceden çok iyi tanımlanmış, müfredat, şartname veya mevzuata bağlı olabileceği için her uygulamada aynı değerleri verecektir; dolayısıyla denetiminin yapılabilmesi mümkündür. Mimarlık meslek uygulamasının denetlenmesi ise bir ressamın veya şairin eserlerinin

denetlenmesinden pek farklı olmayacaktır.⁹ Mimarlık Meslek Yasası bu yaklaşımda yeterlilik alanı kapsamında değerlendirilmesi gerekli olan mimarlık mesleğini yetki alanında değerlendiren ve istemeyerek de olsa yetenek veya yaratıcılığı denetim altına almaya çalıştığı için Mussolini döneminde İtalya'da salt meslek elemanlarının gözetim altına alınması amacıyla kurulmuş bulunan meslek korporasyonlarına benzer bir görünüm sunuyor. Yasa metninden mimar ve mimarlık terimleri yerine söz konusu yedi meslek dışında başka bir meslek, örneğin inşaat mühendisliği konulursa bu izlenim oluşmuyor. Gerçekten de mühendislik hizmetleri kitabına göre yapılan ve gene kitabına göre denetlenebilen bir meslek olduğu için denetim olgusu çok doğal bir görünüm sunmakta.

Mimarlık mesleğinin uygulaması ile ilgili bir denetim yapılması halinde, denetim yaparak onay veren tarafın uygulama ile ilgili sorumlulukları kendi üzerine devralıp devralmadığı konusunun da Yasa kapsamı içerisinde ifade edilmediği görülmektedir. Mantık gereği meslek uygulamasının denetimini yapan tarafın o uygulama ile ilgili bütün hata ve eksikliklerin düzeltilmesini talep ettikten sonra onay vermesi beklenir. Bunun yapılmaması durumunda onay işleminin hiçbir anlamı yoktur. Ancak onay veren tarafın bütün hata ve eksiklikleri düzeltmekle yükümlü olması nedeniyle ve hatta meslek uygulaması ile ilgili olarak, yapılmasını talep ettiği kendi görüşüne uygun değişiklikleri onay işleminin bir ön şartı olarak ortaya koyması halinde, meslek uygulamasının asıl müellifinin bütün yükümlülük ve sorumluluklarının denetleyen tarafın üzerine aktarılmış olduğu bir durum oluşur. Bu denetim ve onay görevinin Mimarlar Odası tarafından üstlenilmesi uygulamayı daha da hassas hale getirecek, Mimarlar Odası'nın verilmiş bulunan bütün mimarlık hizmetlerinin sorumlusu, ya da en azından garantörü durumuna gelmesine neden olacaktır. Bu arada yetkinlik anlamında verilen belgelerin de bir sertifikasyon, yani kısmi bir garanti anlamına gelip gelmediği de Yasa metninde ifade edilmelidir. Eğer bu anlamda değilse bu belgelerin meslek uygulamasına ne gibi bir katkısının bulunduğu açıklığa kavuşturulmalıdır. Ayrıca Yasa'nın muhtelif maddelerinde sertifikasyon benzeri bu yetkilerin verilmesinde görev alacağı ifade edilen kurul üyelerinin mimarlık meslek uygulamasının kullanıcılarına ve Mimarlar Odası'nın kurumsal kişiliğine karşı yükümlülükleri de tanımlanmalıdır.

Bu konu UIA'nın *License/Registration/Certification* başlıklı ve Haziran 1999 kabul tarihli mutabakat metni politikalarına ilişkin öneri kılavuzunda tartışılmaktadır.¹⁰ Bu kılavuzda bir meslek kuruluşu tarafından verilen “*ve kısaca kayıt olarak ifade edilen Lisans/Kayıt/Sertifikasyon işlemlerinin*”¹¹ hangi koşullara bağlı olduğu tartışılmaktadır. Mimarlık Meslek Yasası metninde bu *Lisans/Kayıt/Sertifikasyon* kavramlarına ek olarak önerilen

denetim ve onay kavramlarının ne anlama geldiği, işleyişin hukuki sonuçları bakımından Mimarlar Odasına ne gibi yükümlülük ve sorumluluklar getirdiği açık olarak belirtilmeli, herhangi bir sorumluluk veya yükümlülük getiriyorsa bu işlemlere neden gerek duyulduğu ifade edilmelidir.

Bu konuyla ilgili olarak tartışılması gereken diğer bir nokta Mimarlar Odası'nın varlık nedeninin sorgulanması ile ilgilidir. Çağdaş hukukta yasama ve icra görevlerinin ayrılığı temel bir ilke olarak kabul edilir. Mimarlar Odası diğer meslek kuruluşları ile birlikte, yasalar yapılmadan önce toplumsal gereksinimlerin belirlenip tanımlandığı yasama öncesi bir alanda yer alıyor olmalıdır. Bu yasayla Mimarlar Odası onay ve denetim görevlerini üstlenerek, doğrudan icra yani hükümete ait olması gereken bazı görevleri üstlenmek durumunda bırakılmaktadır. Amaçlanan uygulamanın bu olmadığı gösterilmek durumundadır.

Mimarlık Meslek Yasası'ndaki en dikkat çekici ifadelerden biri meslek eğitiminin mevzuat kapsamı dışında bırakılmış olmasıdır. Dünyada 68 ülkede mimarlık eğitiminin içeriği konusunda talep, meslek odaları veya kamu kurumları gibi eğitim kurumlarının dışındaki kuruluşlar tarafından tanımlarken, sadece 8 ülkede ve bu arada Türkiye'de eğitimin içeriği gene eğitim kurumlarının kendileri tarafından belirlenmektedir.¹² Meslek eğitiminin talebi ve dolayısıyla akreditasyonu mesleğe ihtiyaç duyan kesim tarafından yapılıyor olması en doğal olanıdır. Meslek eğitiminin tanımlanmasının gene eğitim kurumu tarafından yapılması meslekle uygulama arasında doğal bağın oluşmasını engelleyecektir. Bu kurumlar meslek odaları olabileceği gibi, toplumun sağlıklı, güvenli ve esenlikli bir yapıyı çevrede yaşaması ile görevli, yükümlü ve sorumlu bir kamu kurumu da olabilir. Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yapı Yasası atölye çalışmaları dolayısıyla, mimarlık ve mühendislik meslek eğitimleri ilgili meslek adamı yetiştirilmesi talebinin Bayındırlık Bakanlığı tarafından oluşturulması ve bu konuda eğitim kurumlarından müfredat talep edilmesi gereğini ifade etmiştir. Bu konunun Mimarlık Meslek Yasası'nda sadece YÖK'ün adı anılarak, tanımsız bırakılmış olması eksikliklerdir.

Meslek Yasası Komisyon Raporunda “*bazı alt disiplinler*” olarak tanımlanan uzmanlıkların meslek niteliği taşıdıkları ifadesi doğrudur. Ancak gelişmeler bu uzmanlıkların da ötesinde, hukuk veya kamu yönetimi gibi başka temel disiplinlerle bütünlük oluşturacak yeni meslek uygulama alanlarının da birer gereklilik olarak meslek sahnesinde yer almasını zorunlu kılacak gibi görünmektedir. Bu geçişli mesleklerle ilgili gereksinim şimdilik sadece olarak oluşmaya başladığı için eğitim kurumlarında henüz bu yönde bir ilgi söz konusu değildir. Geçişli meslekler AB müktesebatı ile ilgili konularda yerel hakların derogasyonlar aracılığı ile korunması

yönünden önem taşımaya aday olabilecek konuların başında gelmektedir.

Bu konuda diğer bir alt başlık; bu gibi geçişli mesleklerin taban eğitiminin nasıl belirlenmesi gerektiğidir. Örneğin, hukukla ilgili bir mimarlık mühendislik uygulamasının temel eğitimi hukuk mu yoksa mimarlık veya mühendislik mi olmalıdır? Yapı Yasası ile ilgili çalışmalarda bu konular oldukça sık gündeme gelmektedir.

Yukarıda ifade edilenler acele ile gündeme getirilen bir konuda ilk akla gelen başlıklar. Bunların önemli bir kısmını da yüz yirmi bin sayfaya ulaştığı ifade edilen AB müktesebatından gündemimize şu veya bu şekilde dökülmeye başlayan ilk sayfalarda karşılaşmaya başladığımız konulardan edinilen bazı bilgiler oluşturuyor. Konu üzerinde bilgi yığılmasının önümüzdeki dönemde büyük bir hızla artacağı kuşkusuz. Oluşacak yeni konjonktürlerin bugün çözüm gibi görünen önerileri geçersiz kılma olasılığı var. Elimizde bulunan veya aklımıza takılan bu ilk bilgileri derlemenin ötesinde mevzuat tasarlama aşamasına henüz uzak gibiyiz. Şimdilik yapılabilecek en iyi şey konu ile ilgili politika başlıklarını belirlemek ve bunları Mimarlar Odası içinde ve dışında genel tartışmaya açmak olmalıdır. Bu süreçleri yaşamadan iki üç gün içerisinde yasa metninin kesinleştirilmesi düşünülyorsa, herkese kolay gelsin demekten başka yapacak bir şey yok.

¹ "Mimarlar Odası Genel Başkanı Oktay Ekinci'nin Görüşleri Üzerine" Kenan Güvenç, Bülten, Mimarlar Odası Ankara Şubesi yayını. Sayı 28. S.44

² Mesleği Uygulamanın Kapsamı: UIA Mutabakat Metni Politikalarına İlişkin Öneri Kılavuzu: UIA Mesleği Uygulama Komisyonunun 4-5 Nisan 2003 tarihli Tokyo toplantısında gözden geçirilen taslak.

³ Mesleği Uygulama Şekilleri: UIA Mutabakat Metni Politikalarına İlişkin Öneri Kılavuzu: UIA Mesleği Uygulama Komisyonunun 4-5 Nisan 2003 tarihli Tokyo toplantısında gözden geçirilen taslak.

⁴ Mesleğin Bir Başka Ülkede Uygulanması: UIA Mutabakat Metni Politikalarına İlişkin Öneri Kılavuzu: 27-29 Temmuz 2002 tarihli Berlin 22. UIA Genel Kurulunda Kabul edilen metin.

⁵ Mesleki Kalifikasyonların Tanınmasına Dair Direktif: 2005/36/EC

⁶ Architects' Council of Europe: Mimarlık ve Yaşam Kalitesi: TMMOB Mimarlar Odası yayını, 2005 s. 19

⁷ Yukarıdaki gibi.

⁸ İletilen Türkçe metindeki ifadelerin karşılıkları: Yeterlilik Alanı: Qualification field, Yetki alanı: Authorisation field

⁹ Bilgi için bakınız! “Kitapsız Bir Mesleği Seçmiş Olmanın Güçlükleri” Arif Şentek, Bülten, Mimarlar Odası Ankara Şubesi yayını. Sayı 30. S.54

¹⁰ Kılavuz başlığının lisans/kayıt/sertifikasyon olması gerekirken çeviri metninin redaksiyonu sırasında Kayıt/Tescil/Ruhsat olarak değiştirilmiş olduğu görülmektedir. Bu başlık ve metin içerisinde aynı şekilde kullanılmış olması sertifikasyon kavramının sınırlı bir garanti içeriyor olması durumunu değiştirmektedir. İfade bu nedenle burada İngilizce olarak verilmiştir.

¹¹ Kılavuz metninde geçen ifadenin aynıdır.

¹² Dünyada Mimarlık Mesleği Uygulaması: Jordi Farrando, COAC Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, UIA Meslek Uygulama Komisyonu, UIA İspanya Kesimi, TMMOB Mimarlar Odası, 2004 s.26 Sekiz Ülke: Türkiye, Yunanistan, Lüksemburg, Fas, Makao, Mauritius, Ekvator, Trinidad & Tobago

MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ 39.DÖNEM GENEL KURULU

“başka bir genel kurul projesi,
kentin oda'sı olmak”

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi 39.Dönem Çoğunluklu Genel Kurulu ve Seçimleri 28-29 Ocak 2006, Çoğunluksuz Genel Kurul ve Seçimleri 11-12 Şubat 2006 tarihinde gerçekleşecektir.

Genel Kurul sürecine yönelik Bülten'in Ocak sayısı dosya konusu gelecek dönem perspektifleri olarak belirlenmiştir. Genel Kurula doğru, değişik yapılanmaların düşünce ve programlarının yayınlandığı Genel Kurul Gazetesi de Bülten'in Ocak sayısı içerisinde değerlendirilecek ve bu sayı “Bülten Özel” olarak kurgulanacaktır.

39.Dönem Genel Kuruluna yönelik farklı yaklaşım ve programları olan yapılanmaların görüşlerini belirten metinlerin üyelere ulaştırılabilmesi için en geç 2 Ocak 2005 saat 17:00 ye kadar Şubemize ulaştırılması gerekmektedir.

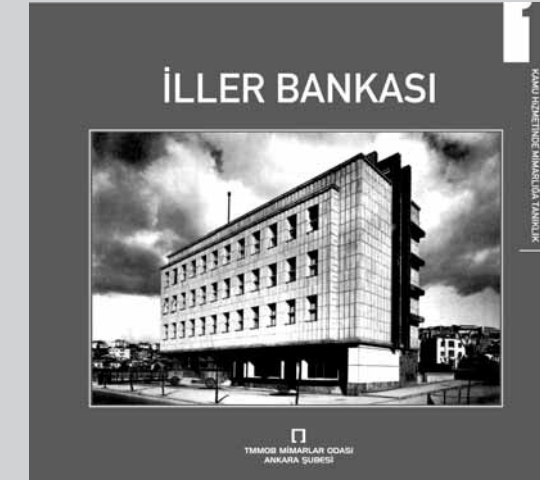
39.Dönem Genel Kurulu katılımı artırmak, toplumla bütünleşmek, üyelerimizle birlikte kentlilerin ve 2 yıl süresince birlikte çalışma organize ettiğimiz, derneklerin, birliklerin, inisiyatiflerin de katılımının sağlanması ile birlikte **“BAŞKA BİR GENEL KURUL PROJESİ, KENTİN ODA'SI OLMAK”** teması üzerine projelendirilmiştir. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin, Ankara kenti ve mimarlığı için öneminin de vurgulanacağı Genel Kurul Projesi, sergileri, konserleri, basın ve yayın organlarında yapılacak çağrılar, programları, her gün yapılacak basın bildirileri ile bir kent forumu olma hedefini de beraberinde taşıyacak şekilde kurgulanmıştır.

Sponsorlar aracılığıyla gerçekleştirilmesi ve geliştirilmesi tasarlanan Genel Kurul Projesi'nin hayata geçirilmesi ile birlikte **Başka Bir Genel Kurul** kurgusunun gerçekleşebileceğinin, ortamda katkılarınız ve katılımınızla hayat bulması imkansız değil...

Genel Kurul Projesine ilişkin ayrıntılı bilgiyi Şubemizden edinebilirsiniz...

yeni yayın

KAMU HİZMETİNDE MİMARLIĞA TANIKLIK/1

KAMU HİZMETİNDE MİMARLIĞA TANIKLIK/2

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, İşyeri Temsilcileri Koordinasyon Komisyonu'nun düzenlediği **Kamu Hizmetinde Mimarlığa Tanıklık** etkinlikleri süresiz yayın dizisi olarak yayıma hazırlanmaktadır. Dizinin ilk iki kitabı olan “İller Bankası” ve “Demiryolları, Limanlar, Hava Meydanları İnşaatları Genel Müdürlüğü” kitaplarını Aralık itibarıyla Şubemizden edinebilirsiniz.

EDEBİ MEKANLAR

Edebiyatçılar Derneği tarafından hazırlanmıştır.

Mezartaşı Yazıları İncelemeleri Yazıların Şiirsellik, Söylemsel ve Toplumruhbilimsel Boyutları Üzerine

Aysu Erden

Giriş

Mezarlıklar, genellikle insanlara hüznün, korku, ya da karamsarlık dolu çağrışımlar yapan mekanlar olarak düşünülürler. Oysa, mezarlar ve mezartaşları gerek yapılarının, gerekse yazılarının sergilediği özellikler açısından geçmişten geleceğe uzanan çeşitli tarihsel, sanatsal, bireysel, toplumsal ve dilsel verilerin kaynağı durumundadırlar. Bu nitelikleri açısından ele alındığında, mezarlıklar bir tür açık hava müzesine de benzetilebilirler.

Yurdumuzda ve yurt dışında yapılmış olan çalışmalarda mezartaşları daha çok tarihsel ve mimari özellikleri açısından incelenmişlerdir. Mezartaşı yazıları, yaşayan ve yaşayacak nesillere özgün iletiler gönderen özel metinler olarak düşünülebilirler. Bu metinlerin söylem ve biçim özellikleri ile iletilerin içerikleri ve türleri incelendiğinde dilsel, bireysel, toplumsal ve ideolojik boyutta değişik bulgulara varılabilir. Bu düşünce ile, bu çalışmada, mezartaşı yazıları dilbilimsel bir yaklaşımla ele alınmakta ve incelemeler iki bölüm içinde sunulmaktadır: Aysu Erden'in hazırladığı birinci bölümde, mezartaşı yazılarının söylem ve biçim özellikleri ele alınmakta, Nalan

Büyükkantarcıoğlu'nun hazırladığı ikinci bölümde ise, yazıların söylem çözümlemesi ve toplum ruhbilim bağlamlarında incelenmesine yer verilmektedir. İncelemeler, son otuz yıl içinde yazılmış mezartaşı yazılarını konu almaktadır. Çalışmaya kaynak oluşturmak amacı ile, Ankara Karşıyaka Mezarlığı'ndan 123, İstanbul Karacaahmet Mezarlığı'ndan da 93 değişik mezar yazısı toplanmış ve pilot çalışma toplam 216 mezartaşı yazısı üzerinde yürütülmüştür.

Mezartaşı yazılarının şiirsellik boyutu üzerine

1.1. Geleneksel kuralları zorlayan küçük metinler: mezartaşı yazıları

Widdowson (1992:5) mezartaşı yazılarının içeriklerinin insanların dinsel inançları ile uyumlu olduklarını, ancak çoğunlukla mantık kurallarına ters düşen kavram birlikteliklerine sahip olduklarına işaret etmektedir. Widdowson'a göre, birçok yazıtta şiir metinlerinde rastlanan ses kalıpları, ritim, uyak ve ölçümlü dil kullanımlarına uymayan dilbilgisel yapılar görülmektedir.

Çünkü geleneksel düşünce kalıpları ve ifade biçimleri farklı dizilim kurallarına göre tekrar düzenlenmişlerdir .

Widdowson mezartaşı yazıtları ile şiir metinleri arasında ortak olan iki özelliğe dikkat çekmektedir:

1. Toplumun benimsediği geleneksel gerçeklik anlayışını mantık-dışı gibi görülen düşünce kalıpları içinde ve sıradışı dil kullanımları aracılığı ile ifade etmek;
2. Kolayca izah edilemeyen duygu ve düşünceleri okuyucuya birbirlerine zıt gibi görünen kavramlarla iletmek.

Bu aşamada akla iki soru gelmektedir: (a) Bu tür metinler gerçekten şiirsel özellikler taşımakta mıdır? (b) Bu tür metinlerin ve yazarlarının eğer yazına herhangi bir katkıları varsa, bu katkıların niteliği nedir? Bu soruların yanıtı öncelikle şiir sayılabilecek metinlerin özelliklerinin saptanmasında ve betimlenmesinde yatmaktadır.

1.2. Bir metni şiir yapan özellikler nelerdir? (şiirsellik kistasları)

Keating ve Levy'ye göre, şiir metinleri dil yoğunluğuna sahiptirler ve yazar tarafından dikkat ve özenle seçilmiş sözcükler içerirler. Yazarlarının amacı, yüzeysel yapılarına yerleştirdikleri kısıtlı sayıdaki sözcükle, derin yapılarında geniş anlamlar, çağrışımlar oluşturmaktır. Gerek geleneksel, gerekse modern şiir yeni ifade biçimleri arayışı içindedirler ve sıradışı dilbilgisi kuralları içerirler. Bu görüşten yola çıkan Keating ve Levy okuyucunun yazınsal bir metni bir şiir olarak yorumlayabilmesine yardımcı olacak bir dizi kıstastan söz etmektedirler (1991: 1037-1050).

A. **KİŞİ** (Persona): Şiirde şairin hitap ettiği kişi. Bu kişi şairin kendisi, okuyucusu ya da bir başkası olabilir.

B. **KİŞİSEL SES TONU** (Tone of voice): Şairin istediği etkiyi yaratabilmek amacıyla, söyleyim (diction), dizem, (rhythm) ve sözdizimini çok özgün bir biçimde kaynaştırması, birleştirmesi.

C. **ŞİİRSEL SÖYLEYİM** (Poetic diction): Şairin özenle seçtiği sözcüklerle özgün bir konuşma biçimi yaratması. Şairin seçtiği sözcüklerin düzenlamalarının ötesine geçerek yananamlarından yararlanması.

D. **SÖZDİZİMİ** (Syntax): Şairin şiirine özgü doğru sözdizimini bulabilmek amacıyla sözcükleri ve sözcük öbeklerini yaratıcı bir biçimde dizmesi. (Devrik tümceler)

E. **İMGELEME** (Imagery): Şairin okuyucusunu beş duyusunu kullanarak hayal etmesini sağlamak amacıyla, okuyucusunda duyumsama izlenimleri (sensory impressions) yaratması. (Görsel imgeleme, işitsel imgeleme vb.)

F. **SÖZ SANATLARI** (Figures of Speech): Şairin benzetme, eğretileme, kişileştirme, simgeleme, istihza, ikilem gibi söz sanatlarına başvurması.

G. **SES** (Sound): Şairin şiirine canlılık, hareketlilik ve acıklık kazandırmak amacıyla, ünlü ve ünsüz sesleri yinelemesi ya da

yansımali sözcükleri (onomatopoeia) kullanması.

H. **SAPMA** (Deviation): Şiir dilinin en önemli özelliklerinden biridir. Sapma şiir dilinde üç şekilde ortaya çıkmaktadır:

- (a). Sıradışı sözcük birliktelikleri, olağan dilbilgisi kurallarına aykırı olan tümce yapıları, koşut tümcelerin yinelenmesi.
- (b). Okuyucunun beklentisine ters düşen ve okurken onu şaşırtan dil kullanımları.
- (c). Şiirin izleksel yapısı içinde bir zirve ya da dramatik bir değişikliğin bulunması.

I. **ÖNCELEME** (Fronting): Şairin şiirin içindeki sapmaları öne çıkararak, okuyucusunu kendi hayal gücüne dayanan bir yorum yapmaya yönlendirmesi ve okuyucunun kendi kendisine böyle sıradışı bir dilin neden kullanıldığını sormasını sağlaması. (Görsel önceleme vb.)

Kısaca özetlemek gerekirse, az sözcük kullanımıyla çok yoğun duygular anlatmayı amaçlayan ve içlerinde kişi, kişisel ses tonu, şiirsel söyleyim, sıradışı sözdizimi, imgeleme, söz sanatları, ses yinelemeleri, bütünlük, belirsizlik, zirve, sapma ve önceleme gibi bir dizi sanatsal kıstaslar barındıran yazınsal metinlerin şiirsellik boyutuna ulaştıkları varsayılabilir.

Öte yandan, Widdowson (1992) mezartaşı yazıtlarının neden şiir metinleri sayılamayacaklarını şöyle açıklamaktadır: Öncelikle bu tür metinlerin içerikleri çoğunlukla aşk ve üzüntüye dayandırılmaktadır. İçlerinde “öldü”, “vefat etti”, “geçip gitti”, “terketti”, “uykuya daldı” gibi sıradan sözcükler kullanılmaktadır. Yazarları kaybettikleri yakınlarının ardından duydukları kederi başkalarıyla paylaşabilmek amacıyla, düşünce ve duygularına belki de özensiz sayılabilecek nitelikte şiirsel biçimler kazandırmaya çalışmaktadırlar (s.3). Gerçekten de rastlanan örneklerin hemen hemen hepsinin içinde aşk, üzüntü ve dinle ilgili duygu ve düşünceler yer aldığı, ancak bu duygu ve düşüncelerin şiirsellik kıstaslarına sahip kimi metinler oluşturulmak suretiyle okuyucuya aktarılmaya çalışıldığı görülmektedir.

1.3. Şiirsellik kıstaslarına göre mezartaşı yazıları

Yukarıda sözü edilen şiirsellik kıstaslarının mezartaşı yazılarında nasıl kullanıldıklarını ve bu durumun sözkonusu yazıtları şiirsellik boyutuna nasıl taşıdıklarını örneklerle tartışmak yararlı olacaktır:

Mezartaşı Yazıtlarında kişi ve kişisel ses tonu

Örnek 1:

*Bir kuş gibi uçtum yuvamdan
Eşimden, yavrularımdan
Beni ayırmayın duadan*

Örnek 2 :

*Biz dünyadan gider olduk
Kalanlara selam olsun
Bizim için hayır dua
Kılanlara selam olsun*

Örnek 3:

Tanrı ölümsüzdür

Örnek 4 :

Ölüm ayırdı bizleri birbirimizden

Örnek 5:

Ölüm acı, unutulmak ondan da beter

Hatırlanmak için içten bir fatiha yeter

Örnek 6:

Eşsiz insan, değerli eş, vefakar anne

Ne kadar uzun ömür isterdin

Sen hayata, biz sana doymadan

Aramızdan ayrıldın.

Ömrümüzce gönlümüzde yaşayacaksın

Tanrıdan mağfiret, ruhuna fatiha.

Örnek 7:

Gitti yavrum

Bir daha geri gelmez

Kalimde yaşayacaksın bu fani dünyada

Seni hiçbir zaman unutmayacak annen

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere metinlerde konuşan kişiler 1. kişi tekil çoğul, 2. kişi tekil çoğul, 3. kişi tekil - çoğul olarak görülmektedir. Bu kişiler ad ya da adıl biçiminde, açık ve gizli özne olarak görülmektedirler:

Konuşan kişi		Örnek
Ben	1. kişi tekil adıl	(1)
Biz	1. kişi çoğul adıl	(2) (5)
Sen	2. kişi tekil adıl	(5) (7)
Siz	2. kişi çoğul adıl (gizli)	(1)
O	3. kişi tekil adıl	(7)
Onlar	3. kişi çoğul adıl (gizli)	(2)
Tanrı	3. kişi tekil ad	(3)
unutulmak	3. kişi tekil ad	(6)
ölüm	3. kişi tekil ad	(6)
yavrum	3. kişi tekil ad	(7)
annen	3. kişi tekil ad	(7)

B. Mezartaşı yazıtlarında şiirsel söyleyim**Örnek 8 :**

Kırmızı bir gül var ya şu

Ormanda yaprakları

Tomurcukları yer almakta

Zalim bir el kopardı onu dalından

Bülbül sustu, güller ağladı kederinden

Yukarıdaki örneğe bakıldığında metin yazarının özellikle seçtiği kimi sözcük ve sözcük öbeklerine düz anlamlarının ötesinde yan anlamlar yüklediği görülmektedir:

Sözcük / sözcük öbeği	Yananlam
Kırmızı bir gül (adöbeği)	ölen kişi (kadın)

orman	toplum diğer ölenler / mezarlar
zalim bir el	ölüm hastalık ölümcül kaza
kopardı	ölümüne neden oldu
dalından	yaşamdan evinden ailesinden - arkadaşlarından
bülbül	doğa
güller	onu seven kişiler

C. Mezartaşı yazıtlarında sözdizimi**Örnek 9 :**

Güneş doğar gözüm görmez (1)

Zaman ağlar vakit geçmez (2)

Gözlerime uyku girmez (3)

Anan ağlar Yücel diye (4)

Örnek 10 :

Doğanlar bir gün mutlu ölecektir (1)

Sessiz yaşadık biz. Kim nedene (2)

bilecektir. Ölmek kaderde var ise (3)

Köhnelemek hazin (4)

Yukarıdaki örneklerle bakıldığında metin yazarlarının devrik tümce, soru tümcesi ve koşullu tümce kullandıkları görülmektedir:

Tümce	Türü	Örnek
(1) (2) (3) (4)	Devrik	9
(2)	Soru	10
(3) (4)	Koşullu	10

D. Mezartaşı yazıtlarında imgeleme**Örnek 11:**

...

Düştün toprağa henüz çok genç yaşında,

Laleler boyun büker mezar başında,

Düşsel Laleli'nin ruhuna fatiha

Örnek 12 :

Ölürsem genç yaşıma doymadan

bir çelenk yaptırın hiç ağlamadan

Tabutumu isterim yeşil ve karadan

Yukarıdaki örneklerde metin yazarlarının okuyucunun zihninde renk çağrışımlarıyla görsel duyumsama izlenimleri yaratmaya çalıştıkları görülmektedir.

Tümce/sözcük öbeği	Görsel imge	Örnek
Laleler boyun büker	kırmızı üzüntü	11
Düşsel Laleli	kırmızı düşlerde	12
	Yaşayan Laleli'li güzel bir kadın	

E. Mezartaşı yazıtlarında söz sanatları (kişileştirme, eğretileme, benzetme)**Örnek 13**

Toprak ona sen kol kanat ol,

Öyle kucakla.

Bilmezsin O gökten de güneşten de temizdir.

Koynunda yatan gölge,

Hatice Serenay Ture

Örnek 14

Gonca sayılırdım henüz yirmi altısında

Ümit gemim batıverdi hayal denizi

ortasında. Lanet hastalık yoktu

hayat rotasında. Sıhhat ve saadet

yazılmışsa seyir defterine ağlanır

ama ortak olunmaz kimsenin defterine

Yazıktır okuyun siz bir fatiha biz

kabir fertlerine

Örnek 15

Dün ben de senin gibiydim

Unutma yarın siz de benim gibi

olacaksınız. Okuyun fatihayı

Örnek 16

Göklerin aşığı, güneşiydin

Gözlerin derya idi şehidim

Bulutlar ağlıyor için için

Doğa yas tutuyor senin için

Gencecikken uçtun gittin

Şanla, şerefle anılıyor ismin Sema ile

Bütünleşen ismin

	“Kişileştirme”	13
	Kucaklayan, koynunda yatılan anne imgesi çağrıştırılmaktadır.	

Hayal denizi	“Eğretileme”	14
Hayatın rotası	Denizcilikte kullanılan özel terimlere başvuran metin yazarı	
Seyir defteri	hayatı gerçekleştirilemeyen hayallerle dolu denize, insanları da bu denizde belirli yönlerde ilerleyen gemilere benzetmektedir.	

ben	“Benzetme”	15
sen	Metin yazarı olan kişinin ağzından 1. kişi tekil adılını kullanarak ölümün karşısında yaşayanların da çaresizliğine dikkat çekmektedir.	

Göklerin aşığı	“Eğretileme”	16
uçtun gittin	Metin yazarı mesleğini seven bir pilotun şehit düşerek cennete gitmesini	
sema ile	uçuş ile ilgili sözcükler kullanarak anlatmak istemektedir.	
bütünleştin		

F. Mezartaşı yazıtlarında ses yinelemeleri ve uyak**Örnek 17:**

Seher vakti kimse duymaz sesini (a)

Hastanede verdi son nefesi (a)

Muradında kaldı çocukların sevgisi (a)

Murat almadan giden babamız

Kalbimizde korsun (b)

Unutulmaz bir sonsun (b)

Kalbin nurla dolsun (b)

Fatihalar seninle olsun (b)

Babamız içimizi çeke çeke

Ah ölüm diyeceğiz, gönlümüzü göz

Yaşlarıyla teselli edeceğiz.

Örnek 18:

Ne oldu gönül ne oldu

Gülüm gonca iken soldu

Akranlarım içinde

Bu dert beni buldu

Metin yazarları kimi zaman ses yinelemelerine başvurarak metinlerine akıcılık ve hareketlilik kazandırmak istemektedirler. Örnek 17'de s/z, örnek 18'de ise g/d seslerinin yinelenildiği görülmektedir.

G. Mezartaşı yazıtlarında sapma (sıradışı sözcük birliktelikleri)**Örnek 19:**

Bir kız gördüm gözleri ile çiçek açan

Son kez baktı görünmez dağların ardından

Ağlamakla gülümseyişin beraber olduğu

Kara gözleriyle

Uzak derler Erzurum ilimize

Bülbül konmadı gülümüze

Anne baba hakkınızı helal edin

Misafir oldum bir gün size

Yukarıdaki örnekte okuyucunun beklentisine uymadığı için onu şaşırtan ve metnin masalsı izleksel yapısı içinde dramatik bir zirve oluşturan sıradışı sözcük birliktelikleri görülmektedir:

Sıradışı sözcük birlikteliği anlam	Yazarın yüklediği
“Gözleri ile çiçek açan”	Güzel gözler
“Görünmez dağların ardından”	Cennet
“Ağlamakla gülümseyişin beraber olduğu	Hüzün

H. Mezartaşı yazıtlarında önceleme**Örnek 20:**

Gönül ikliminin kalenderiyim

Mevsimden mevsime coşkun geçerdim

Hakikat mülkünün kalenderiyim

Alevler içinde hayat içirim

Örnek 21:

Gece uyandırmaya pek çok insan geldi ve göğüs geçirdin. Sonra yıldızların haritasını çizdin.

Kimi yazarlar yukarıda sözü edilen sıradışı sözcük kullanımlarında oluşan sapmaları metnin içinde vurgulamakta ve okuyucuyu kendi hayal gücüne dayanan bir yorum yapmaya yönlendirmektedir.

Sıradışı sözcük birlikteliği	Okuyucunun yorumu
Gönül ikliminin kalenderi	Duygusal değişikliklere uyum göstermek
Mevsimden mevsime coşkun geçirdim	Bir duygusal ilişkiden diğerine heyecanla geçmek
Alevler içinde hayat içirim	-Belki de sık sık aşık olmak
Yıldızların haritasını çizdin	Aşk acısı çekerken mutlu olmak
	Ölerek cennete ulaşmak

III. Sonuç:

Mezartaşı yazıları ile ilgili saptamalar burada yazılanlarla sınırlı değil. Bu duygu yoğunluğu yüksek yazılar, toplumsal, dilsel, yazınsal, ruhbilimsel birçok çözümlemeye açık. Sıradan metinler gibi gözükseler de, mezartaşları ve üzerindeki yazılar halk sanatının, toplumun tarihsel, kültürel, dilsel, mimari sembolizminin örneklerini veren, bu yolla da gelecek kuşaklara iletide bulunan kalıcı nitelikte metinler olarak düşünülebilirler. Bu yazılar, aynı zamanda ölüme yol açan kimi toplumsal olayların profilini de vermektedirler: savaş, salgın hastalık, ihmal, doktor hatası, trafik kazası, kötü hastane koşulları... Özellikle şehitliklerde belli dönemlerin siyasi ve askeri olaylarının akışı izlenebilir. Batı toplumlarında bu bakış açısı ile yola çıkan çeşitli çalışmalara kaynak oluşturan mezartaşları ve üzerindeki yazılar, kendi toplumumuz içinde de benzer çalışmalara kaynak oluşturabilirler. Bu biraz da, ölümle unutulmamayı isteyenlerin çağnlarına kulak vermek olsa gerek.

KAYNAKÇA

- . Başkan, Özcan (1988) *Bildirişim*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- . Batson, C.O. (1991) *The Altruism Questio : Toward a Social Psychological Answer*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- . Feldman, Robert S. (1998) *Social Psychology*, NJ.: Prentice Hall.
- . Keating, Helaine L.ve Walter Levy (1991) *Lives Through Literature (A Thematic Anthology)* NewYork: The Macmillan Publishing Company.
- . Shannon, Claude & Warren Weaver, (1949) *The Mathematical Theory of Communication*, Urbana: University of Illinois Press.
- . Swann, William (1987) Identity Negotiation: *Where Two Roads Meet. Journal of Personality and Social Psychology*, 53.
- . Searle, John (1969) *Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- . Widdowson, H.G. (1992) *Practical Stylistics*. Oxford: Oxford University Press.

MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ BİLİRKİŞİLİK EĞİTİM SEMİNERLERİ

PROGRAM EĞİTİMCİLERİ

Erdoğan Buyurgan *Yargıtay 5.nci Hukuk Dairesi Tetkik Hakimi*
Konu : Kamulaştırma

Giray Algan *Yargıtay 15.nci Hukuk Dairesi Tetkik Hakimi*
Konu: Eser Sözleşmeleri Anlaşmazlıkları

Nurcan Uke Tanlık *Yargıtay 12.nci Hukuk Dairesi Tetkik Hakimi*
Konu: İcra-iflas dairesinin bilirkişilik tespitleri ile ilgili konuları/Yargıtay içtihatları

İlhan Karaefe *Mimar/Vakıf Ekspertiz Eski Genel Müdürü*
Konu: Ekspertizlik Temel İlkeleri

Av.Şükrü Salkaya *Serbest Avukat*
Konu: Eser Sözleşmeleri ile ilgili konular

BİLİRKİŞİLİK EĞİTİM SEMİNERLERİ

21 Kasım 2005	Pazartesi	Giray Algan	19.00-20.30	(1,5 Saat)
22 Kasım 2005	Salı	Giray Algan	19.00-20.30	(1,5 Saat)
23 Kasım 2005	Çarşamba	Giray Algan	19.00-20.30	(1,5 Saat)
24 Kasım 2005	Perşembe	İlhan Karaefe	19.00-21.00	(2 saat)
25 Kasım 2005	Cuma	Şükrü Salkaya	19.00-21.00	(2 Saat)
26 Kasım 2005	Cumartesi	Nurcan Tanlık	10.00-12.00	(2 Saat)
01 Aralık 2005	Perşembe	Erdoğan Buyurgan	18.30-20.30	(2 Saat)
02 Aralık 2005	Cuma	Erdoğan Buyurgan	18.30-20.30	(2 Saat)
03 Aralık 2005	Cumartesi	Erdoğan Buyurgan	10.00-12.00	(2 Saat)

-Program süresi 16,5 Saattir.

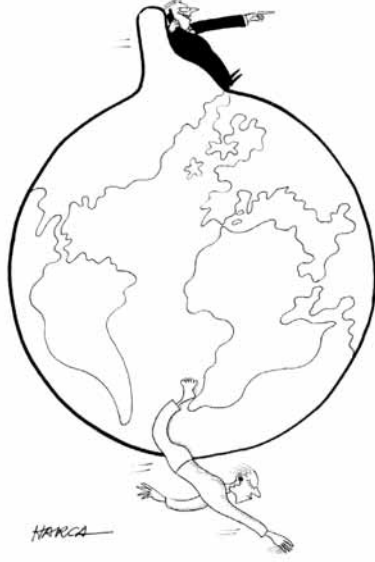
-Program sonunda sertifika verilecektir.

-Seminerler Mimarlar Odası Ankara Şubesi - Konur Sokak No: 4 Kat: 3 Kızılay/ANKARA adresinde gerçekleştirilecektir.

-Seminer katılım ücreti 40.00 YTL dir.

-Seminerlere tüm üyelerimiz katılabilir.

Juli Sanchis Aguado-İspanya
"DOĞU - BATI" II. Uluslararası İstanbul Karikatür Festivali 2000

01.10.2005 İLE 31.10.2005 TARİHLERİ ARASINDA MESLEKİ DENETİME GELEN PROJE SAYISI									
BEYPAZARI	ÇANKAYA	ETİMESGUT	KAZAN	MAMAK	POLATLI	SINCAN	YENİMAHALLE	DİĞER	
5	82	76	9	4	3	2	32	4	Toplam
									217

AÇIKLAMA	01.10.2005	01.10.2005-31.10.2005 ARASI HAREKETLER						01.11.2005 E DEVİR	
	(1) MEVCUTLAR VE ALACAKLAR	(2) BORÇLAR	GELİRLER		GİDERLER			ALACAKLAR (1)+ (3)+ (4) - (6) - (7)	KALAN BORÇLAR (2)- (7)+ (8)
			(3) ALACAK TAHAKKUKU	(4) NAKİT (Kasa Banka+Viza)	(5) ALACAK TAHSİLATI	(6) NAKİT	(7) ÖDENEN BORÇLAR	(8) YENİ BORÇLAR	
Devir Kasa	1.430,60								554,06
Devir Banka	11.179,24								4.172,72
Devir Viza	61.831,28								69.691,18
Birimlerden % 25 Alaca	87.529,19		5.889,30		17.725,53				75.692,96
Üye Kayıt Ödentileri				560,00					
Üye Aidatları				23.636,10					
Mesleki Denetim				52.698,05					
Büro Tes.Yen.ve Açma				1.840,00					
Bilirkişilik				7.269,80					
Bilirkişiler adına tahsilat				3.634,80					
Belge Satışları				5.245,00					
Adres Satış				276,00					
Merkez adına Mühür tahsilatı				440,00					
Merkez adına Kimlik tahsilatı				405,00					
Rozet Satış				15,00					
Bilgisayar kurs				9.600,00					
Yayın Satış				62,00					
İnkumu Topl.Harcamları		2.197,40				87,50	2.197,40		0,00
Yönetici ücretleri						1.799,00			0,00
Yönetici yollukları		592,00				1.011,25	592,00	738,20	738,20
Kahve+Çelenk-Çiçek+Vefat İlanı)						3.101,45		515,00	515,00
Konferans Sempozyum		14.440,05				22.827,92	14.440,05	13.313,85	13.313,85
Personel Ücretleri						20.042,32			0,00
Bilgisayar kurs giderleri						425,54			
Personel Yollukları						269,50			
Posta-Kargo-Telefon-İnternet						10.811,22			
Kırtasiye		3.005,92				683,00	1.035,40	6.070,24	8.040,76
Ödenen Muhtasar						3.530,42			
Ödenen SSK						7.250,76			
E Oda Projesi						9.500,00			
Bina İşletme Giderleri						858,41			0,00
Yayın ve Yayın alım giderleri		4.889,42				2.320,40	4.889,42	3.244,62	3.244,62
Genel Merkeze % 20 pay		182.664,61					7.450,00	31.811,93	207.026,54
Lokal Faturası		4.637,12					4.637,12		0,00
Demirbaş Alımları						188,51			0,00
Bilirkişilere Ödeme						3.410,65			
Hukukî						71,20			
TOPLAM	161.970,31	212.426,52	5.889,30	105.681,75	17.725,53	88.189,05	35.241,39	55.693,84	150.110,92
	273.541,36								
	273.541,36								
	0,00								